

Academia Bârlădeană

Anul XXV, 1(74), Trimestrul 1, 2019

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:
C. D. Zeletin
Președinte: Elena Monu

2019: Anul Vlahuță la Academia Bârlădeană

Cântec

Ah, mai vin odată, soare,
Peste albele grămezi !
Iarbă, flori nerăbdătoare
Stau mijite în zăpezi.

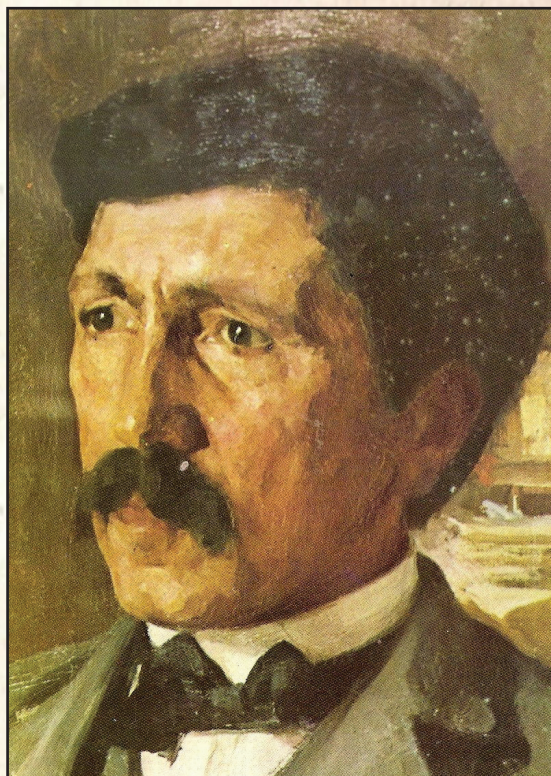
Vie mierla-n abătuții
Codri, de pustiu să-i scape,
Frânge-ți gheața'n sloi și du-ți-i
Că-mi înăduși cele ape.

Gârlă, scoate-ți unda-n față
Rândunica să ți-o radă;
Până când atâta viață
Nămolită sub zăpadă?

Până când plecați robiei
Ne mai potolitei ierne?
Vară, suflet dă câmpiei,
Și cu iarbă mi-o așterne.

Să tresalte-n revărsarea
Razelor fierbinți din soare...
Ah, ce dulce-i desmierdarea
Dintr'un fluture și-o floare...

A. Vlahuță

Alexandru Vlahuță,
portret în ulei de Ipolit Strâmbulescu.

CUPRINS

• 2019: Anul Vlahuță la Academia Bârlădeană..... 3	• Elena MONU, Dr. Theodor Cercez. 85 de ani de la moarte..... 24
• G. TUTOVEANU, Alexandru Vlahuță..... 3	Un poem de...
• Pamfil ȘEICARU, Acum 40 de ani, Academia Bârlădeană..... 5	• Simion BOGDĂNESCU, Elegie dacică..... 25
• C. D. Z., Poetul Ion Buzdugan și Bârladul..... 6	Femeia de-a lungul mileniilor:
Elena Th. Emandi, <i>Din anii de durere</i> , Ed. Junimea, 2018, Iași:	• C. D. ZELETIN, Pherenike sau sublimul trăirii materne 26
• Theodor CODREANU, Din durerile facerii României Mari..... 9	• D. ANGHEL și Șt. O. IOSIF, Răsplata lui Criton..... 26
• Simion BOGDĂNESCU, Din anii de recunoștință și recunoaștere..... 12	• C. D. ZELETIN, Niciodată Grădina Publică..... 28
<i>Unirea Principatelor, 160:</i>	Poeți ale Academiei Bârlădene:
• Simion BOGDĂNESCU, Un mit al eternei noastre reîntoarceri..... 13	• Alexandrina CRĂCIUN-COSTINI și Agatha GRIGORESCU..... 29
• Zâna TĂMAȘANU, Al. I. Cuza, spirit european, făuritorul României moderne..... 15	• Roxana GALAN, De la Dorina Stoica aflăm că... .. 29
• Gheorghe GHERGHE, Câteva cuvinte despre începuturile statului medieval Moldova (I)..... 17	• Simion Bogdănescu, Esență de parfum liric..... 30
<i>Neconținut, Eminescu:</i>	• Mircea COLOȘENCO, Constantin Brâncuși, pasărea măiastră. 31
• C. D. ZELETIN, Glose prilejuite de Eminescu..... 19	• Gheorghe ENĂCHESCU, Serghei Coloșenco, prozopoeime..... 33
• Serghei COLOȘENCO, Dorința..... 20	• Teodor OANCĂ, Proze scurte..... 34
• C. D. ZELETIN, Banii și bănuții..... 21	• Vlad GIURCANU, Gabriel SANDU, Conservarea patrimoniului publicistic bârlădean..... 36
• C. D. Z., „Viața literară”, Ion Valerian și Academia Bârlădeană.22	Poezii de: Adrian VOICA, Luminița COJOACĂ,
• Ion VALERIAN, În pragul anului al patrulea..... 23	Gheorghe NICULESCU, Gheorghe ENĂCHESCU

VIAȚA ACADEMIEI

Duminică, 16 decembrie 2018, Academia Bârlădeană, Consiliul Local și Primăria Bârlad au organizat, în Sala „Al. I. Cuza” din incinta instituției, cea de-a patra sa reuniune pe tema Marii Uniri. În programul manifestării: 1. lansare de carte; 2. lansarea revistei „Academia Bârlădeană”. **Elena Monu și Simion Bogdănescu** au prezentat volumul **Elenei Th. Emandi, „Din anii de durere. Pagini trăite”**, tipărit la Bârlad, în urmă cu exact 100 de ani și reeditat, din inițiativa Academiei Bârlădene, la prestigioasa Editură *Junimea* din Iași. Autoarea acestor emoționante pagini memorialistice a cuprins în carte evenimentele din perioada iulie 1914 – aprilie 1918, anul în care se împlineau 4 ani de la moartea tatălui său, Nicolae Gane. Un fapt de excepție: Elena Th. Emandi a reconstituit din memorie aceste mărturii, după ce manuscrisul original i-a fost confiscat, în ianuarie 1918, la Odessa, de către

autoproclamatul șef al guvernului bolșevic, odiosul Cristian Racovski. Trebuie menționată dubla dedicație înscrisă pe pagina a patra: „Memoriei tatei.” „Copiilor celor ce și-au dat viața pentru țară”. Ca și precizarea: „Cartea va fi vândută în folosul orfanilor de război.”

Vorbind despre numărul **4/2018** al „**Academiei Bârlădene**”, care încheie seria revistelor noastre din acest an dedicate Centenarului Unirii, **Elena Popoiu** se oprește în mod special asupra articolelor grupate sub genericele: „Învățătorii neamului prezenți și în linia I a frontului” și „Scriitori români în Primul Război mondial”, subliniind ideea că este o datorie pentru fiecare din noi să scoată la lumină, din arhivele de familie, pagini încă inedite cu mărturiile românilor luptători în război în anii 1916 – 1918, deci contemporani cu Marea Unire.

Joi, 24 Ianuarie 2019, s-a desfășurat tradiționala reuniune pe care Academia Bârlădeană o dedică în fiecare an **Sărbătorii** recent declarate, cu totuși regretabilă întârziere, **Națională: Unirea Principatelor**, din 5/24 Ianuarie 1859, începută la Iași, „capitala istorică” a României, cum a fost oficial recunoscută anul acesta de către președintele Klaus Johannis.

- continuare în pagina 38 -

Elena Monu, Elena Popoiu și Simion Bogdănescu vorbind la reuniunea din 16 decembrie.

Manifestarea din 24 Ianuarie; Elena Monu vorbește despre Unirea Principatelor la Bârlad.

2019: ANUL VLAHUȚĂ LA ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ

Comemorarea unui veac de la moartea sa, ni-l resuscită pe scriitorul Alexandru Vlahuță, în afara oricărui didacticism, proiectat pe fundalul trăirilor sufletești fundamentale.

Vlahuță reprezintă statornicia și echilibrul, degustarea egală a frumuseții estetice și a frumuseții morale; un atașament față de norma morală pe care nu l-a părăsit niciodată, oricare vor fi fost pulsațiile care să-l fi sustras. Preocupat întâi de toate cu extragerea și exprimarea înțelesurilor etice din viață, el a manifestat un viu spirit critic față de tot ce le încalcă...

E important să nu uităm că numele Vlahuță conține lexemul VLAH. Și să ne aducem aminte de dureroasa excludere, în urmă cu câteva decenii, de către comunismul slavizant, a toponimelor arhaice Vlașca și Romanați, atât de proprii și de cuvenite nouă...

Când a revenit la Bârlad în refugiu, scriitorul avea doar 59 de ani, părea însă îmbătrânit, ceea ce întărea impresia de ocrotire părintească pe care o emana. Vlahuță deținea o căldură umană care avea să-l topească până și pe „durul” Pamfil Șeicaru...

Prezența lui la Bârlad a sporit conștiința de sine și încrederea fragedei Academii Bârlădene, prestigiul scriitorului răsrângându-se binefăcător asupra mănunchiului de tineri care-o frecventau. Ne-au rămas pagini de însemnătate despre reuniunile Academiei, cărora Vlahuță le-a fost liant, un liant atât de necesar tinerilor porniți pe calea artei scrisului. Revistele bârlădene, inclusiv „Academia Bârlădeană”, au publicat în mai multe rânduri astfel de mărturii.

Reproducem în continuare pagini despre poetul comemorat, semnate de G. Tutoveanu și Pamfil Șeicaru... Și, departe de orice paseism, ne exprimăm opinia că Bârladul e obligat să sporească frecvența aducerii aminte a figurii lui A. Vlahuță, revenind în felul acesta la dragostea de altădată pentru scriitor. Căci de numele lui era plin Bârladul...

C. D. Z.

G. TUTOVEANU

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

S-au împlinit zece ani dela moartea lui Alexandru Vlahuță, și credem că la comemorarea marilor înaintași ai neamului se cuvine să nu ne mulțumim numai cu slăvirea pioasă pe care le-o aducem, ci să căutăm și prilejuri de reculegere și de hotărâri bărbătești, pentru desfășurarea în viitor a vieții noastre sufletești...

Se cuvine să facem astfel pentru că noi, Românii, am avut o soartă foarte rea...

Adăpostiți în văgăunele Carpaților, noi stăm, de veacuri, strajă la pragul despărțitor dintre primele înfiripări ale culturii europene și năvala barbariei nord-asiatice.

Așezării acestor munți se datorește în mare parte faptul că, din vremuri foarte îndepărtate, popoarele Apusului și-au putut lămuri firea lor națională, au putut să se folosească de binefacerile științei și să se urce pe scara pururi înflorită a creațiunii artistice. Și au izbutit să-și întemeieze mari instituții de cultură, cu ajutorul cărora să transmită generațiilor viitoare patrimoniul lor sufletească...

Dar, pentru ca munții noștri să fie într-adevăr paznicii culturii europene, a trebuit să fie apărați de-o întreagă oștire de oameni hotărâți la toate luptele și la toate sacrificiile. Această oștire am fost noi, Românii...

Pentru ca apusul european să meargă astăzi înaintea civilizației, a trebuit ca în decurs de vremuri, și-aici în Carpați un neam întreg să stea cu mâinile încheștate de paloș și cu ochii ținți spre răsărit. Un neam întreg să scalde cu sânge și s-astupe cu trupuri omenești trecătorile și crenelurile munților.

Pe când noi luptam încă împotriva celor din urmă puhoiaie de năvălitori, la Bologna, la Sorbona, la Oxford, nu erau numai școli primare, nici numai licee, ci... universități. La temelie celor mai de seamă instituții culturale din Apus, sunt și multe, foarte multe vieți românești...

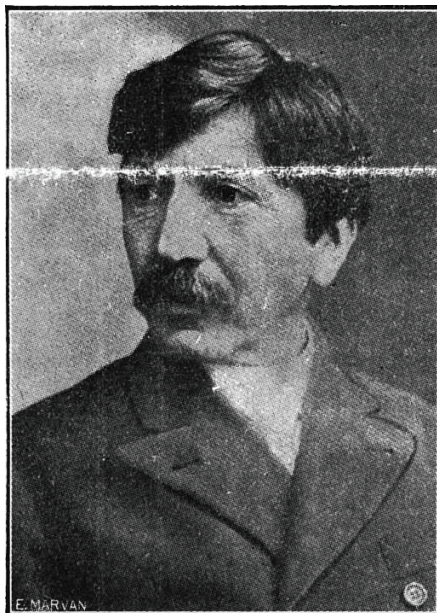
Și cu toate acestea, după ultimul război, după jertfa celor un milion de plugari, când a trebuit să fim puși în stăpânirea pământurilor lăsate nouă de strămoși, s-au aflat diplomați de-ai Apusului, și încă dintre prieteni, care să se-ntrebe: „Cum vor sta oameni, aparținând unor civilizații vechi și bine sistematizate, sub conducerea unui popor fără literatură și artă națională, fără cultură și civilizație proprie?”, făcându-se astfel aluzie la Sașii, Ungurii, Rutenii... care-au fost cuprinși în noile hotare ale statului românesc.

A venit dar vremea să nu mai privim numai peste granițe, nici să mai căutăm numai în prietenii altor popoare singurul reazim, ci să ne coborâm în adâncurile sufletești ale neamului nostru, și s-adunăm de-acolo toate puterile de care-avem nevoie, pentru desvoltarea vieții și trăinicieii noastre, în viitor...

Dar pentru ce spunem toate aceste, la comemorarea acestui poet?

Pentru că, alături de puțini dintre scriitorii noștri, Vlahuță se înalță întocmai unei stânci de granit, ca o protestare eternă, împotriva celor care nu ne cred în stare să creem o literatură și o artă națională, o cultură și o civilizație proprie...

Vlahuță a știut să se coboare în adâncurile sufletești ale neamului nostru; a știut s-asculte armonia fără seamăn a limbei noastre; a știut să-nțeleagă jalea doinelor și veselia

cântecelor de biruință; a știut să îndeplinească în freamătul și în tumultul vijelios al mulțimilor... creind din toate acestea o literatură care aparține și lumii întregi, prin sentimentele general omenești pe care le cuprinde, și este în același timp și *națională*, prin structura intimă și prin graiul curat românesc. Pentru aceasta, Vlahuță va trăi deapururi în desfășurarea literaturii noastre...

Vlahuță n-a scris ca să-și asigure demnități și onoruri, nici să capete averi și situații; el n-a scris nici să-și ostoiască setea unei vanități trecătoare. Vlahuță a făcut din talent o armă cumplită, întru apărarea neamului său.

Într-o vreme când goana după măririi și după bogății grabnic și ușor făcute a devenit o adevărată nebunie; când blestemul lui Leconte de Lisle: „Oameni, ucigători de Zei/ veți muri ca niște dobitoace, îndopându-vă buzunarele!” se potrivește de minune și conducătorilor de azi; într-o vreme când formula ticăloasă: „Unde-i bine, acolo-i patria” a început să clocească și în mințile noastre; într-o vreme când rafturile librăriilor se încovoie sub greutatea unor cărți pline cu bâiguieri neroade și pornografe, scrise în numele simțirii și graiului românesc, Vlahuță este încă una din acele strălucitoare săbii de Toledo, pe care noi le ridicăm în contra celor care nu ne cred destoinici să trăim, și sufletește, la înălțimea celorlalte neamuri ale pământului...

Poet, în înțelesul cel mai limpede și mai sfânt, nuvelist, romancier, pictor în cuvinte al mărețiilor țării sale, cântăreț al vremilor apuse, Vlahuță a fost și-un mare cetățean. El a priceput misterul vitejiilor trecute, al vredniciei prezentului și-al nădejdlor viitoare. El a priceput că acest mister stă în împletirea fericită dintre năprasnica dragoste de țară a Dacilor, puterea de organizare și statornicie a Romanilor și mândria sălbatică a Sciților care spuneau că nu se tem decât de cer, să nu se năruie asupra lor... și că această îmbinare fericită se află în brațele de oțel, în sufletul răbdător și inima înflăcărată a țărănimii noastre.

Vlahuță a lăsat literaturii românești pagini veșnic trăitoare, smulse din bucuriile, dar mai ales din amărăciunile vieții dela țară...

În 1918, în urma unei cercetări a frontului de pe Siret, când a trăit săptămâni întregi în mijlocul soldaților, revenind la Iași, a hotărât pe conducătorii noștri politici de-atunci să făgăduiască țăranilor-ostași, prin însuși graiul regelui Ferdinand, o nouă soartă.

Vlahuță s-a împletit așa de strâns cu toate adâncurile sufletului românesc, încât dânsul nu este numai un poet caracteristic național, dar poartă în scrisul lui și toată *splendoarea* pământului fermecat al Moldovei în care s-a născut...

Amintirea acestui scriitor va trăi deapururi, plutind deasupra acestui oraș al Bârladului, unde fiecare colț de stradă este legat cu una din zilele vieții lui; va trăi deapururi plutind deasupra acestor dealuri, care l-au trezit mai întâi la priceperea frumusețelor naturii, pe care el a înțeles-o cu afinități dumnezeiești; va trăi deapururi, plutind deasupra grădinii noastre publice, unde fiecare arbor este un prieten de-al lui, tovarăș de visuri și de ideal.

Viața de strădanii, de credință și de nădejdi a lui Vlahuță va lumina întotdeauna calea tineretului nostru, arătându-i că un poet înseamnă un apostol fără frică și fără pată al neamului său; un iluminat al frumusețelor țării sale; un reînviator al vitejiilor trecute; un stâlp de flăcări, plutind mereu pe drumul către viitor...

De-a lungul veacurilor, strălucirea mereu întetită a lui Eminescu ar putea s-arunce asupra poeziei lui **Alexandru Vlahuță** o pală de umbră diafană; dar nimeni și niciodată nu va putea să sgârie măcar monumentul pe care el singur și l-a ridicat, monument de mare cetățean și de mare învățător al neamului său.

Scrisul Nostru, nr. 12, decembrie 1929, ediție anastatică, Editura Sfera, Bârlad, 2012.

Bustul lui Alexandru Vlahuță, realizat de sculptorul Ioan C. Dimitriu-Bârlad, amplasat în Grădina Publică din Bârlad, pe alea care dorim să poarte numele scriitorului.

PAMFIL ȘEICARU

ACUM 40 DE ANI, ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ

În toamna lui 1914, eram cu Nichifor Crainic la librăria Alcalay și el îmi atrase atenția, șoptindu-mi: maestrul Vlahuță.

Avea în voce o abia stăpânită emoție care traducea sentimentul de venerație.

Sub îngrijirea lui Vlahuță, editura Alcalay a scos în 1915 o colecție intitulată „Pagini alese din scriitorii români”. Când Nichifor Crainic a primit scrisoarea prin care Vlahuță îi cerea îngăduința de a-i publica în această colecție câteva poezii, bucuria îi umezise ochii: era o consacrare...

În zilele acelea, când asupra noastră se rostogolise ca un munte înfrângerea, era firesc să simțim ca o necesitate sufletească să-l vedem pe Al. Vlahuță. Aveam sentimentul că sufletele noastre răvășite vor afla o alinare, că credințele noastre împrăștiate ca niște păsări speriate, se vor strânge din nou, că înțelepciunea lumii va picura roua speranței în inimile noastre părjolate de durere. Poetul G. Tutoveanu ne-a întovărășit la Vlahuță.

De la Dragosloveni, lângă Râmnicul-Sărat, unde își avea casa, pe la sfârșitul lui noiembrie 1916, într-un car cu boi, Vlahuță plecase în bejenie. Aflase găzduire la profesorul Eugen Bulbuc. Am fost primiți cu veselie ca niște vechi cunoștințe. Camera spațioasă fusese împodobită de d[oa]mna Vlahuță cu scoarțe și chilimuri, iar în loc de perdele pusese marama de borangic frumos țesute. Un miros de busuioc dădea camerei o atmosferă patriarhală. Într-un colț o icoană sub care pâlpâia o candelă luminând chipul sfântului Nicolae. Avea Vlahuță în priviri atâta tristețe, iar glasul părea stăpânit de o strivitoare durere. La cererea lui, am povestit fiecare odiseea lui. Nichifor Crainic a evocat scenele de dezolare la care asistase, calvarul acelor grupuri de băiețandri ridicați din sate și porniți spre Moldova în neștire, fără nici o rânduială, rătăcitori pe drumuri necunoscute, mergând în voia soartei. Nimeni nu se îngrijise de ei; merindele, pe care le luaseră în traiste la plecare, se sfârșiseră de mult și, în drum, se hrăneau din milostenia țăranilor, dormeau pe unde găseau, prin șure, prin grajduri. Gerul cumplit al unei ierni timpurii mușca din trupurile lor ostenite și mulți au fost găsiți, dimineața, înghețați. Moartea se milostivise să deie acestor copii drumeți o destinație.

Mie mi-a cerut Vlahuță să-i dau impresiile asupra soldaților, cum se înfruntau cu moartea, cum judecau evenimentele și dacă înfrângerea le răvășise sufletele. Asculta cu acea atenție de adâncă seriozitate, ca și când își întovărășea gândurile, impresiile. Punea din când în când o întrebare și pe măsură ce povesteam, tristețea din priviri se făcea mai adâncă. Rar am întâlnit priviri așa de grele de tristețe, ca privirile lui Al. Vlahuță din acea zi de decembrie. M-a rugat să-i descriu bătălia de pe Argeș, așa cum o trăisem. Îl interesa atitudinea rușilor. Erau așa de proaspete impresiile, așa de tumultuoasă revolta împotriva ticăloșiei rușilor, încât, fără nici o efortare, cuvintele căpătau o elocventă emoție, redând atmosfera câmpului de bătaie, încordarea unităților, toate străbătute de credința victoriei apropiate, iureșul cu un total dispreț de moarte în acea colectivă exaltare, lumina de o clipă a victoriei și apoi înfrângerea.

Învălmășeala trupelor în retragere, disperarea punând o îndobitocitoare stăpânire asupra tuturor, acel amestec de frânturi de unități, infanteriști, baterii de artilerie, căruțe

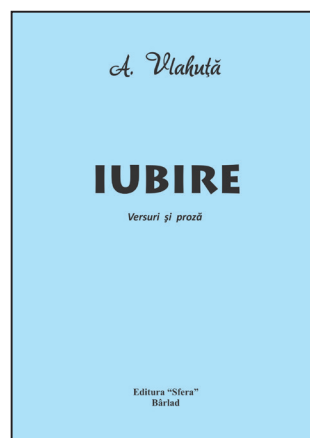
de la coloanele de muniții amestecate cu căruțele civililor care înspăimântați de necunoscutul unei ocupații inamice, plecaseră în pibegie, tot acel tablou demoralizant îmi rămăsese în minte. Stăruia dureros ca o rană adâncă. I-am povestit maestrului Vlahuță umilința pe care o încercaseră camarazii din regimentul 8 Buzău al căror sector fusese pe Neajlov, la Călugăreni. Nu era ofițer care să nu aibă prezente în memorie paginile în care N. Bălcescu descrisese bătălia de la Călugăreni și tuturor li se părea că vor lupta sub încruntata privire a năprasnicului voievod Mihai Viteazul. Cu ce înverșunare atacaseră, dacă jumătate din ofițerii regimentului au căzut pe câmpul de luptă! Cei rămași în viață au simțit retragerea ca o profanare a Călugărenilor.

Al. Vlahuță asculta și lacrimile i se înnodau sub bărbie. Pentru mine, ca pentru toți care participaseră la bătălia de pe Argeș, trădarea rușilor era o certitudine. Un an mai târziu s-au publicat negocierile secrete Stürmen-von Jacow, aducând explicația pasivității rusești în bătălia de pe Argeș.

A urmat, după ce am terminat povestirea, o lungă tăcere. Al. Vlahuță se reculegea, căuta să-și învingă emoția spre a-și regăsi calmul. Cu câteva zile mai înainte trecuse prin Bârlad Barbu Delavrancea și nu-i adusese vorbe de îmbărbătare. Ne-a vorbit maestrul Vlahuță, cu glasul lui potolit, de greul impas în care ne aflam, de tradiționala mișelie rusească, de păcătoșenia clasei conducătoare așa de ușurată, încât nu preparase țara pentru greul unui război și acum, aceeași clasă netrebnică, în fața înfrângerii umbla buimacă, dar toate nenorocirile ce s-au abătut asupra noastră nu ne îndreptățesc să ne pierdem speranța; dincolo de vitregia prezentului să întrezărim lumina mângâietoare a viitorului apropiat. Ne amintea, spre a ne îmbărbăta, momentele grele din trecutul nostru, când singuri, de nimeni ajutați, am făcut parte în noianul nenorocirilor. Glasul îi era egal, înăbușit, nu căuta să deie frazei grandilocvență, alegea, parcă voit, cuvintele cele mai familiare, dar convingerea cu care le rostea le dădea un conținut nou, o pătrunzătoare expresivitate, chiar un aer solemn.

La despărțire ne-a privit lung și ne-a spus: „Întâmplă-se orice, voi tot veți intra biruitori în Alba Iulia. Nu vă lăsați cotorpiți de îndoială”...

Scrieri din exil. I. Figuri din lumea literară. Ediție îngrijită și prefațată de I. Opreșan. Editura Saeculum I. O., București, 2002, pp. 527-547 (fragment).

Volum apărut sub egida Academiei Bârlădene, la Editura Sfera, 2004; antologie și prefață de Mircea și Sergiu Coloșenco.

POETUL ION BUZDUGAN ȘI BÂRLADUL

Anul Centenarului a trecut, Sărbătoarea Unirii continuă... În urmă cu doi ani, paginile 4-7 ale nr. 1(66) al *Academiei Bârlădene* erau dedicate poetului și patriotului Ion Buzdugan, la împlinirea a 50 de ani de la înțetarea din viață.

Îi dedicăm și paginile de față.

Personalitate de primă importanță în Sfatul Țării și care a redactat Actul Unirii Basarabiei cu Patria mamă, România, figura lui nu a fost amintită cât se cuvenea.

O posibilă explicație: sensul cuvântului *Secretar* (al Sfatului Țării), însemnând altceva în semantica pe care o percep românii de dincolo și de dincoace de Prut. În timp ce dincoace de Prut, cuvântul are accepția de funcționar care datează un act, eventual chiar sub dictare, la românii de dincolo de Prut, printr-o înțelegere mai slavizantă, *secretar* e mult mai mult. Să nu uităm că mai marii Uniunii Sovietice erau desemnați cu titulatura de *secretar general*, adică mai mult decât președinte (Stalin însuși era secretar general al Partidului comunist). Așadar, încercăm să aducem o corecție acestei înțelegeri diferite, dând lui Ion Buzdugan importanța pe care o merită, ca unul dintre creatorii Unirii.

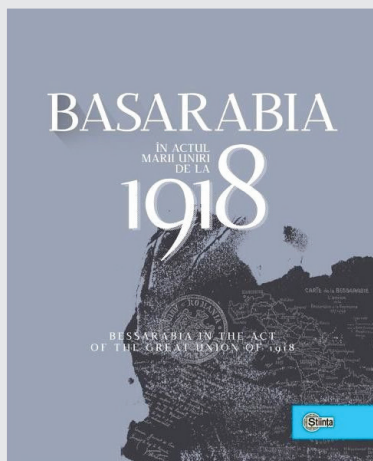
Pentru noi, bârlădenii, poetul Ion Buzdugan e important și pentru că a fost unul dintre primii membri ai Academiei Bârlădene – pe care nu a cultivat-o cât ar fi dorit, limitat fiind de faptul că între anii 1915–1918 a fost ofițer al Armatei Ruse. Avea prieteni la Bârlad: a rămas prieten, până la plecarea din această viață, deopotrivă cu cei mai vârstnici și cei mai tineri *academicieni bârlădeni*: A. Vlahuță, George Tutoveanu, G.G.Ursu și C.D. Zeletin. Acestuia din urmă i-a lăsat testamentar și arhiva lui literară. Ea stă la baza admirabilei ediții pe care, în urmă cu cinci ani, basarabenii Mihai și Teodor Papuc – tată și fiu – au tipărit-o în două volume a

peste 500 de pagini fiecare: Ion Buzdugan, *Scrieri*, 1, 2, Editura Știința, Chișinău, colecția *Moștenire*, 2014. Faptul că această ediție a apărut cu întârziere față de cele ale altor scriitori basarabeni – importanți și ei – s-a datorat faptului că editorii au aflat, după o lungă căutare, că arhiva lui Ion Buzdugan se află la C.D.Zeletin. Acesta le-a pus-o imediat, în integralitate și cu multă dragoste, la dispoziție.

Cu prilejul Centenarului Marii Uniri care a început cu revenirea Basarabiei la Patria mamă, a fost editat, în ediție bilingvă română și engleză, fastuosul album „Basarabia în actul Marii Uniri de la 1918”, realizat de Ion Țurcanu & Mihai Papuc și publicat la Editura Știința, 2017, în format mare, cu un număr de 165 pagini, de o bogăție ideală a fotografiilor și datelor. Suntem plăcut impresionați de faptul că autorii țin să mulțumească lui C. D. Zeletin, care le-a oferit materiale iconografice inedite și importante.

Vă propunem noi pagini ale capitolului *Repere cronologice: Viața și opera*, din volumul I al ediției Ion Buzdugan mai sus amintite, oprindu-ne asupra perioadei decembrie 1917 – martie 1918, precum și un crâmpeli din „Balada morții cronicarului Miron Costin și a fratelui său, vornicul Velicico”, relatează a episodului dramatic petrecut în anul 1691, poem scris la bătrânețe, a cărui a doua parte începe cu Bârladul...

C. D. Z.

1917, decembrie 2 – Sfatul Țării proclamă oficial Republica Democratică Moldovenească.

I. Buzdugan, secretarul Sfatului Țării, alături de confrății săi I. Inculeț, Buruiană și Cijevsschi, rostește un cuvânt de salut și mulțumire în fața unei delegații militare interaliatate a Franței, Angliei, Statelor Unite și României, venită în Sfatul Țării cu împuterniciri să transmită autorităților tinerei Republici Democrate Moldovenești felicitări și susținere din partea guvernelor lor cu ocazia proclamării Republicii. „Domnilor deputați englezi, americani și fraților francezi și români! Noi, moldovenii, am fost totdeauna apăsați de jugul țarismului rusesc peste o sută și mai bine de ani. Din bezna nopții întunecate noi ne uitam cu nădejde spre luceafărul latinității – Franța – și ne gândeam: oare vom mai scăpa noi cândva de bezna nopții grozave? Și, iată, pe urma Revoluției tuturor popoarelor subjugate ale Rusiei, ne-a strălucit și nouă soarele mântuitor al libertății. Azi suntem cetățeni liberi ai Republicii Moldovenești. Și dacă acum ați venit la noi ca frați

buni ai neamului nostru dezrobit, mâine vă așteptăm ca soli ai țărilor libere pe care le veți fi scos din lanțurile robiei. Trăiască sora noastră Franța! Trăiască România! Trăiască Anglia! Trăiască America!” (O. Ghibu).

1918, ianuarie 6-7 – În zilele de 6 și 7 ianuarie în Basarabia s-a creat o situație critică. Armata rusă, bolșevizată, împreună cu toți acei care simpatizau bolșevismul pornesc o luptă pe viață și pe moarte împotriva tinerei Republici Autonome Moldovenești. Organizațiile bolșevice deveniseră tot mai agresive, iar soldații ruși dezertori sau expulzați din armată jefuiau și terorizau populația civilă etc. Scopul urmărit era dizolvarea Sfatului Țării și izgonirea deputaților. Intervenția cât mai grabnică a armatei române, cerută încă din 22 decembrie 1917, era acum mai mult decât necesară. Blocul moldovenesc din Sfatul Țării hotărăște să trimită o nouă delegație la Iași pentru a cere ajutor și a opri dezmățul bolșevicilor, care ocupaseră o parte a Chișinăului și arestaseră

câțiva membri ai Sfatului Țării. Sunt formate 5 echipe din fruntași ai Sfatului Țării și ă Prutul ca să contribuie la grăbirea ajutorului României. I. Buzdugan face parte din una dintre aceste echipe alături de Ion Pelivan, A. Crihan, Mihail Suruceanu și V. Gafenco, plasați pe direcția Suruceni-Leova-Iași, pe un drum extrem de ocolit. Ei au plecat spre Iași în mare taină, fiindcă ai Guvernului Republicii Autonome Moldovenești care trebuiau să treacă erau urmăriți. Ion Pelivan în calitate de ministru de Externe, avea la el hotărârea Sfatului Țării pentru chemarea armatei române. Ascunzându-se prin viile din preajma Chișinăului, în noaptea zilei de 7 spre 8 ianuarie pe la ora 12, ei reușesc să ajungă la mănăstirea Suruceni. Starețul mănăstirii, Dionisie Erhan, devotat cauzei moldovenești, viitorul episcop al Cetății Albe și al Ismailului, le-a găsit un însoțitor de nădejde cu o trăsură, i-a binecuvântat și în zorii zilei au pornit spre Leova, unde era un regiment de armată română, iar de acolo au trecut Prutul la Iași. În scurt timp, „La 14 ianuarie, dl. general Broșteanu, însoțit de dl. Pelivan, intră triumfal în Chișinău”, mărturisește părintele Dionisie (*Viața Basarbiei*, an. V, nr. 7-8, iulie-august 1936).

1918 – Pe lângă activitățile sale politice din acest an, I. Buzdugan este o prezență permanentă în paginile ziarului *Sfatul Țării*, care începuse să apară și în limba română, alături de varianta în limba rusă. Nr. 26 din 1 mai publică necrologul „Doi morți scumpi: George Coșbuc și Barbu Șt. Delavrancea”. „Ne părăsesc de-odată doi stâlpi ai neamului nostru îndurerat... Ori după umilirea ce ne-o făuresc muritorii – își trimite și Cerul blestemele sale?”, după care, în nr. 33 de la 12 mai, Nică Românaș (I. Buzdugan) publică poezia „Doi munți”, dedicată memoriei acestor două mari figuri ale literaturii și culturii românești. Participă la funeraliile lui B. Șt. Delavrancea de la Iași, rostind un cuvânt de adio: „...Ca un apus de soare apune el din viață astăzi, dar veșnic va străluci în mințile noastre, ca steaua de dimineață a Păstorului... În zile de restriște, el se înalță la Cel Atotputernic ca să apere cele mai înalte drepturi ale neamului nostru întreg, călcate în picioare. Să-l asculte Dumnezeu!” (*Cuvânt moldovenesc*, an. V, joi, 10 mai 1918).

Pe parcursul anului publică în *Sfatul Țării* (nr. 16, 20, 22, 23, 24 din aprilie; nr. 30, 41 din mai etc.) texte folclorice sub genericul „Cântece ostășești din colecția lui I. Buzdugan”. Inaugurează pe paginile aceluiași ziar rubrica „Țărani și boieri din Basarabia”, în cadrul căreia publică articole despre „Un veac de luptă dintre streinul venetic și moldoveanul băștinaș din țară” (nr.129 din 12-15 septembrie), „Cine sunt boierii de astăzi sau boierii de viță nouă din Basarabia” (nr.147 din 6/19 octombrie) etc.

1918, ianuarie 24 – Este proclamată la Sfatul Țării Republica Moldovenească Autonomă, această zi fiind aleasă de Pan Halippa.

Apare primul număr al ziarului cotidian *România nouă*, în care, alături de o declarație semnată de 9 ardeleni, 4 bucovineni, 4 regățeni, 2 macedoneni și un român din Valea Timocului – prim manifest de unire a tuturor românilor, alte articole, știri și informații interesante, e publicată poezia *La arme* de Mihai Eminescu și o odă închinată de Nică Românaș (I. Buzdugan) *Oștirii românești*, din care reținem o înflăcărată chemare:

„Nainte dar, nainte! Spre Nistrul cel hotarnic,
Mult binecuvântate oștiri cu brațul tare.
Să-i faceți zid de-aramă străinului hrăpnic,

Din Nistru pân'la Tisa, din munți și pân'la Mare.”

1918, ianuarie 31 – O grupă de scriitori din România, Ardeal și Bucovina adresează basarabenilor o înflăcărată chemare la Unire. Ziarul *Cuvânt moldovenesc* (an. V, nr.11) publică o *Chemare a scriitorilor români către neamul moldovenesc din Basarabia*, semnată de Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Petre Locusteanu, George Ranetti, Corneliu Moldovanu, N.N. Beldiceanu, G. Rotică, Alexandru Cazaban, Ion Minulescu, Radu D. Rosetti, Ion Petrovici, George Tutoveanu, Mihai Codreanu, Eugen Heroveanu, Haralamb G. Lecca, Claudia Millian, Natalia Negru, Izabela Sadoveanu, Alexandru Stamatiad, Mircea Rădulescu, Ion Pillat, I.B. Cioricu, Nicolae Dunăreanu, George Gregorian, Mihail Sorbul, Ludovic Dăuș, A. Mândru, Dumitru Tomescu, Nichifor Crainic. Reținem acest îndemn frățesc: „În aceste clipe, când armata noastră biruitoare la Oituz, Mărăști, Mărășești intră în Basarabia..., inima noastră saltă de cea mai curată fericire. Acum un veac și mai bine, împrejurări vrăjmașe ne-au răzlețit și între noi, frați buni de același sânge, s-a ridicat un zid de negură. Apăsăți de groază și de întunericul țarist, fără libertăți și fără lumină, ați trăit Dumnezeu știe cum... Dar a venit slobozenia. A sosit ceasul cel mare, întru care atâta am nădăjduit să ne întindem mâinile și să ne îmbrățișăm. A venit, fraților, vremea ca neamul moldovenesc să nu mai cunoască hotar pentru dragostea lui, pentru limba noastră cea dulce. Cultura, limba și școala noastră de acum trebuie să se unească pe veci și nedespărțiți vom rămâne până la sfârșitul sfârșitului...”

1918, februarie 20 – La Chișinău vine de la Iași scriitorul, politicianul și diplomatul Duiliu Zamfirescu, trimis în calitate de reprezentant plenipotențiar al prim-ministrului Alexandru Averescu pe lângă Consiliul Directorilor Generali din Republica Democratică Moldovenească. Misiunea sa era foarte clară și precisă, după cum mărturisește însuși bătrânul diplomat: „autonomie, pe baza dezvoltării simțului național, dispariția latifundiilor, prin împărțirea lor la țărani pe baza despăgubirilor în bani, libera dezvoltare a naționalităților... orientare politică democratică”. Trimisul rezuma situația găsită la Chișinău cu un dicton latin: „Peste tot, aici, *latet anguis in herba*...” („șarpele” se ascundea din iarbă). Ocupația rusească de peste un secol a lăsat urme adânci în conștiința localnicilor. Șederea lui D. Zamfirescu la Chișinău s-a soldat cu publicarea, trei luni mai târziu după încheierea misiunii, a unui serial intitulat „În Basarabia” (*Ziarul Îndreptarea*, an.I, nr. 18, 5 mai 1918; nr. 24, 11 mai 1918; nr. 29, 17 mai 1918; nr. 31, 19 mai 1918; nr. 45, 2 iunie 1918), în care pe lângă descrierea unor realități ale provinciei, găsim și o serie de subtile și succinte portrete ale unor oameni pe care i-a cunoscut: C. Stere, Ioan Pelivan, Ion Inuleț, Vladimir Cristi, Vasile Țanțu, Daniel Ciugureanu, Pan Halippa, Pantelimon Erhan, Vladimir Țiganko, Dimitrie Semigradov, Pantelimon Sinandino, Ion Buzdugan. „Când l-am văzut întâiași dată, am crezut că intră la mine un plăieș de-al lui Ștefan cel Mare. Nalt și uscățiv, cu o expresie de cuviință serioasă, – ca a poporului nostru cel adevărat, d. Țanțu respiră energia și loialitatea. Simplu învățător de sat, d-sa, cu d. Buzdugan și alți tineri români, au avut intuiția momentului și au scos din revoluția rusească neatârnată Basarabia.” Într-un alt articol din serial, intitulat „Răsăritul” (*Îndreptarea*, an. I, nr. 134, 27 septembrie 1918), care este o recenzie asupra primului număr al revistei cu același nume, intitulată „Pentru învățători și îndemnuri bune”, care începuse să se publice la Chișinău sub conducerea lui I. Manolescu și

I.U. Soricu, e remarcat iarăși numele lui I. Buzdugan: „Aproape toată materia acestui număr e bună. O nuvelă a părintelui Agârbiceanu, cu care m-am împăcat definitiv, pentru însușirile sale de scriitor înțelept (a cetit și a prins nota gustului). O nuvelă atât de adânc tăiată în suflet omenesc, încât, dacă ar avea mai mult echilibru, ar sta alături de cele mai fericite inspirații ale lui Andersen... Mai multe poezii bune. *Patria* de d. Nichifor Crainic, cu următoarea excelentă strofă:

«Sub cupa morții cu dureri amare!
Sorbind-o, te vom binecuvânta:

Ca râurile ce se-neacă-n mare
Noi vom muri în nemurirea ta»;
Iubirea de Nică Românaș (I. Buzdugan – n.n.), *E ziua ta* de d. Liviu Marian... Lucrurile noi aduc oameni noi și cuvinte nouă”.

1918, martie – George Enescu organizează la Chișinău o serie de concerte, fiind întâmpinat cu mare simpatie în cadrul unro manifestații...

* Ion Buzdugan, *Scrieri 1, Poezie. Publicistică. Corespondență*, capitolul *Repere cronologice: viața și opera*, pp.35-42.

Balada morții cronicarului Miron Costin și a fratelui său, vornicul Velicico

II

La Bârlad chef mare-ncins-au
de trei zile - toți boierii,
toată floarea moldoveană,
toți diregătorii țării.
Zi și noapte ține nunta
în palatul lui Pallade
și viorile îngână
hore, doine și balade...

Saltă sârbele coconii
cu frumoasele domnițe
și-ncing brâul, laolaltă,
boiernași și jupânițe.
Bat în tact cu toți podeaua,
parcă mână harabale,
și suspină trist lăute,
și se tânguie țambale...

Iar bătrânii – în caftane –,
potrivii la cin și haină,
lăsând hangul, prin unghere,
mai țin sfatul lor de taină:
că de Vodă-i ferecată
libertatea-n lanțuri grele
și cuvântul slobod, tainic
surghiunit după zăbrele...

Că pe țară, corbi de pradă
tot rotesc ca-ntr-o pustie,
plugul zace, frânt în brazdă
și țăranul, în robie...
geme sărăcia-n casă,
copleșind – prăpăd și foame –
plâng copii flămânzi la vetre,
lângă istovite mame...

Peste jalnice cocioabe
bate crivățul prin ușe,
spulberând din vatra rece
pulberi sure de cenușe...
că domnește-n țară zbirul
și bat vânturi de prigoană,
la opaiț doar bătrânii
bat mătânii la iconă,

Rugând să se-ndure Domnul
de norodul moldovean,
ca să-l scape din robie
și de jugul cel dușman.
Și-n bordeie-i numai vaier,
țara toată-i de ocară
și nori negri de lăcustă
se adună la hotară.

Iar nădejdea domnului,
ca seninul cerului,
ca încetul mărilor:
acum este cer senin
și deodată s-a-norat;
acum este marea lină
și, pe loc, s-a turburat.
Sub cer lung a fulgerat,
trăsnet ceru-a despicat,
bolta s-a cutremurat...

Dar, fără de griji boierii
chefuiesc, petrec întruna:
polci și hanguri, sârbe, hori,
danț și cânt și voie bună,
pân'la miez de cântători...

Iar în umbră, prin unghere
șed boierii, în caftane,
sfătuind, de sârg, ce trebui,
câte calfe și cătane?
Ca pre Vodă-Cantemirul,
neam de neam – tătar hain –
spre a-l mazili din scaun!...

Și paharele cu vin
Se golesc și tot le-nchină:
Pentru solul la domnie,
Pentru Domnul ce-o să vină!...

„Mulți ani, voinice Velicico!
Să ne fii stăpân și domn!...
iar lui Cantemir, păgânul,
Să-i urăm un veșnic somn!...

Doar boier Iliei Țifescul,
poreclit și „Frige-Vacă”,
stă în colțul plin de taină,
conținând mereu să tacă.
Stă și-n mintea lui urzește
răzbunare grea și crudă,
că-l disprețuiesc boierii,
toți, ca pe-o săracă rudă...

Și, într-un târziu de noapte,
lăsând cheful la nuntași,
goni calul tot o goană,
pân'la curte, pân'la Iași!
și-i pârl pe toți boierii,
după cin și după nume,
cum pre Vodă-al mazilire,
vor să treacă-n altă lume.

„Mulțumescu-ți, «Frige-Vacă»,
și te dăruiesc în dar
cu moșia lui Pallade
și te căftănesc Spătar!
la cu tine pre hatmanul,
credinciosul meu Bogdan,
și vistiernicul Iordaki,
căftănit de-abia mai an,
și de sârg, în miez de noapte
țineți drumul la **Bârlad**:
să mi-l prindeți pe Velicico
pân'nu-și face ziua vad!...

Și s-au dus năluci în noapte
tot în goană de bărgani
cei trei poterași ai Curții
cu cincizeci de dărbani!

Tot mai chefuiau nuntași
și era bătuta-n toi,
când din noapte ca un trăsnet,
a căzut domnesc convoi...
De pe coarde de lăută
s-au frânt doine și balade
și-n tăcere se cufundă
trist palatul lui Pallade!...

THEODOR CODREANU

DIN DURERILE FACERII ROMÂNIEI MARI

Lucrări precum cea coordonată de Ion Agrigoroaie *Orașul Iași – „Capitala rezistenței până la capăt”(1916-1917)* (Iași, Editura Junimea, 2016) sau cea a lui N.A. Bogdan, *Iașul – Leagăn al unirii neamului românesc:1916-1918. Reminiscențe și însemnări* (Iași, Editura Timpul, 2018, ediție îngrijită de Liviu Papuc și Olga Iordache, cu o postfață a lui Mircea Platon și prefața editorilor, cu titlul *O monografie a refugiuului*), dar nu numai acestea, au consacrat, pe drept cuvânt, imaginea Iașului ca fiind *capitala Marii Uniri*. Iată însă că o surprinzătoare carte a Elenei Th. Emandi, ***Din anii de durere*** (Iași, Editura Junimea, 2018, *Cuvânt înainte* de **Elena Monu**, reluare a ediției din 1919) demonstrează că și un alt oraș al Moldovei a avut, într-un interval mai scurt de timp, un rol similar, acela de „Capitală a României” în refugiu timp de trei luni (decembrie 1916-februarie 1917), când, la Bârlad, s-au refugiat Curtea Regală, Cartierul General al Armatei Române și Misiunea Franceză condusă de generalul Henri Berthelot. Aflăm faptul din foarte documentatul *Cuvânt înainte* al istoricului bârlădean Elena Monu, președintele în exercițiu al Academiei Bârlădene, specialistă în documentaristica vechilor familii aristocratice din Moldova, între care și în cea a ieșenilor Elena și Theodor Emandi (născut la Bârlad), Elena fiind rezidentă și în Bârlad timp de două decenii, inclusiv în anii Primului Război Mondial, după care, din 1919, cei doi s-au stabilit în București.

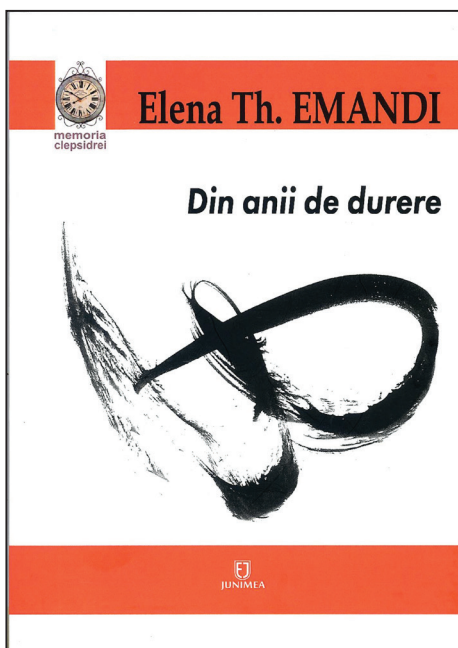
Elena Th. Emandi (n. Iași, 1875–d. București, 1963) a fost fiica binecunoscutului Nicolae (Nicu) Gane (1838–1916), scriitor și om politic, membru al Academiei Române. Deși cartea *Din anii de durere* atestă limpede moștenirea talentului de evocator și de povestitor al părintelui, Elena s-a mulțumit să și-l exercite în corespondența către tatăl, iar după moartea acestuia, cum mărturisește ea, a prelungit epistolierul sub forma consemnărilor din lucrarea încheiată pe 16 aprilie 1918 (la comemorarea a doi ani de la moartea lui Nicolae Gane, când își propusese s-o publice). Din nefericire, cenzura a respins-o din motive conjuncturale „întemeiate”, cum vom vedea mai încolo. Mai mult de atât, manuscrisul îi fusese confiscat de către faimosul bolșevic bulgar Cristian Racovski (1873-1941), în timpul când s-a refugiat cu familia la Odessa, originalul fiind, așadar de nerecuperat, încât, cu o voință demnă de laudă, l-a refăcut din memorie, adăugând și pagini noi. *Din anii de durere* este o carte tulburătoare, dincolo de fondul sentimental moldovenesc, dovedindu-se un puternic document de epocă, în același timp, autoarea surprinzând nu numai dramatismul acelor ani de infern, dar și vicleniile istoriei învinse de o extraordinară putere de sacrificiu a oamenilor simpli (și nu numai a lor), nenorocirile războiului devenind, totodată, o școală a educării unei națiuni dezbinată

timp de secole.

Memoriile cuprind perioada iunie 1914 – 16 aprilie 1918, fiind străbătute, de la începutul declarării războiului în Balcani (pricinuit de atentatul de la Sarajevo), de năzuința fierbinte, moștenită de la tată, a eliberării românilor din Imperiul Austro-Ungar. Autoarea își amintește că Nicu Gane le vorbea în fața hărții desfășurate sub ochii copiilor: „ – Uitați-vă, copii, în toate locurile acestea trăiesc frați de-ai noștri în robie și în suferință. Ce-ar fi dacă toți împreună am face un singur trup? Ce puternici și ce respectați am fi; nu ne-am teme de nimeni și de nimic!” (p. 15). Elena Th. Emandi are o bună orientare istorică, fiind împotriva alianței cu Puterile Centrale de la 1883 (cum se prefigura, după primul consiliu de coroană de dinaintea morții lui Carol I). Francofilă convinsă, i se părea ceva monstruos să luptăm contra Franței, cu renunțarea la dezrobirea românilor din Transilvania și Bucovina (p. 14). Astfel, declararea neutralității la consiliul de coroană de la Sinaia i se prezintă drept cea mai bună soluție. Spre sfârșitul lui

august 1914, familia se mută în locuința de la Bârlad, unde, în vremea vestitului iarmaroc de acolo, urmărește evoluția războiului din Franța, entuziasmată de victoriile de la Marna și de la Verdun. Dar vine și vestea morții lui Carol I, primită ca pe o mare nenorocire pentru țară, urmată însă de norocul suirii la tron a regelui Ferdinand. În 1915, consemnează intrarea în război a Turciei alături de Puterile Centrale și a Rusiei de partea Antantei. Dacă vizita diplomatică a generalului francez Pau trezește bucurie în public, ca prilej de manifestare a dragostei pentru Franța, sub tăcere, în schimb, a fost primită, vizita mareșalului Von der Goltz, de teamă să nu fie întâmpinat cu manifestații ostile (p. 24-25). În context, Italia e de partea Aliaților, dar lucrurile se complică odată cu zdrobirea Serbiei și Muntenegrului, Austria obținând și sprijinul Bulgariei.

1916 este „Anul negru, anul de doliu și de durere”, odată cu moartea tatălui, care lasă în urmă pe cei opt copii. De-acum încolo, scrierea „amintirilor” ține locul scrisorilor către tată. De la o soră din Bârlad, primește vestea consiliului de coroană care va hotărî mobilizarea generală și intrarea în război alături de Aliați. Tabloul mobilizării scoate în relief speranța generală a eliberării Ardealului, cu diferențe privind bărbăția soldaților simpli, majoritatea de la sate, care plecau pe front cu sentimentul înfruntării suferințelor de veacuri (gata să se prindă în hore, pe peronul gărilor), iar, pe de alta, durerea/lacrimile ofițerilor care se despărteau de o viață privilegiată (p. 39-40). Urmează primele succese de pe front (în Transilvania), dar și primele dezastre, începând cu Turtucaia, Silistra, Cadrilater și culminând cu ocuparea Bucureștilor de către nemți (p. 41-43). Elena se alătură acțiunilor de primire,

de repartizare și de îngrijire a primilor răniți de pe front, la Bârlad. Nu se face deosebire între etnia celor răniți sau luați prizonieri: români, unguri, francezi, germani etc. Autoarea face și observații de psihologie a popoarelor: „Germanii însă, mândri și tăcuți, ședeau tupilați în vagoanele lor, de li se vedea numai vârful coifurilor și rareori, când foamea îi răzbea, se hotărau să-și îndrepte privirile către noi. Ungurii, lăudaroși și gălăgioși, erau mai puțin ursuzi, căutau să intre în vorbă cu noi și ne anunțau că formidabile armate se pregătesc să ne pedepsească pentru îndrăzneala ce am avut de a-i ataca” (p. 50).

Din numeroasele suferințe îndurate, de la vlădică până la opincă, în toate teritoriile locuite de români, autoarea desprinde o profundă învățătură istorică: „A trebuit războiul acesta groaznic, cu toate durerile lui, ca să învățăm să ne cunoaștem. Și să ne iubim. Munteni, moldoveni și olteni care fuseseră atât de străini unii de alții, țărani și târgoveți, bogați și săraci, toți laolaltă au suferit și suferința i-a apropiat. În tranșee și în spitale s-a încheiat unirea sfântă a tuturor claselor sociale, care va dăinui, să sperăm, și după război, spre întărirea și fericirea neamului nostru (p. 51)”. Se degajă din astfel de observații dimensiunea creștină a făuririi Marii Uniri, trăită cu asupra de măsură de cei care s-au jertfit. Elena Th. Emandi surprinde elocvente imagini ale suferinței creștine din spitalele vremii. Aducea răniților cărți precum *Visul Maicii Domnului*, *Minunile sfinților*, pe care ei le „citeau și le reciteau cu o evlavie nespusă, făcându-și tot timpul semnul crucii” etc. (p. 52). Când a fost nevoită să plece grabnic de la Bârlad la Iași, Elena Th. Emandi îi părăsește pe răniți cu mare amărăciune, căci prin devotamentul ei transformase spitalul într-o sfântă familie.

În refugiul ieșean, se aștepta speranța venirii trupelor rusești. Într-adevăr, i-au trecut prin față „slavi blonzi și rumeni cu ochi albaștri ca cerul, români smoliți din Basarabia, mongoli arămii cu fața lată și nasul turtit și tătari posomorâți cu privirile fioroase; toți înalți și voinici, îmbrăcați la fel, în haine cenușii, cu șepci turtite și căciuli blănite pe cap, încinși cu curele late de care atârnavu săbii lungi, pe care le târau alene după ei” (p. 59-60). Mai multă încredere trezeau basarabenii care îi încurajau că îi vor scăpa de „bulgăroi”. Curând însă trupele rusești au devenit o mare dezamăgire, „căci nu se auzea nimic și nu se alegea nimic de pe urma lor”, vorbindu-se tot mai des de *trădare* și de un complot mârșav menit „să sugrume poporul nostru” (p. 61), ceea ce nu era departe de adevăr. Dar anarhia declanșată de revoluție, „sămânța urii și a discordiei” au adus „vântul nebuniei” și în rândurile soldaților, încât pacostea se dovedea și mai mare. Prin contrast, cu totul altfel apar ofițerii francezi: „La Bârlad, a fost o sărbătoare sosirea lor și fiecare din noi a ținut să aibă unul în gazdă” (p. 63). Familia Emandi a avut norocul să primească în gazdă pe cel mai tânăr ofițer, fiul unui universitar sorbonez, distins, educat și de o inteligență sclipitoare, „veteran” deja, decorat cu Legiunea de Onoare și cu Crucea de Război. Francofila din Bârlad avea toate motivele să fie entuziasmată. A avut ocazia să îngrijească ofițeri francezi răniți și în spitalele din Odessa.

Dar ceea ce o impresionează cel mai mult este exodul refugiaților care „au fugit în toate părțile ca nebuni de groază”. Gările deveniseră un infern: „Se strivea lumea prin gări ca să apuce trenurile ce venea atât de ticsite că mureau adesea acolo copii înădușiți și trebuiau să le arunce cadavrele pe fereastră. Când nu mai încăpeau înăuntru se suiau bieții oameni unde puteau, pe acoperemintele și pe scările vagoanelor și se agățau de locomotive unde stăteau spânzurați în vânt, de te mirai cum

nu cădeau jos” (p. 69). Sosiți la Bârlad, stăteau ceasuri întregi la cozi interminabile după hrană și adăpost, alții veneau pe jos „tocmai din fundul Olteniei și Munteniei, cu hainele zdrențuite, cu ghetele bucăți în picioare, abia târându-se prin ploaie și noroi”. Și mai cumplită i se arată soarta copiilor care mureau singuri, „fără nici o vorbă bună și o mângâiere la căpătâi”: „Mai toți acești nenorociți au trecut prin ochii mei și nu-i voi putea uita niciodată” (p. 71). Societatea Ortodoxă din care făcea parte, depunea eforturi uriașe pentru strângerea și împărțirea ajutoarelor, curtea casei din Bârlad fiind mereu înțesată de oameni.

Când Bârladul a fost, la rândul-i, amenințat de invazie, a urmat refugiul la Iași, orașul fiind singurul din țară unde n-au ajuns bubuitul tunurilor, zgomotul exploziilor și al aeroplanelor dușmane. Însă drumul de la Bârlad la Iași era cel mai greu. De la Bârlad la Banca și Roșiești, trenurile făceau ceasuri întregi, în total câte 12-14 ore până la destinație, unde începea marea îmbulzeală, cu lipsa de locuri de cazare, cu chirii inimaginabile, cu lipsă de hrană și lemne de foc. În sânul acestor drame se petrec și întâmplări tragi-comice. La o prietenă a autoarei, a fost repartizat, cu bilet în regulă, un sublocotenent cu nevasta. Nici n-au apucat să se așeze, că s-a prezentat la aceeași adresă un doctor însoțit de un ofițer de la comandamentul pieței care i-a somat pe cei doi să părăsească locuința, pe baza unui bilet „în regulă”. N-a apucat bine doctorul privilegiat să-și descarce bagajele, când în ușă bate un zdrahon de general rus. Ceartă urmată de rugămintea generalului de a fi lăsat să doarmă într-un colț până dimineață, când, ajunși amândoi la comandament, câștigător a fost rusul (p. 77-78).

Amintirile de la Iași scot în relief și marea goană după alimente, norocul fiind că în acel an se făcuse o bogată recoltă de fasole, devenită acum hrana de bază, dar scumpă și ea, a bătrânei urbe. La acestea, pe locul doi, în lipsa pâinii, goana după caramelle și cozonaci, cei informați știind că pe șesul Bahluiului se află o fabrică de bomboane „care face cozonaci extraordinari” (p. 80). Așteptau ieșenii însă zile întregi până le venea rândul la primirea cozonacilor comandați. Întâmplări tragi-comice și cu procuratul/furtul lemnului. Mobile, garduri, pomi, toate sacrificate, plus foametea, tifosul exantematic asociat cu catastrofa de la Ciurea și defecțiunea de pe front a rușilor. S-a primit ordinul unui nou refugiu, în spațiul rusesc, pentru instituții, membrii parlamentului. Pe 24 iulie 1917, familia Emandi pleacă la Odessa, ajungând acolo după două zile. Orașul – în plină liniște, neștiindu-se parcă de război. Comerțanții români refugiați aduseseră cu ei bucatăria din țară. Găsesc gazdă la o familie de nobili ruși, care s-au comportat ca adevărați prieteni, consolându-i că de vor pierde Dobrogea, se vor bucura de reunirea cu Basarabia: „ea trebuie să fie a noastră, numai astfel vom plăti nedreptatea ce vi s-a făcut de mult și trădarea noastră de acum” (p. 96). Iată că se mai găseau și ruși care gândeau normal!

În acel moment, existau la Odessa câteva spitale românești cu peste o mie de răniți aduși din țară, căzuți în luptele de la Mărășești și Oituz. Elena Emandi intră imediat în comitetul condus de „dn-a General Argetoianu”. Soldații erau foarte dezamăgiți că, după o ofensivă atât de promițătoare, s-a întâmplat înfrângerea datorată *trădării* rușilor (p. 103). La Spitalul Nr. 1 condus de dr. Carnabel, asistă la serbarea organizată de d-na Ivonna N. Ghika-Comănești, emoțiile cele mai puternice fiind provocate de violonistul Mitache: „au răsunat doinele noastre, un fior ne-a zguduit pe toți”, încât „parcă la auzul lor se deșteptau din adâncimea timpurilor veacuri întregi de suferințe, adormite în sufletele noastre” (p.

106).

Autoarea trăiește însă, la scurt timp, haosul și primejdiile declanșate de revoluție, în prim-plan stând persecuțiile bolșevice, la care au aderat cu mult zel dezertorii din armata română ademeniți de promisiul rai comunist: „În inconștiența lor au dăruit din temelie marea și mult temuta împărăție, care, dezmembrată în nenumărate republici, a devenit o adevărată Babilonie în care nimeni nu mai vorbea aceeași limbă și nu se mai înțelegea” (p. 109). La Odessa, haosul a început în ianuarie, când, într-o noapte anarhiștii au pus mâna pe putere, declanșând războiul civil. Marinari neciopliți, evrei „improvizați” în soldați etc. au pornit iadul, sute de nenorociți căzând „în acele clipe groaznice, fără nici un folos pentru țară, fără să știe măcar pentru ce și-au dat sângele” (p. 111). Bineînțeles, au urmat și vânatoarea de români, de „burjui”, perchezițiile și torturile. La gazda familiei Emandi a venit o haită de hoți, de sălbatici, înarmați până în dinți, perchezițiile având drept țintă principală furtul obiectelor de valoare (p. 112).

Elena Th. Emandi intuiește bine: revoluția a instaurat criza sacrificială perpetuă (cum o va numi René Girard), semn de timpuri barbare, având drept motor *răzbumarea* „care a înspăimântat lumea întreagă”, abolindu-se legile și ordinea creștină: „Fiecare avea drept de viață și de moarte asupra tuturor. Cei care aveau vreo ură veche de răzbumat sau soldații care avuseseră a se plânge de vreun ofițer își făceau singuri dreptate; îi arestau și îi executau fără nici o judecată” (p. 114). În câteva zile, autoarea a asistat la executarea câtorva zeci de ofițeri. Prădătorii foiau peste tot. Diagnostic precis, pus *avant la lettre* de Elena Th. Emandi pentru viitorul regim bolșevic: „Dar acești preținși prieteni ai poporului, care ziceau că luptă pentru fericirea lui, cu toate că își umpluseră buzunarele de bani, nu s-au gândit niciodată la cei săraci; și erau atât de mulți care mureau pe străzi de foame și de frig!” (p. 115). Mai mult, autoarea atrage atenția asupra debutului debordant de „reformă”, odată cu sosirea în zonă a lui Cristian Racovski. „Desființarea dreptului de proprietate”, de exemplu, ducea deja la aberații: muncitorii unei fabrici, deveniți stăpâni peste noapte în defavoarea vechilor proprietari, „n-au mai vrut să lucreze”, punându-se pe chefuri și ruinând-o în scurt timp. Marinarii, ajunși stăpâni pe vapoare, i-au aruncat în fundul mării pe ofițeri, transformând navele în locuri de „distracție”. S-au desființat tribunalele, au schimbat principiile căsătoriei, înlocuindu-le cu „amorul liber” etc.

Un capitol aparte este dedicat *Suferințelor românilor din Odessa*, pricinuite și de răzbumarea bulgarului-român Cristian Racovski, ajuns stăpân reformator în Ucraina. Cum basarabenii ceruseră ajutor armatei române, represiunile, la

Odessa, n-au întârziat să apară: „Inspiratorul și conducătorul odioasei campanii ce au pornit contra noastră a fost cunoscutul Racovski, care gelos de laurii lui Lenin și Troțki, și-a pus în cap să reformeze și țara noastră după principiile lor nebunești” (p. 122). Racovski i-a pus la treabă, în Basarabia și la Odessa, pe dezertorii din armata română, „evrei în majoritate”, sub comanda „unui oarecare Levenson, mare strateg de cafea”, văzându-se însă repede dezarmați de „viteaza armată română”: „Atunci a început goana cea mare contra noastră; ca copiii au împânzit orașul, făcând o adevărată vânatoare contra românilor care, urmăriți și pândați din toate părțile, cu multă greutate reușeau să scape din mrejele lor” (*Ibidem*). Theodor Emandi a stat zile întregi ascuns pe la familii de nobili ruși, fiind vânat de „dezertorul Heinrich Garfunkel din Câmpina, care se aștepta desigur la un premiu mare dacă l-ar fi prins pe soțul meu” (p. 124). Nu l-a prins. În schimb, a găsit, la una din percheziții, manuscrisul cărții *Din anii de durere*, pe care l-a confiscat, predându-l lui Racovski. A fost nevoită să-l rescrie din memorie, încât se poate spune că asistăm, în premieră, la producerea unor *meta-memorii*. În ce-l privește pe Theodor Emandi, acesta a scăpat de arestare după multe peripecii, internându-se, în cele din urmă într-un spital de campanie. Oamenii lui Racovski au arestat însă 70 de bărbați români, după care s-a anunțat că vor fi trimiși în țară pentru un schimb de prizonieri. Vestea a produs bucurie. Prizonierii au fost duși în port, unde au fost însoțiți, pe țarm, de familiile lor. De pe vasul românesc „Ștefan cel Mare”, capturat de bolșevici, privea la spectacol Racovski, mulțumit că adăpostise acolo milioanele jefuite în campania persecuțiilor. Atunci, o voce puternică a ordonat ca toți cei de pe țarm să urce pe vaporul pregătit, anunțând că destinația este Sevastopol, nu Constanța. În același timp, a comandat *foc* trupelor însoțitoare. În haosul dezlănțuit, bandiții „trăgeau fără milă” după prizonieri, pe cei prinși urcându-i cu sila pe vapor (p. 130-131). Ticăloșia l-a revoltat pe colonelul Boyle care a făcut tot ce i-a stat în putință să pună lucrurile în ordine, sub presiunea sosirii germanilor în oraș. În cele din urmă, soții Emandi ajung la Iași, pe ruta Odessa-Ackerman-Bender.

Astfel se încheie odiseea suferințelor nașterii României Mari în viziunea sobră și concentrată a Elenei Th. Emandi.

N.R.: Articol apărut în „Scriptor”, V, 3-4 (51-52), martie-aprilie 2019. Îl reluăm cu acordul autorului și al publicației.

Nicolae (Nicu) Gane,
scriitor, om politic,
membru al Academiei Române,
tatăl Elenei Emandi

Muzeul „Nicolae Gane”
din Iași

SIMION BOGDĂNESCU

DIN ANII DE RECUNOȘTINȚĂ ȘI RECUNOAȘTERE

Din datorie și respect pentru valorile istoriei noastre naționale și, implicit, locale, Societatea literar-culturală „Academia Bârlădeană”, Primăria și Consiliul Local Bârlad înțeleg acum (dar nu numai), la Centenarul Marii Uniri, să reîmprospăteze memoria generației actuale cu faptele de cultură ale strămoșilor noștri berladnici, mai apropiați sau mai depărtați în timp și spațiu.

Așa s-a retipărit, de curând, la Editura Junimea din Iași, cartea *Din anii de durere. Pagini trăite*, autor Elena Th. Emandi, cu ajutorul poetului și directorului Editurii, Lucian Vasiliu, și cu un „Cuvânt înainte” și cu eforturi considerabile din partea doamnei Elena Monu, președinte al Societății amintite.

Clar și cu siguranță, aceste „pagini trăite” ale Elenei Theodor Emandi se înscriu în genul memorialistic, în ceea ce criticul literar Silvian Iosifescu a definit prin *literatura de frontieră*. Adică literatura aflată la hotarul dintre știință și artă. Autoarea n-a ținut un jurnal intim propriu-zis, ci a refăcut din memorie, din amintiri, ceea ce a însemnat în aceste pagini: „Și acum, după patru ani, mă cutremur când mă gândesc la acele zile îngrozitoare”...

Iarăși, la fel de limpede și de sigur este imboldul care a determinat-o pe făptuitoare să consemneze evenimentele și suferințele personale, dar și colective dintre anii 1914–1918: sentimentul patriotic național, în care se află inclusă și dragostea față de celebrul ei tată, scriitorul junimist Nicolae Gane (1838–1916).

Cu sinceră modestie, Elena Th. Emandi scrie, negru pe alb, în „Prefață”, că aceste „amintiri” au fost „scrise numai în scop de binefacere, fără nici o pretenție literară și mai puțin politică.”

Totuși, există semne evidente că scrierea „Din anii de durere” conține și trăsături specifice beletristicii. Care ar fi acestea? În primul rând, prezența discursului diegetic (altfel spus, narațiunea), marcat prin verbul A FI (verbul ființei românești, cum l-a definit filosoful Constantin Noica în „Sentimentul românesc al ființei”). Iată cum debutează aceste rememorări: „Era la începutul lui iunie și ne aflam încă în oraș; în alți ani pe vremea asta eram de mult la țară.” Și iată cum se reiterează, în desfășurarea evenimentelor relatate, acest indice diegetic: „Peste câteva zile am plecat la Bârlad. Era către sfârșitul lui august și începuse vestitul iarmaroc.”

În al doilea rând, prezența conștiinței scriitoricești, aceea care alege, meditează asupra a ceea ce scrie: „Scriind, mi se părea că-l am lângă mine și-mi venea să-l întreb: «Îți place, tată, acest capitol? Ce zici de o asemenea frază? E bine acest cuvânt?»”

Un aer evocator plutește și răsare din aceste pagini și totodată caracterizarea pitorească, de condei literar sigur: „Au trecut prin fața noastră soldați de toate neamurile; slavi blonzi și rumeni cu ochii albaștri ca cerul, români smoliți din Basarabia, mongoli arămii cu fața lată și nasul turtit și tătari

posomorâți cu privirile firoase; toți înalți și voinici, îmbrăcați la fel, în haine cenușii, cu șepci turtite și căciuli blănite pe cap, încinși cu curele late de care atârnavu săbii lungi, pe care la târau alene după ei. Cazacii se deosebeau prin șepcile mici ce purtau pe ureche și un smoc de păr ce le zbura în vânt și care, în treacăt fie zis, le sta foarte rău.”

Paginile intitulate „Refugiații” care povestesc exodul românilor spre Moldova au caracter infernal. Ochiul abil al autoarei surprinde, prin enumerații aglomerante, tablouri concentrate ale acelor suferințe inimaginabile. Descrierea (ca și narațiunea, de altfel) capătă serioase trăsături halucinante, grotești: „Vagoanele de marfă deschise erau pline de lucrurile cele mai disperate: canapele de pluș alături de butoaie de vin, oglinzi de preț, plite de bucătărie, cuști de păsări, dulapuri, oale de bucătărie, oale de flori, erau de toate aruncate la voia întâmplării și ședeau prin gări zile întregi în ploaie și ninsoare, așa că desigur nu se mai alegea nimic din ele.”

Există și paragrafe narative cu efect comic. De pildă, episodul găzduirii refugiaților în Iași. Comandamentul Garnizoanei dădea bilet de găzduire la aceeași adresă mai multor refugiați și câștiga cel care avea funcția mai mare (ca și astăzi). Astfel, un sublocotenent cu nevasta lui abia se instalează, când intră un medic superior în grad și cu un ofițer care-i ordonă să părăsească încăperea. Sublocotenentul pierde, dar și doctorul, pentru că vine un general rus care a doua zi devine stăpân pe situație.

Ca în „Scrinul negru” al lui G. Călinescu, bogătașii ce trăiseră cu slugi la dispoziție ajung să-și spele singuri rufele și să mănânce fasole. De

altfel, *episodul fasolelor* este de tot hazul (e un fel de râs negru sau haz de necaz). Merită să-l reproducem:

„Magazinele erau pustii și nu se mai găsea nimic din ale mâncării; singurul aliment ce se putea procura mai cu ușurință erau fasolele (...) La restaurant listele de bucate se mărgineau aproape la: supă de fasole, fasole bătute, fasole prăjite etc.(...) Un înalt magistrat spunea într-o zi unui prieten:– Am băgat în mine atâtea fasole toată iarna că sunt sigur că dacă voi avea ghinionul să mă prindă o ploaie, o să-mi răsără îndată din toate părțile!”

Comicul grotesc se amplifică atunci când autoarea se referă la doamne. Acestea, „îmbrăcate în blănuri scumpe mergeau triumfătoare cu câte o găină în brațe și cu ouă prin mânșoane, cu multă grijă să nu le spargă.” O doamnă înavuțită, bucureșteancă, muritoare de foame, având norocul să aibă vecin un colonel, intră în relație cu ordonanța acestuia, care, contra favoruri amoroase, fură din mâncarea superiorului său și-și hrănește... ibovnica!

În orice caz, capitolul intitulat „La Iași” reprezintă literatură adevărată, de mare subtilitate stilistică.

În concluzie, valoarea cărții „Din anii de durere” este triplă: istorică, sentimental biografică și literar-artistică.

Familia regală la Iași, în 1917.

SIMION BOGDĂNESCU

UN MIT AL ETERNEI NOASTRE REÎNTOARCERI

Luminoasă figură istorică, simbolul unității naționale și al unor juste și mari reforme sociale, statale, altfel spus, creatorul României moderne ca stat european și, implicit, mondial, domnitorul pământean **Alexandru Ioan Cuza** a trecut, prin faptele sale cruciale, din realitate în legendă și din acestea în mit. Astfel că eroizarea sa se înscrie firesc, alături de regele dac Decebal, de voievodul Ștefan cel Mare, de voievodul Mihai Viteazul, în supremul mit al etnogenezei poporului român, pe care „divinul critic”, George Călinescu îl așeza cu întâietate la baza creării edificiului mitologic autohton în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini până în prezent” (ed. I, 1941, ed. a II-a, 1982).

Ca emblemă literar-artistică și ca erou literar, el a pătruns în spațiul beletristicii românești pe două căi, manifestate paralel, intersectant și concomitent:

1. în literatura cultă (câțiva condeieri fără valoare care-l acuzau de „tiranie” și imoralitate, dar mulți scriitori prestigioși care i-au prețuit înfăptuirile istorice: V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, George Baronzi, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, Costache Negri, I. Creangă, I.L. Caragiale, Nicu Gane, Al. Vlahuță, Al. Macedonski, Mihail Sadoveanu, George Tutoveanu ș.a.);

2. în folclorul literar autohton, în tradiția populară românească. Mentalul colectiv, anonim, oral, mobil ni l-a păstrat ca adevărat domn pământean în legende, povestiri, istorioare, anecdote și amintiri narative, toate creații epice, precum și în unele specii ale genului liric, cum ar fi: cântecul, doina, plugușorul de Anul Nou, proverbe și zicători (specii paremiologice).

În literatura noastră populară, figura domnitorului Al. I. Cuza s-a reflectat major, profund și divers. Și acest folclor despre Cuza-Vodă nu este (afirmă V. Adăscăliței) numai de origine țărănească, ci este și expresia atitudinii elementelor orășenești, târgovețe, a lucrătorilor și meșteșugarilor, a micilor funcționari, având aceeași energică dragoste și prețuire față de domnitorul unionist.

În tradiția populară a românilor a început să pătrundă încă din vremea domniei sale (24 ianuarie 1859 – 11 februarie 1866), dar memoria colectivă l-a eroizat (mitizat) mai ales în perioada ulterioară detronării sale de către „monstruoasa coaliție”. Această intensificare s-a datorat și faptului că monarhia alogenă adusă în țară nu s-a mai preocupat atent de țărănime (ca dovadă, războaiele țărănești din 1888 și 1907). Tocmai în această perioadă interesul față de Cuza-Vodă și

domnia sa câștigă în intensitate și diversitate ca o alifie (ir) aplicată pe suferințele generate de inechitățile sociale îndurate.

Iată deci câteva exemple din bibliografia izvoarelor folclorice pentru perioada amintită, care se referă la domnitorul Unirii: „Cuza-vodă și călugării”, Craiova, 1895; Danilescu P.– „Al. I. Cuza în tradiția populară. Povești și anecdote”, vol. I, Craiova, 1909; „Doliul țării la moartea lui Al. I. Cuza. Preparat prin îngrijirea Asociațiunii lucrătorilor tipografi români din Iassy, 1873”; „Domnia și detronarea lui Cuza-Vodă”, București, 1912; Mrejeriu, L., Kirileanu, S.T. și Popescu-Vinători, Gh., „Cuza-Vodă. Istorisiri pentru popor”, Piatra Neamț, 1909; Pamfile, Tudor, „Cîntece de țară adunate de...”, București, 1913; Rădulescu-Codin, C. – „Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel”, București, 1910; Rîureanu, C. – „Vodă-Cuza. Pilde și întâmplări din viața sa”, București, f. a.; Teleor, D. – „Anecdote din viața lui Cuza-Vodă”, București, f. a.

Periodice: „Albina”, București, 1897–1916, 1922–1928; „Grai și suflet”, „Graiul Nostru, vol. I (1906–1907) – texte din toate părțile locuite de români”, publicate de I.A. Candrea, Ov. Densușianu, Th. D. Speranția; „Ion Creangă”, revistă de limbă, literatură și artă populară, editată de Tudor Pamfile, Bârlad, 1908–1921; „Șezătoarea”, revistă de folclor, editată de Artur Gorovei, Fălticeni, 1892–1929.

Pentru perioada contemporană nouă, se impun două cărți prestigioase: „Cuza-Vodă în tradiția populară”, Editura Eminescu, 1970, Antologie de literatură folclorică alcătuită cu note și postfață de V. Adăscăliței și „Legende despre Cuza-Vodă”, Grup editorial Rosetti, București, 2016, Antologie de legende populare românești cu un studiu introductiv, note și bibliografie de Mihai Alexandru Canciovici.

După regretatul profesor de la Catedra de folclor a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Vasile Adăscăliței, în „Postfața” la antologia amintită mai sus, toată epica populară al cărei erou este principele domnitor moldovean îi conturează trăsături pertinente, pline de însuflețire, ale unui portret moral și fizic de neuitat: *Cuza-Vodă a unit țărișoarele noastre, pe Valafia cu Țara moldovenească*. Tot el, mergând la Istanbul, s-a purtat demn în fața sultanului, ca un erou din basmele noastre populare: *A mers la palat drept, cu fruntea sus și cu sabia zornăind, ca un Făt-Frumos*. Împăratul l-a întrebat: – *De ce ai venit așa?* – *Așa m-a trimes pe mine Țara! a răspuns Cuza cu așa mândrie și așa curaj că s-a mirat și împăratul*.

Într-o variantă publicată în „Graiul nostru”, I (1906–1907) se degajă o dulce naivitate a celui din popor care narează cu umor copilăresc, dar cu atât mai impresionant pentru cei încrezători în legendă: *Sultanu toma ședea-n tronul lui și bea cafea, și l-a găsit, a intrat la el ș-a dat «bonjur» și i-a pus cartea și condeiu la masă – Iscălește coala, ca să nu mai plătească țara bir! Iscălești ori te tai? Și-a scos sabia. Și sultanul, di frică să nu-l taie, a iscălit.*

Avea, oricând i se ivea prilejul, o mare înțelegere și prețuire a experienței celor bătrâni, a înțelepciunii lor, după care urmărirea să se conducă și să conducă. Îi zice unui bătrân întâlnit: *Să trăiești căci moșnegii sunt înțelepți și cuminți ca niște ceasloave din care cei tineri trebuie să culeagă înțelepciunea...*

Multe legende îi păstrează chipul voievodal pentru că a înfăptuit reforma agrară de la 1864 și le-a dat pământ țăranilor, nu atât din rațiunea rece, inflexibilă cu nedreptatea, cât din bunătatea lui sufletească și din dragostea și mila față de cei mulți și necăjiți, și în această atitudine, domnitorul Al. I. Cuza este al doilea, după Ștefan cel Mare, care a fost, este și va fi glorificat și păstrat în memoria populară românească: „De nu era el nu mai aveam azi pământ și tot clăcași era să murim.”

În imaginația multora, personalitatea domnitorului unionist capătă trăsături de caracter ale tuturor marilor susținători și apărători ai dreptății, precum haiducii și conducătorii răscoalelor: „El a silit pe ciocoi să plătească bir și să asculte de legi. Ba, ăloră care n-ascultau, le da fum.” Așa că, zice un cântec lăutăresc din București: „Toți se prăpădesc de frică/Dacă-s prinși cu-ocaia mică.” Așa-i acuza pe negustori: „Voi prădați pe țărani, din a căror sudoare și muncă ne hrănim.”

Foarte multe variante de legendă se referă la secularizarea averilor mănăstirești, la neașteptatele, surprinzătoarele vizite ale lui Cuza, în travesti, prin mănăstiri, unde află neonestitatea și ipocrizia clerului. Pornește deghizat prin târguri, prin prăvălii, cârciumi și hanuri, prin cazărmile țării ca să observe și să constate nerespectarea legilor și să înfăptuiască, după caz, dreptatea.

Ca un actor pe scena istoriei, el a recurs la metoda foarte veche, dar sigură, a travestiurilor: s-a travestit în țăran, mocan, negustor, cerșetor, soldat, fecior boieresc. Iată ce scrie V. Adăscăliței referitor la această camuflare a identității domnitorului sub diferite ipostaze pentru a afla mai bine, cu ochii lui, Adevărul: „Tradiția înregistrează [...] un număr impresionant de situații în care domnitorul a apărut când în haine de mocan, când în straie sărăcicioase de plugar, când în uniformă soldățească, când în zdrențe de cerșetor etc. Și, de fiecare dată, ajuns în încurcătură (ca atunci când călugării de la mănăstirea Florești au vrut să-l bată sau când negustorul Soare, de la Galați, îl aruncă afară din crâșmă), a dat straietele cele de pe-asupra într-o parte și numai ce a arătat portul domnesc”. Ca urmare, deși uneori a luat chiar bătaie, și-a impus legea și a desființat această practică barbară!

Fizic, în ochii celor ce l-au văzut, apărea „voinic”, „îndemânatic și iute”, „chipeș”, „tare mândru-n hainele de domn.”

Psihic, era un suflet ales: „Era om de treabă”, „om bun”, modest, „umbla pe jos”, pe când Bibescu avea „caleașcă cu șaisprezece cai albi, cu hamurile roșii și vizitii stângaci.” Era neîngâmfat, popular, „te duceai și vorbeai cu el cum vorbesc eu cu dumneata acum”, „Cuza-Vodă nu era fudul”, „a fost cel mai bun domnitor”, „a dezrobit robii”, „a slobozit moșiile,

moșiile călugărești, care erau stăpânite în pustiu de greci, le-a luat la stat; măsurile, care până la el erau false, le-a făcut drepte. Oca a făcut-o de patru litre, iar banița de 12 ocă vechi. A făcut șosele și poduri și chiar podul de la pescărie, din târgul Bârladului, tot el l-a tocmnit. A făcut biserici și școli pentru învățătură. Cuza e al doilea, în fapte, după Ștefan-Vodă cel Sfânt.”

Un întreg ciclu de variante se referă la „ocaia” lui Cuza, o măsură de greutate instituită, pe care cârciumarii, negustorii și alți oameni ai locului trebuia să o folosească și să o respecte. Celebră este o istorioară intitulată „Oca lui Cuza”, publicată de Leon Mrejeriu, S.T. Kirileanu, Gh. Popescu-Vînători în „Cuza-Vodă. Istorisiri pentru popor”, Piatra-Neamț, 1909 și reluată de V. Adăscăliței și Mihai Alexandru Canciovici în antologiile amintite: „Numai cică într-o seară ce-i vine lui Cuza, fiind în Galați; hai să vadă singur, dacă negustorii vând cu oca lui. Și-a tras o sarică mițoasă deasupra hainelor strălucitoare militărești, luă o căciulă ciobănească pe cap, îndesând-o până peste urechi, și cum era și întunec și ninge de nu se vedea om cu om, o luă razna, tocmai spre târgul cel nou:

– Bună vremea, jupân negustor!

– Bună să-ți fie inima, voinice! socotindu-l a fi vreun țăran venit la târg.

– Frig și-aș vrea să mă-ncălzesc. Ia-n adă o ocă de-a lui Cuza!

După puțintel timp, domnitorul se trezește c-o ulcică de lut, ca de-o jumătate oca.

– D-apoi bine, jupâne negustor, asta-i oca lui Cuza?

– Vezi bine că pentru voi țăranii, aiasta-i!

Domnitorul se grăbi să plătească și porni.

A doua zi, negustorul se pomeni chemat de pârcălab, care porunci de-i legă de gât negustorului, ulcelele de lut în care vindea vinul drept oca lui Cuza; ș-a fost purtat așa prin târgul cel nou, și rușinat [...]”

Unele povestiri cu caracter anecdotic și umoristic se referă la vizitele neașteptate ale lui Cuza travestit în cazărmi ca să constate și să îndrepte multe nereguli și nedreptăți.

Însăși detronarea lui Al. I. Cuza, în concepția poporului nostru, este explicată ca un act de injustiție pus la cale de boieri, de moșierii nemulțumiți că le-a confiscat pământurile și, prin reforma agrară, i-a împroprietărit pe țăranii. Aceștia l-au iubit și respectat și i-au regretat cu profundă tristețe moartea: „Domn ca ista și ca Ștefan Vodă nu s-o mai pomenit.” „El a legat țăranimea de țară și legătura asta nu s-a mai rupe în vecii vecilor.”

Din păcate, iată că astăzi... s-a rupt și se tot rupe!

Axiologic, legendele, istorisirile, povestirile, amintirile narate, anecdotele chiar reprezintă valori etice, valori estetice, valori documentare. La toate se adaugă valoarea afectivă patriotică nepieritoare.

Personalitatea de excepție a domnitorului Al. I. Cuza, domnul Unirii de la 5 și 24 ianuarie 1859, s-a înscris în istoria românilor definitiv, etern, ca „steaua nemuritoare a lui Cuza. Cât ți-i vara de mare, în toate nopțile vedeai o stea cu coadă lungă, cum tăia cerul de la Răsărit la Miază-Noapte și lumina pământul ca Ziua. Și cu adevărat, bine a prorocit steaua, că... numai ce... s-a urcat pe tronul Țării domnul Cuza, cel mai mare și mai bun dintre toți domnitorii!”

Al. I. Cuza a devenit un mit al eternei noastre reîntoarceri, un erou al mentalității colective românești și, de aceea, merită să-l amintim ca apărător al românității unite până la sfârșitul veacurilor!

ZÂNA TĂMĂȘANU

AL. I. CUZA, SPIRIT EUROPEAN, FĂURITORUL ROMÂNIEI MODERNE

Cuza-Vodă, luminat patriot și om de Stat cu vederi largi, democratice, aplecat spre glasul și năzuința celor mulți pe care-i înțelegea și-i iubea, expresie practică și activă a unei generații de înflăcărați iubitori ai țării și poporului, a devenit în scurtă vreme simbolul înfăptuirilor naționale și sociale ale timpului.

Pentru masele populare numele său este asociat cu marile reforme ale vremii, atât de necesare și firești, în domeniile: politic, economic, învățământ-cultură, legislație, armată, administrație.

Unirea Moldovei cu Țara Românească și alegerea lui Cuza ca domn (în 5/17 ianuarie 1859, în Moldova și la 24 ianuarie/5 februarie 1859 în Țara Românească) a avut un extraordinar ecou pe toată întinderea pământului românesc, de o parte și de alta a Carpaților, contribuind, în plan extern, la creșterea demnității statului nostru în context european.

La dezvelirea statuii lui Al. I. Cuza, prima din țară, în satul Grivița, din județul Tutova, în 1904, profesorul și filantropul Stroe S. Belloescu afirma: *„El este cel care ne-a făcut să fim ceea ce suntem azi, un popor tare, puternic și respectat de toate statele lumii.”*

De neuitat au rămas în conștiința neamului reformele legate de secularizarea averilor mănăstirești și înfrângerea clerului lacom, reforma agrară din 1864, în mod deosebit, reforma învățământului și cea privind reorganizarea armatei. Cuza-Vodă a acordat o atenție specială Armatei Române, organizând-o pe baze moderne. Sunt peste 20 de măsuri progresiste în această lege.

Este emoționantă cuvântarea domnitorului Cuza din 1/13 septembrie 1863, rostită în cadru solemn, pe Câmpia de la Cotroceni, la înmânarea noilor drapele de luptă tricolore, pe care erau scrise cu fir auriu cuvintele HONOR ET PATRIA, precum și numărul și numele unității militare:

„Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați, astăzi va fi una din cele mai însemnate în datinile noastre. Primind steagurile cele noi, vă încredințez onoarea țării. Steagul e România! Acest Pământ binecuvântat al Patriei și stropit cu sângele străbunilor noștri și cu sudoarea muncitorului. El este familia, ogorul fiecăruia, casa în care s-au născut părinții și copiii voștri!

Steagul e simbolul devotamentului, credinței, ordinii și disciplinei ce reprezintă oastea.

Steagul e totodată trecutul, prezentul și viitorul Țării, întreaga istorie a României. Într-un cuvânt steagul reprezintă toate victoriile și virtuțile militare care se cuprind în cele două cuvinte săpate pe vulturii români: Onoare și Patrie.

Jurați să păstrați cu onoare și fără pată steagurile voastre și astfel veți corespunde încrederii și așteptării ce am pus, cu Țara întreagă, în voi.”

Școlit în Franța, Cuza s-a străduit să introducă statul român pe calea civilizației Europei Occidentale, cu deosebire a celei franceze de sorginte latină ca și noi.

În timpul domniei sale s-au adoptat măsuri pentru unificarea administrativă și organizarea instituțiilor moderne

ale statului, inclusiv cea dintâi împărțire a teritoriului Țării în județe, orașe, comune.

A fost modificat sistemul de măsuri și greutate, acesta fiind înlocuit cu sistemul european, valabil și în prezent

Au fost adoptate Codul Penal și Codul Civil modern (napoleonian), alte acte legislative în spirit european, privind egalitatea cetățenilor în fața Legii și a impozitelor, legi privind comerțul, meseriile, transporturile și industria.

Din timpul lui Cuza datează legea pentru organizarea instrucțiunii publice, prin care învățământul primar de 4 clase devenea obligatoriu, general și gratuit. S-au pus și bazele învățământului secundar și superior. Au fost înființate Universitatea din Iași, prima din țară, în 1860 și cea din București, în 1864. S-a generalizat folosirea alfabetului latin în învățământ și în administrație.

Secularizarea averilor mănăstirești și împrumutarea țăranilor, desființarea clăcii, adaptarea legii electorale au fost măsuri energice și curajoase, care au contribuit la progresul țării și au dus România spre civilizație europeană, dar au și deranjat pe marii proprietari și pe conservatorii care nu doreau schimbarea. Pentru îndeplinirea tuturor acestor reforme și măsuri a fost nevoie de o activitate autoritară din partea Domnitorului și de un ritm accelerat de punere în aplicare.

Dar forțe ostile din interior și din exterior uneltesc și pregătesc abdicarea Domnitorului, fapt ce va avea loc în noaptea de 10/11 februarie 1866. Sprijiniți de generalul N. Haralambie, comandantul Garnizoanei București, și ajutați de comandantul Gărzii Palatului, maiorul D. Lecca, devenit Ministrul de Război în următorul guvern, complotiștii pătrund în Palatul Domnesc impunându-i Domnitorului să semneze Actul de abdicare și obligându-l să părăsească Bucureștiul în chiar acea noapte. În acele momente, dovedind, încă o dată, demnitate, Cuza, în prezența Locotenentei domnești și a Guvernului, rostește urarea: *„Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine! Să trăiască România!”*

Revoltat de acest act ingrât, poetul Mihai Eminescu va scrie: *„Vor trece anii și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine, de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina 11 februarie, și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururi în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn... Căci 11 februarie este un act de lașitate și ceea ce istoria nici unui popor din lume n-a scuzat vreodată e lașitatea.”*

Al. I. Cuza a peregrinat prin Austria, Italia, Germania, stabilindu-se la Heidelberg (Germania), locul unde, după șapte ani s-a stins din viață, la 15 mai 1873. Este adus în țară la Ruginoasa-Iași și înmormântat la 17/29 mai 1873 în prezența a mii de țărani veniți din toate colțurile țării, dar și a marilor săi prieteni: M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, P. Poni...

În cuvântul omagial rostit la înmormântare, M. Kogălniceanu spunea: *„Nu greșelile lui l-au răsturnat, ci faptele cele mari.”*

Caracter integru, sincer, cu vederi largi, fără idei extremiste, Cuza a fost un spirit european în gândire. Nu a dorit cu orice preț să facă avere sau carieră, nici să pună în umbră pe cei din juru-i. Nu era bun orator, ca Mihail Kogălniceanu, nici talentat ca Alecsandri și nu avea nici prestigiul lui Negri, dar era inteligent, spiritual, drept și de aceea atât de iubit de popor. Peste ani, în 1881, Zoe Sturza, sora lui Costache Negri, urma a scrie: „*Principele Cuza va avea întotdeauna o pagină strălucitoare în istoria Țării Sale. Căci dacă omul a avut slăbiciuni, inerente sărmanei noastre naturi umane, suveranul a fost întotdeauna integru și pătruns de cel mai mare patriotism.*”

Aceleași calități le recunoaște și Mihai Eminescu, în ochii căruia Al. I. Cuza este unul din „*Domnii cei mai patrioți din câți au fost vreodată în țările Dunării române.*”

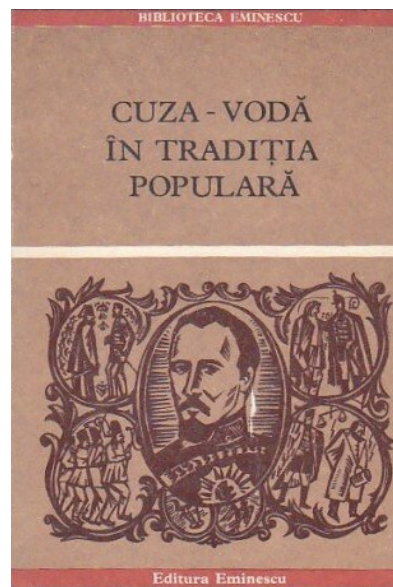
Domnitorul Cuza n-a fost uitat niciodată și nici nu va fi atât timp cât în piepturile oamenilor ce locuiesc acest pământ va bate o inimă română. Prin faptele sale el a intrat în istorie, în conștiința poporului, în legendă. Zeci de creatori populari i-au scos în evidență mărețele acte închinare omului simplu și țării, dar și creațiile culte, lirice și epice îi preamăresc personalitatea.

Cu îndreptățire scria M. Kogălniceanu: „*Al. I. Cuza nu are nevoie de istoriograf. El singur și-a scris istoria sa prin legi, prin actele cu care a făcut el un stat, o societate, alta decât aceea ce i-a fost dată, când l-am proclamat domnitor.*” Domnitor pe drept elogiat de poetul Vasile Alecsandri în legenda „Cuza Vodă”:

„O clipă apărut-ai în planul veșniciei
Și veșnice mari fapte lăsat-ai României.
Nălțând din părăsire antica-i demnitate
Prin magica Unire și sacra libertate.”

BIBLIOGRAFIE:

- P. Danielescu – „Al. I. Cuza în tradiția populară”, Craiova, 1909;
C. Rădulescu-Codin – „Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel”, 1910;
V. Adăscăliței – „Cuza-Vodă în tradiția populară”, Craiova, 1970;
V. Adăscăliței – „De la Dragoș-Vodă la Cuza-Vodă”, 1973;
V. Alecsandri – „Legende: Cuza-Vodă, Hora Unirii”;
C. Leu – „Romanul nopții de februarie”, București, 1983;
I. Boicu, Gh. Platon, Al. Zub – „Cuza-Vodă. In memoriam” Iași, Ed. Junimea, 1973;
C. C. Giurescu – „Al. I. Cuza”, Ed. Militară, București, 1973.

ADRIAN VOICA

SĂRBĂTOAREA FRUCTELOR

Cireașa
Simbolul începutului de vară
Cu roșul de esență princiară.

Pepenele
De-i galben sau e verde – cum va fi –
E o casetă de bijuterii.

Piersica
E puful ei mereu ocrotitor
În fața unui zeu cuceritor.

Pruna
De-o faci magiun, rămâne dulce, muică,
Și e gradată bine, de-o faci țuică.

Mărul
Cu soarele mă înțeleg mai bine:
Când vine toamna, și culesul vine.

Strugurele
O boabă e un om. Iar un ciorchine
Un neam întreg, crescut sub zări creștine.

Para
Se coace bine dacă stă în paie.
Te-ntâmpină cu fața bucălaie.

LIMITE PARFUMATE

În orizontul teoriei tale
Frumosul e legat doar de petale.

RAR

Când arta îmi propune miez rotund
În ritmul bucuriei mă scufund.

MIRACOL

Prin lujerele florilor de mai
Lumina curge-n sunete de rai.

PASTEL

Culori de care toamna se dezbracă
Și-au mai găsit cuier vremelnice pe o cracă.

MICA SCHIMBARE

Cu brațele deschise te voi primi mereu.
Buchetul de narcise va fi un curcubeu.

TÂRZIU

Ideea despărțirii îmi dă târcoale iar
Pe muzica iubirii sub cer octogenar.

EVALUARE

De „întrebări la purtător”
Nici când nu vom scăpa ușor.

DE CRĂCIUN

Alături e oglinda în care ai privit
Desenul din colinda rămasă-n infinit.

TU

Ești – ca simbol – un crin neînflorit
Ce în zăpada vieții l-am găsit

DECIZIE

În albul profund
Azi nu mă ascund.

NENUMITE

O simt aproape... Zboară peste gânduri
Lăsându-și voalul negru printre rânduri.

VIAȚĂ

Ideea de om, ce dispăre-n război,
Hrănește un pom cu pământul din noi.

GHEORGHE GHERGHE

CÂTEVA CUVINTE DESPRE ÎNCEPUTURILE STATULUI MEDIEVAL MOLDOVA (I)

Țara Moldovei s-a încheat ca stat medieval unitar în trei etape și a cuprins trei zone. Înțelegem unitatea Moldovei în granițele ei firești, atinse în timpul lui Ștefan cel Mare: Munții Carpați, Ceremuș, Calaciu, Nistru, Marea Neagră, Dunăre, Milcov. Cele trei zone au fost: Moldova lui Dragoș și Bogdan, care a devenit Țara de Sus, moștenirea lui Roman al Mușatei, adică Țara de Jos și zona de curbură a Carpaților, un teritoriu organizat de regalitatea maghiară, religios sub forma de Episcopia Cumaniei, apoi Episcopia Milcovei. Acest teritoriu, între râurile Trotuș și Milcov, a intrat în componența Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare.

La nord de râul Trotuș, între munți și Siret, regatul maghiar a descălecat Țara Moldovei „ca o căpetenie”, cu misiunea de a fi o zonă controlată de Ungaria și de unde aceasta trebuia să se apere împotriva expedițiilor de jaf mongole. În acest nou stat, vasal Ungariei, a fost numit voievod Dragoș din Maramureș, un vechi supus maghiar. Acest voievod, apoi urmașii săi, au reprezentat regalitatea maghiară și, probabil, catolicismul. Regalitatea maghiară și catolicismul au creat premisele unei riposte românești, atât în noul stat Moldova, cât și în Maramureș.

Bogdan, fost voievod al Maramureșului, adept al ortodoxiei strămoșești, a trecut în Moldova însoțit de adepți, neamuri, membrii familiei. Urmașii lui Dragoș au fost alungați, Bogdan devenind voievod independent al Moldovei. În noile condiții, populația Moldovei a crescut, iar mulți români din Ardeal și Maramureș, pentru a-și păstra credința, au trecut munții într-o zonă de libertate.

Urmașii lui Bogdan au fost Lațcu și Mușata. Deoarece Lațcu nu a avut urmași de gen masculin, după moartea lui, voievod al Moldovei a ajuns Petru al Mușatei. Moldova acestor primi domni a fost o țară mică, sprijinită pe munți, bazându-și existența pe o politică de echilibru între vecini mai puternici și pe diplomație, Lațcu apelând și la catolicism. Aceasta a fost Moldova veche, cea care în viitor se va numi Țara de Sus.

Extinderea Moldovei spre Nistru și Marea Neagră s-a făcut în timpul lui Petru al Mușatei, dar Întregitorul țării a fost fratele său, Roman al Mușatei. Destinul neamului românesc a acționat prin acest al doilea fiu al Mușatei.

Mare voievod și domn al Moldovei a fost Petru Mușat. Acesta a avut doi fii: Roman și Ivașcu. Pentru ei, succesiunea a fost interzisă. Dumnezeu a avut alt plan cu Moldova. Alegerea divină s-a oprit asupra lui Roman. Un plan asemănător s-a desfășurat în Israel. Acolo, al doilea patriarh, Isaac, a avut doi fii gemeni, Esau și Iacov. Primul născut a fost Esau, dar Dumnezeu l-a ales ca urmaș pe Iacov. Acesta a devenit strămoșul evreilor, iar Esau a părăsit țara și a dat naștere altui neam.

Prin Roman al Mușatei s-a întregit Țara Moldovei, dinastia Bogdăneștilor continuând prin urmașii lui. După bătălia de la Apele Albastre, tătarii au fost alungați din țară de lituanieni. Teritoriul eliberat a devenit feudă a familiei Koriatovici. Între 1386–1390, Roman al Mușatei s-a căsătorit a doua oară cu Anastasia Koriatovici și a primit ca zestre teritoriul dintre

Nistru și Prut, dar și pe cel dintre Siret și Prut, la sud de Târgul Romanului. Acest teritoriu va forma Țara de Jos a Moldovei și a fost moștenirea lui Roman.

Ajuns domn, Roman I al Mușatei Întregitorul, s-a intitulat, în documentul din 30 martie 1392: „Io Roman Voievod care stăpânește Țara Moldovei, din munte până la mare”. Această întregire politică și teritorială a Moldovei a fost completată și de cea religioasă: Iosif, episcop la Cetatea Albă, înrudit cu Koriatovicii, a ajuns mitropolit al Moldovei.

Roman I și Anastasia au avut doi fii: viitorul domn Alexandru cel Bun și Bogdan, bunicul lui Ștefan cel Mare.

Roman I Întregitorul a avut o domnie scurtă în Țara Moldovei, dar fapta lui a fost decisivă pentru viitorul Moldovei.

Vechea Moldovă și moștenirea lui Roman, obținută prin căsătorie, au format două unități administrative: Țara de Sus și Țara de Jos, ambele având în fruntea lor câte un mare vornic. Sediul marelui vornic al Țării de Jos a fost la Bârlad.

ROMAN I ÎNTREGITORUL, SIMBOL AL UNIRII

În actul de închinare al lui Roman I față de regele Poloniei, din 3 iunie 1393, acesta s-a autointitulat „voievodul moldovean și moștenitor al întregii țări valahe”. Această titulatură ridică niște întrebări: „Unde era această țară valahă?” și „Pe cine moștenește Roman I?”

Răspunsul la aceste întrebări rezolvă înțelegerea procesului de unificare a statului moldovenesc.

Domn al Moldovei, în perioada 1375–1391, a fost Petru al Mușatei. După el, în scaunul Moldovei, a urmat fratele său, Roman și nu fiii săi, Roman și Ivașcu. De ce? Răspunsul se va dovedi simplu, cunoscând situația politică de la răsărit de Carpați, în ultimul sfert al secolului al XIV-lea.

Moldova era o țară mică, „o căpitanie”, mărginită de Carpați și râurile Trotuș și Siret. Marile forțe în zonă au fost Regatul Maghiar și Hoarda de Aur. Aceasta a fost situația până la lupta de la Apele Albastre din 1362/1363. Atunci, tătarii au încercat, fără succes, să stăvilească expansiunea unei forțe noi în țară. Această nouă forță era Lituania, care, după realizarea Uniunii cu Polonia, va deveni și mai puternică. În anii următori, lituanienii au înlăturat stăpânirea tătarilor în teritoriul mărginit de râul Nistru la răsărit și apus. Frații Koriatovici, Iurie, Alexandru, Constantin, Theodor, au primit ca feudă această zonă. Din acel moment, Moldova a avut un vecin nou, Lituania, de fapt familia Koriatovici.

În Moldova, Roman, fratele voievodului Petru al Mușatei, prin anii optzeci ai secolului al XIV-lea era văduv, cu trei fii: Ștefan, Mihail și Iuga. Fratele său, Petru al Mușatei, a avut unele probleme cu noul vecin, Lituania. Întâietate politică în zona stăpânirii lituaniene, prin familia Koriatovici, o avea Iurie Koriatovici. Acesta a încercat să-și extindă stăpânirea asupra Țării Moldovei, încercare respinsă, românii moldoveni fiind victorioși, în condiții mai mult intuite decât cunoscute.

Iurie Koriatovici a fost perceput de moldoveni ca voievod

și domn al Moldovei. Atunci, aceste funcții erau îndeplinite de Petru al Mușatei. Totuși, și Iurie a fost domn, dar în partea ce, cu timpul, se va numi Țara de Jos.

Conflictul dintre moldoveni și Koriatovici s-a stins după 1386, după ce Roman al Mușatei s-a căsătorit cu Anastasia, fiica lui Constantin Koriatovici, cel care, între timp, îi luase locul lui Iurie în fruntea familiei.

Credem că Roman s-a căsătorit cu Anastasia în perioada cuprinsă între 6 mai 1387 și 27 ianuarie 1388. În 6 mai 1387, la Lemberg, Petru Vodă a adus omagiu lui Vladislav, regele Poloniei. Roman nu este menționat și nu apare printre boierii care au adevărit omagiu voievodului. Dar, în 27 ianuarie 1388, Vladislav a împrumutat 3000 de ruble de argint de la Petru Voievod și fratele lui, Roman. Cunoaștem această realitate prin intermediul lui Vladislav, care recunoștea că a primit banii de la Petru Voievod și făgăduia restituirea și „fratelui său, Roman, și copiilor lui.” După 1391, Roman a devenit voievodul Moldovei, și nu nepoții săi, fiii lui Petru. Într-un document din 18 noiembrie 1393, el semna folosind expresia: „marele singur stăpânitor domn, Io Roman voievodul Țării Moldovei, din munte până la malul mării.”

În actul de închinare regelui Poloniei, din 3 iunie 1393, Roman s-a definit ca „voievod moldovean și moștenitor al întregii țări valahe.”

Țara Valahiei pe care o moșteneau Roman al Mușatei a fost partea ce mai târziu se va numi Țara de Jos a Moldovei. Acest teritoriu a făcut parte din feuda Koriatovicilor. După alungarea tătarilor, primul stăpân a fost Iurie Koriatovici, fratele cel mare, iar după moartea lui, a fost Constantin. Șerban Papacostea a găsit un document din 1386, o reclamație pe care niște negustori genovezi o făcuseră lui Constantin și Petru Voievod. La 2 mai 1386, o solie genoveză a fost acreditată pe lângă Petru și Constantin Voievozi. Șerban Papacostea l-a identificat pe Petru cu Petru Mușat, iar pe Constantin cu voievodul Costea din Pomelnicul mănăstirii Bistrița. A ajuns la concluzia că „pe

teritoriul viitoarei țări a Moldovei domneau doi voievozi.”

Victor Spinei a lansat ipoteza identității dintre Constantin și Constantin Koriatovici, ipoteză care, după Ștefan Sorin Gorovei, „nu e tocmai lipsită de temelie”, acesta fiind de fapt convins că unificarea deplină a Moldovei a fost urmarea unei alianțe dinastice, care l-a transformat pe Roman în moștenitor prezumtiv și apoi efectiv al fratelui său, Petru Mușat.

Această alianță dinastică s-a concretizat prin căsătoria lui Roman al Mușatei, a doua căsătorie a sa, cu Anastasia, fiica lui Constantin Koriatovici. Anastasia este menționată în documentul din 16 septembrie 1408 și în pomelnicul mănăstirii Bistrița.

În familia domnitoare a Moldovei se stabilise o tradiție. Mai toți domnii, până la Ștefan cel Mare inclusiv, au avut soții lituanieni. Domnii Moldovei au fost întotdeauna aliați ai Lituaniei în toate luptele duse de această țară, chiar și împotriva Poloniei.

Ștefan cel Mare a fost conștient de frăția, prietenia și pacea care au stat la baza relațiilor dintre principii moldoveni și ducii lituanieni. Urmașii lui Roman I Întregitorul au fost întotdeauna sprijiniți de ducii lituanieni pentru a se menține pe tronul Moldovei. După Roman I Întregitorul au urmat în Scaunul Moldovei fiii lui Ștefan și Iuga din prima căsătorie, cu statut provizoriu, deoarece în acele momente Alexandru și Bogdan, fiii Anastasiei, erau minori.

Istoria l-a înregistrat pe Alexandru ca fiind domnul cel Bun. Pentru bărlădeni, acest domn a fost ca un părinte, el a fost cel care a semnat actul de naștere al Țărgului Bârlad.

După Roman I Întregitorul, Moldova a ajuns cu hotarele la Nistru și Marea Neagră. Din punct de vedere administrativ, Moldova, țara lui Dragoș și Bogdan, a devenit Țara de Sus, iar moștenirea lui Roman, „Țara valahă”, a devenit Țara de Jos. Cele două părți erau administrate de marii vornici. Sediul marelui vornic al Țării de Jos a fost întotdeauna la Bârlad.

(Va urma)

Luminița COJOACĂ

OAMENII AU MAI MULT CURAJ DUMINICA

Zăpada alintă îngeri
Trecerea să-i fie mai aproape
Tămâia o dă de pomană
Cu pâine
Să nu plângă de foame oamenii
Dacă strigi laptele nu se face apă
Pământul nu se împarte
Hotarele stau nemișcate
Soarele pe cer să se petreacă
Oamenii au mai mult curaj duminica
Restul săptămânii îl mestecă cu carne
s-așterne zapadă rost de ninsoare în zodii
cu viața trebuia să ai răbdare
cuvintele din carne nu se fac
în pământ nu lasă gust
de apă nici tărie nu au
îndeamnă la vorbă când nu sunt aprinse

Gheorghe NICULESCU

MĂGARUL DEMOCRAT

Un măgar pe care curtea nu putea să-l mai încapă,
A pătruns în grajd la cal, pretinzând ovăz și apă.
Dar abia intră măgarul:
Ce mai vaier, ce mai zbucium...
Că-l descoperi stăpânul
Și-i strigă, cu glas de bucium:
– Ce faci, Mișu ? Nu ți-e bine ?
Stai tu numai să te-ncing !
Ce, bă, paietele nu-s bune ?
Mama mă-tii de viching !

Și-a plecat bătut, măgarul, zicând: – Ptiu ! Fir-ar să fie !
Prost o fi cine-o mai crede că avem democrație !

MORALA-i, precum se știe:

Totul este în zadar
Pentru cel mai slab, bădie,
Mai ales dacă-i măgar !

C.D. ZELETIN

GLOSE PRILEJUITE DE EMINESCU

În scrisoarea trimisă din Iași la București, în ziua de 18 februarie 1882, lui Eminescu, scrisoare divinatorie prin unele părți, Veronica Micle își caracterizează prietenul printr-un admirabil oximoron, atunci când vorbește despre *neajunsurile perfecte* lui *ființe*. Geniu nu înseamnă negreșit desăvârșire, ba, uneori, dimpotrivă. Zeii aveau geniu, dar erau departe de a fi perfecți, iar Creatorul nu e geniu, fiindcă nu-i făptură umană.

Eminescu a impus în limba românească noțiunea de geniu, cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, în accepțiunea pe care o înțelegem noi astăzi, întâi de toate cu înțeles de unicitate întru creație, ceea ce-l sanctifică: *Afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim...*, deși aplicăm fără nici o ezitare epitetul și altor spirite, ca Iorga, Enescu ori Brâncuși. Secolul scurs după moartea lui i-a lărgit semantica prin împingerea ei spre știință și tehnică (*Gogu Constantinescu a fost inventator de geniu*) ori prin împrumutarea unor expresii din alte limbi: *geniu tutelar*, *geniu al Răului* etc., însă în aceste cazuri *geniu* e mai curând un sinonim al cuvântului *spirit*. Că geniu nu e desăvârșire o spune Eminescu însuși: *Geniul? O nefericire*. Nefericirea nu poate fi genială, întrucât înainte de toate nu e creatoare. Geniul dă viața cea mai înaltă unui mănunchi de însușiri mentalo-psihice, în timp ce nefericirea rezidă în prăbușirea uneia singure, a vieții sufletești. În cazul lui, geniul era cauză a nefericirii și nu nefericirea însăși, deoarece au fost și genii ferice; ajunge să ne gândim la Mozart, căruia nu-i putem lega fericirea de genialitate, ci de fire.

Eminescu avea conștiința predestinării și a propriei genialități; o spune undeva (mss. 2254, f. 18) explicit: *Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor*. Pe de altă parte, el nu numai că a vorbit despre geniul său, dar am impresia că a și întrebuințat cel dintâi cuvântul în felul cum îl înțelegeam noi de-un secol încoace. Această realitate arată puterea lui de a fi impus în limbă noțiuni fundamentale privind superioritatea întru spirit, dintre care noțiunea de geniu e azimutală. În ce ne privește, faptul de a-l simți geniu ține de aceea că e reprezentativ pentru neam, că prin el însușirile ni s-au exprimat într-o modalitate nemaiîntâlnită și că prin el ne-am descoperit, întâia oară după două mii de ani, împliniți prin mijlocirea artei. Se adaugă existența lui eroică, aureolată de moartea în apogeul tinereții, și purificarea prin suferință. Eminescu e primul nostru model christic. Și mai e ceva. Geniul e un atribut bărbătesc, iar în subconștientul colectiv Eminescu rămâne emblematic în această privință prin forță, splendoare, suferință stăpânită eroic, pasiune, puritate, biruință. De altfel, cuvântul geniu coboară din latinescul *gigno, gignere (genui, genitum)*, a crea, a naște, în vechime puterea procreatoare fiind pusă numai pe seama bărbatului. *Vir* din latină, bărbat, l-a dat pe *viril* și, în limbajul neologizat de astăzi, pe *virulență*, prin care se înțelege îndeobște tăria unei otrăvi. Termenul în discuție ne joacă însă uneori festa, printr-un fenomen de atracție paronimică față de *violență*. Se zice, de pildă, discurs *virulent*, vrând a se spune *violent*. Prin *virulență* înțelegem, în medicină cel puțin, puterea unei culturi bacteriene de a se înmulți într-o progresie sau alta, deoarece virtutea (*vir!*) înmulțirii era atribuită în mod greșit, până nu de mult, exclusiv bărbatului...

Mă întreb dacă Tudor Vianu l-ar fi avut în vedere pe Eminescu în studiul său rămas neterminat, *Istoria ideii de geniu*, la a cărui geneză am fost oarecum martor. Primele douăzeci și cinci de capitole au fost scrise și au apărut în *Postume* (1966). Schița celor ce urmau să fie scrise, destul de amănunțită, nu-l pomeneste. Nu-i exclus ca problema geniului eminescian să fi urmat a fi risipită în substanța restului neelaborat al cărții.

În polisemantismul ei, noțiunea de geniu sugerează și unicitatea. În cazul geniilor artistice, faptul e și mai evident, obiectul de artă însuși fiind caracterizat prin unicitate, pluralitatea apropiindu-l mai degrabă de artizanat decât de artă. Unică într-adevăr rămâne numai opera de artă ce nu există, și nu poate exista, decât într-un singur exemplar, fără dublură deci, ca Dumnezeu... Originalitatea este elementul ce îngăduie părăsirea condiției de „unu”. Ea dispersează aglutinarea valorilor, dându-le individualitate și halou propriu. Genii pot fi mai multe, fiecăruia genialitatea îi este legată, într-o anumită măsură, de originalitate, ceea ce este altceva. Eminescu se află însă deasupra acestei exigențe, ca Shakespeare: geniul nu i-l asigură numai decât originalitatea. Dacă ar fi excelat întâi de toate prin ea, valoric l-am simți sub ceea ce simțim că, în realitate, este...

Génie! O longue impatience! clama Paul Valéry în *Ébauche d'un serpent*. Eminescu e cea dintâi erupție a geniului românesc. Pregătită lent în retortele misterioase ale sufletului și limbii unui neam, apariția lui a fost explozivă. Până să i se dămirească generația, văpaia geniului îi trecuse în sufletul embrionar al viitorimii, iar cenușa îi intrase în neantul de sub rădăcinile unui tei tânăr... Spiritualului Voltaire, teoretician al artei extrase din civilizație, deci adept mai întâi al elaborării și mai apoi al inspirației, îi repugna bruschetea ivirii și a pulsațiilor unui geniu. Curios e faptul că, în posteritate, scriitorului francez îi sunt gustate mai mult vorbele de duh decât tomurile savant alcătuite. S-ar putea, prin urmare, ca lui Voltaire să nu-i fi plăcut un scriitor ca Eminescu, nu numai datorită izbucnirii lui într-o literatură anacreontică, fără accente și pedală, dar și seriozității prin care se privea. Ea trădează o viziune mesianică a sinelui.

Eminescu dispunea de un puternic simț al datoriei, dictat de înzestrarea proprie, coborâtore prin succesiunea de părinți (*...din bătrâni/ Părinții din părinți*), deci din adâncurile trecutului. Geniu-structură, nu geniu-linie, fie el și zigzag al fulgerului, Eminescu e cel mai shakespearian scriitor român. Febra scrisului este explicabilă în parte și prin fluxul ideilor, pe care le trăia intens, ca mai toți moldovenii, idei puternice, apte să-i structureze erudiția și fantezia. O singură pildă de idee stăpânitoare e de ajuns. În cea mai frumoasă poezie a reproșului de iubire cunoscută de lirica românească, *Pe lângă plopii fără soț...*, versurile *Ai fi trăit în veci de veci/ Și rânduri de vieți...* exprimă, pe lângă conștiința propriei genialități, afirmată cu o splendidă bărbăție, ideea metempsihozei. În fine, la originile febrei lui s-ar putea să se mai afle și aprehensiunea vieții scurte. Ea îi biciuia lăuntru, concentrându-i-l în speranțele creației. Cu tot acest zbucium și tempo înfrigorat, Eminescu poate fi dat exemplu în privința echilibrului bine stăpânit dintre inspirație și elaborare, dintre ceea ce Tudor Argezi, în *Testament*, numea *slova de foc* și *slova făurită*, iar

Paul Valéry, în *La Pythie, discours prophétique et paré*, mesaj decurgând din reducerea dezordinii sufletești a Pitiei de către dicteul ordonator al zeului de la Delfi. Întreaga operă a lui Eminescu vinuește de ritmul precipitat al alergării spre sonul celest, dar păstrează și urmele amorfe ale grăbirii spre forma pură. El se pune în acord mai curând cu matricea ideală decât cu cerințele felurite ale cititorilor contemporani.

Pentru scurttimea vieții lui, poetul a scris enorm și continuu, a lăsat multe capodopere, lucrând, într-un itinerar circular, cu deprinderea de a reveni mereu asupra ultimei forme. Dar sunt și scriitori care au scris puțin și intermitent, lăsând și ei capodopere. Miza acestora e inspirația, veșnic pândită în fundalul nesiguranței pe care o au în relația cu timpul: Bacovia e un exemplu. Alții scriu parcurgând un itinerar liniar, neconținut și fără reveniri, mizând pe nimerire. Ei fie că sunt siguri pe inspirație, fie o nesocotesc fără să tremure în așteptarea clipei de har. Aceștia sunt fecundii, iar Sadoveanu e unul dintre ei. Mă întreb dacă în spatele hărniciei lor nu arde combustibilul anxietății, dar nu pare să fie acesta adevărul, deoarece un Bacovia, exact invers, a fost un anxios depresiv, iar Sadoveanu un ataractic echilibrat.

Eminescu e însuși spațiul sufletească al neamului său. A-l

nega, așa cum se întâmplă astăzi și, probabil, se va mai întâmpla, înseamnă nu numai a ne iluziona cu ocultarea unei evidențe, ci înseamnă și negarea noastră de sine. În ultimă instanță, întrebarea nu este dacă Eminescu e mare sau mic, etern sau perisabil, specific sau comun, important sau anodin etc., ci dacă, prin totalitatea operei lui, revelează o nouă dimensiune a neamului, iar răspunsul e da! Există o *dimensiune Eminescu* ce nu dispăre decât odată cu realitatea românească. Ea nu poate fi nici trecută cu vederea și nici smulșă din întregul căreia îi este parte. A-l nega pe Eminescu, vizând cine-știe-ce fantasmă, e ca și cum ai dărâma biserica din Densuș, ridicată din pietrele scrise ale Sarmizegetusei, ca să reclădești capitala unei țări care nu mai există. Amândouă demersurile sunt amăgiri, deoarece, dacă grăim în limba eternității, biserica din Densuș există fiindcă a fost, iar reînălțarea Sarmizegetusei e în afara logicii, fără să mai adăugăm faptul că deturnarea unui rost mistic spre unul civic înseamnă, chiar dacă e cu puțință, a merge înapoi spre mortificare, nu înainte spre viață.

Amar de vreme, Scrieri 2, colecția *Distinguo*, București, Editura Spandugino, 2012, pp. 310-316.

DORINȚA

Frumoasă-i sara pe deal!

Stam în fereasta susă, sătul de lucru, și privesc orașul furnicar.

Gândind la tine, Diana, în singurătate, un farmec trist și neînțeleas mă făcu să întreb: de ce nu-mi vii?

Și dacă apari să dai lumină, ca o făclie, într-o lume de neguri, dovedești o dragoste adevărată.

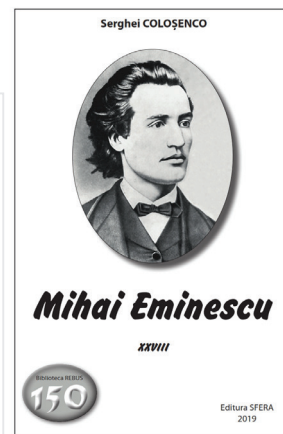
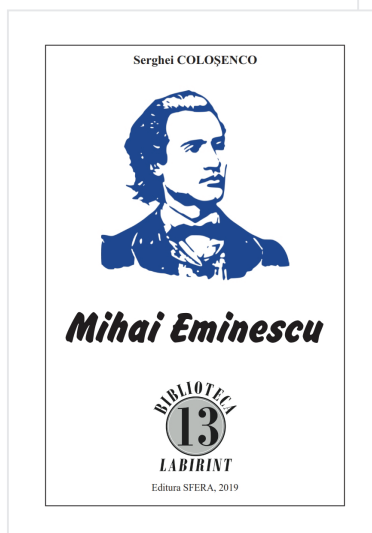
Acum, departe sunt de tine, se bate miezul nopții, iar eu rămân cu gândiri și cu imagini.

Titluri din lirica eminesciană.

Serghei Coloșenco, *101 prozopoeme*, p. 90.

S
E
M
N
A
L

Apariții editoriale la
15 ianuarie 2019.

C. D.ZELETIN

BANII ȘI BĂNUȚII

Un biograf recent al lui Ceaikovski spunea despre providențiala protecție a compozitorului rus, Nadejda Filaretovna von Meck, una din marile femei ale lumii, că era *putred de bogată*. M-a surprins expresia aceasta știută de o viață, dar asupra căreia nu mi-am oprit niciodată reveria filologică. O clipă mi s-a părut chiar stranie.

De ce *putred de bogată*? Putreziciunea cheamă în minte imediat conotația coborâtore, viciul prea-plinului, lăfăiala și zăcerea în opulență. Oare bogăția excesivă induce neapărat putrefacția, descompunerea, necroza? Banii care ghiftuiesc buzunarele își întind, într-adevăr, gangrena până la inimă și până la creier, încât tocmai aceste organe fundamentale să devină și ele putrede? Oare putreziciunea materială din metafora în discuție se înfrățeste ineluctabil cu stricăciunea morală? Consumând gradele de comparație superioare, substantivul *bogat* nu mai este oare suficient sieși de trebuie surclasat și întărit prin metafora putrezirii? Ce realitate o justifică?

Fără îndoială, sintagma *putred de bogat* e nimerită și justă. Chiar admirabilă. Putreziciunea materială desăvârșește moartea trupească, după cum putrezirea morală desăvârșește moartea sufletului. Există însă vreun mijloc de salvare a bogăției, de întoarcere a ei spre eternitate, de mântuire prin ea? Răspundem afirmativ. Iisus Hristos n-o abhore în întregime: toate bogățiile pământești aparțin lui Dumnezeu, care le-a creat, dar ele sunt numai încredințate omului spre simpla administrare. Există o *bogăție nedreaptă*, cum o numea Apostolul Luca, demnă de osândit, și o *bogăție dreaptă* care, chivernisită cel mai adesea întru elevația spirituală, garantează chivernisitorului viitoarea sălășuire în corturile cele veșnice. Mântuitorul asigură mulțimile că mai ușor intră odgonul prin urechile acului decât bogatul în împărăția lui Dumnezeu, dar în același timp răspundea invitației la masă a vameșului Levi, știindu-se de când lumea că vameșii sunt mai mult decât îndestulați...

Nu știu în ce măsură Nadejda îl ajuta pe Ceaikovski pe temeiul credinței, pe cel al valorii, ori pe temeiul furorii sale pentru muzică. E de presupus însă că, date fiind tumulturile din sufletul ei slav, va fi pătrunsă de preceptul creștin după care înșelăciunea bogăției înăbușă cuvântul lui Dumnezeu și-l face neroditor, de unde ideea de a o supune unui program de folosință înaltă. El constă, în acest caz, în a extrage din fermentațiile ei, vaporii unui alcool de altă natură. Să se observe că, în limba română, alcoolului i se mai spune *spirt*, cuvânt creat de ruși, probabil indirect, prin contragerea cuvântului latin *spiritus*. Pe de altă parte, oricât de femeie ar fi fost, Nadejda n-o făcea din vanitate.

Excludem din start vanitatea, dată fiind noblețea dovedită a firii sale.

Ca să aibă viață, bogăția trebuie să fie creatoare de viață spirituală, trebuie să ruleze nu numai în mlaștinile certe ale realității, ci și în boarea incertitudinilor ideale oricum părelnice, dar superior reconfortante. Astfel, investită numai în cele materiale, bogăția stă, zace, și tot ce zace putrezește. Or, bogăția Nadejdei recunoștea o altă dinamică, era o bogăție creatoare: ea l-a creat pe Ceaikovski.

Nadejda Filaretovna von Meck cea putred de bogată a imitat aici pe pământ lucrarea Demiurgului, astfel încât Piotr Ilici Ceaikovski să poată înflori alb din neagra ei putredă bogăție. În felul acesta, ea s-a putut izbăvi de putreziciunea imensei averi proprii. Dar mai este ceva, straniu pe cât de semnificativ: a avut tăria sufletească de a nu fi vrut, o viață întreagă, să-l vadă pe Ceaikovski, așa cum nu l-a văzut pe Dumnezeu.

Prin Nadejda, miticul râu Pactol își îndrepta valurile de aur către un artist în viață, compozitorul *Lacului lebedelor*. Iată însă că nu știu ce sclipire enigmatică mi-a adus în minte, la mai bine de o sută de ani de la dispariția lui Ceaikovski, de o mică întâmplare cu tâlc, petrecută la București. E vorba de firul aproape invizibil, dar tot din aur, al recunoștinței înfiorate a unui prieten al meu față de un poet de geniu care nu mai era în viață, Eminescu.

Veneratul prieten, mai în vârstă, era blândul, învățatul și înțeleptul scriitor G. G. Ursu, fire adâncă și reținută. În anul 1965, publicase în revista *Limbă și literatură* studiul *Iubita de la Ipotești, prototip al creației eminesciene*. Într-o zi, o funcționară de la Uniunea Scriitorilor ce se afla atunci pe Șoseaua Kiseleff, îi telefonă poftindu-l să-și ridice banii conveniți, o sumă nu prea mare, dar nici de-ici-de-colo. În momentul când i-au fost numărați în față, G. G. Ursu s-a trezit scuturat de un fior și l-au podidit lacrimile sub ochelarii lui de miop. Casierita îl privi nedumerită, spunându-și probabil că de vină e gerul de afară, absorbit de palton și anihilat brusc în odăița fierbinte a casieriei. Fiorul nu era însă fizic, ci metafizic: gândul de a fi obținut bani de pe urma lui Eminescu! Îl ardeau în buzunar, îl ardeau în inimă, îl ardeau în creier! Intră în Biserica Mavrogheni, îi strecură în cutia milelor și se întoarse acasă fericit și cu sufletul spălat.

Iar bănuții s-au întors în veșnicia milei.

Rămânerea trecerii, Eseuri. Evocări. Schițe. Convorbiri, Editura Spandugino, București, 2011, pp. 132-135.

VIAȚA LITERARĂ, ION VALERIAN ȘI ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ

La 20 februarie 1926 apărea primul număr al revistei bucureștene *Viața literară*, scoasă de scriitorul **Ion Valerian**, pseudonimul literar al lui Valeriu Ionescu (1 august 1895, Ivești, Tecuci – 21 noiembrie 1980, București), care a fost membru al Academiei Bârlădene.

Într-un interviu acordat revistei *Viața literară* (anul II, nr. 55, 11 iunie 1927), G. Tutoveanu îi amintea lui I. Valerian cum, într-o vară, ca să nu lipsească de la o ședință literară ținută la arhondieria mănăstirii Adam, tânărul a venit de la Tecuci, trecând de-a dreptul peste lanurile de grâne și prin tarlalele de porumb... Viitorul scriitor și-a legat și mai strâns numele de Bârlad după ce, rănit în bătălia istorică de la Mărășești din august 1917, și decorat cu Ordinul „Coroana României” în grad de Cavaler, și-a refăcut sănătatea într-un spital bârlădean, îngrijit de medicul poet V. Voiculescu. (cf. C. D. Zeletin, „Academia Bârlădeană în anii Primului Război”, în *Academia Bârlădeană*, 2/59, trim.II, 2015, pp. 14-15).

Sunt prea luminoase amintirile care mi-au bucurat odată monotonia vieții provinciale, scrie I. Valerian despre Academia Bârlădeană în epoca războiului. *L-am cunoscut* (e vorba de Tutoveanu) *mai de aproape în timpul războiului când, după sângeroasa surprindere, ne schimbam ultimele pansamente în spitalul din Bârlad. Odăita de bejenie a lui Vlahuță ne aduna în fiecare seară... Mult timp după ce am părăsit Bârladul, am căutat să nu lipsesc sâmbăta de la ședințele literare care se țineau în locuința poetului Tutoveanu. În accelerat, tren de marfă sau cu o simplă locomotivă, sosirile mele prompte, mânjite de funigină, erau primite de membrii Academiei Bârlădene cu exclamații de epopee.* (G. G. Ursu, „Istoricul societății literare Academia Bârlădeană”, în revista *Academia Bârlădeană*, nr. 19/2005, pp. 6-12). Aproximându-se de scriitorii A. Vlahuță și G. Tutoveanu, a devenit membru al Academiei Bârlădene și a debutat cu poezii în revista *Florile Dalbe*, adoptând pseudonimul I. Valerian.

Stabilit în București în 1925, devine licențiat în litere și filozofie al Universității din București. Importanța publicistică a lui I. Valerian constă în faptul că a scos și redactat, cu mult simț al modernității, una din cele mai vivace reviste ale momentului, *Viața literară*. Inițial hebdomadar, iar din 15 august 1930, mensual, cu o apariție continuă până în aprilie 1938, apoi din 6 aprilie până în august 1941, revista va avea în total 322 de numere. Până la nr. 26, i-a avut ca director pe G. Murnu și redactor pe I. Valerian, după care revista apare sub îndrumarea unui comitet; însă redactor

a fost și a rămas Ion Valerian, care, din modestie, nu-și spunea nici director nici redactor-șef, iar ca autor, semna în revistă și cu pseudonimul *Okeanos*. El i-a cultivat pe marii scriitori ai epocii iar, pe de altă parte – fără a ambiționa să facă școală literară – și-a propus să depisteze valori necunoscute și să le impună, promovându-i pe autorii tineri în care prevedea mari scriitori, iar prin ei, spiritul nou: un

exemplu îl reprezintă Eugen Lovinescu și cenacul *Sburătorul*. Trebuie știut că apropiindu-se de Lovinescu, Ion Valerian a trebuit implicit să ia oarecare distanță față de G. Tutoveanu și de Academia Bârlădeană, date fiind anumite sentințe valorice coborâtoare formulate de E. Lovinescu privind opera poetului bârlădean. Ca publicist, Ion Valerian a colaborat și la *Cugetul Românesc*, *Adevărul literar*, *Sburătorul* etc.

Opera sa cuprinde volumele de poezii: *Caravanele tăcerii*, București, 1923; *Stampe*, 1927; romanul *Cara-Su*, Editura „Cultura Națională”, București, 1938, reeditat în anul 1969, la Editura pentru Literatură; volumele de

memorialistică: *Chipuri din viața literară*, Editura Minerva, București, 1970 și *Cu scriitorii prin veac*, Editura pentru Literatură, București, 1967.

L-am cunoscut în București în anii '50.

C.D.Z.

Nota redacției:

Este important de menționat faptul că revista *Viața literară* era trimisă cu regularitate la Bârlad către biblioteca Liceului „Gh. Roșca Codreanu”, dar existau cu siguranță și abonamente individuale ale unor profesori, între care știm că se afla prof. C. Moroșanu. În anii '50, ani negri pentru România și cultura ei, colecția revistei aflată la liceu a fost destinată arderii, ca atâtea bunuri de preț pe care le conținea biblioteca (ediții rare, bibliofile, cărți cu dedicație). În momentele de groază trăite atunci, doamna Matilda Anagnoste, custodele bibliotecii, înfruntând singură pe trimișii piromaniei comuniste, a reușit să salveze un braț de reviste, luate la întâmplare, strecurându-le unui cititor asiduu, elevul Constantin Dimoftache, viitorul scriitor C.D. Zeletin. Tânărul codrenist le-a dus în brațe, în două drumuri, până la gazda lui din cartierul Rai. După decenii, domnia sa a înțeles să le readucă la Bârlad, donând Academiei Bârlădene prețioasele reviste – unele întru totul friabile, dar păstrate cu sfințenie – printre care multe numere din *Adevărul literar și artistic*. Donatorul s-a îngrijit să comande casete speciale, completând unele numere lipsă cu exemplare primite în dar de la Gala Galaction, Tudor Arghezi și Ion Larian Postolache.

I. VALERIAN

ÎN PRAGUL ANULUI AL PATRULEA

Propunem cititorilor noștri articolul de mai jos, apărut în urmă cu 90 de ani, în numărul 100 al Vieții literare de sâmbătă, 12 ianuarie 1929. Este un bilanț al primilor trei ani de existență a revistei, bilanț care reia principalele direcții ale programului editorial urmat cu consecvență de membrii redacției.

„Viața Literară” a intrat în al patrulea an de existență. Pentru o publicație românească această fragedă vârstă este totuși o performanță. Când știm câte piedici materiale și câtă ostilitate (parte pornită din ignoranță, parte din ură) întâmpină o astfel de activitate, bătrânețea relativă a acestei reviste are, pe lângă semnificația culturală, și una morală.

O publicație moare din cauza climei literare în primul rând, dar dispare mai ales când nu e rodul unui adevărat elan sufleteș, ci al unor excitațiuni de ordin inferior: amor propriu exagerat, crize de hiperbolie artistică, ură.

Noi am purces la drum dezinteresați, fiecare cu un trecut, care, deși modest, era totuși de natură să ne ferească de accesele morbului literar. Am scos o revistă, nu atât pentru a publica noi în ea, ci pentru a înlesni celor mai tineri o cale pe care o știam aspră, atunci când nici un chip prietenos nu iese înainte. Ne-am ferit de a numi directori, sub-directori sau secretari de redacție și ne-am înfățișat tuturor cum eram, adică prieteni.

Ne-am păzit de-a ne fixa atitudinea într-o formulă de artă curentă. Pildele altor reviste mai bătrâne, pândite de anchiloză, nu ne-au atras. Am preferat să privim faptul literar cu ochiul limpede, deși lentilele colorate impun de multe ori. Linia noastră de conduită a urmărit libertatea în producerea valorilor de ideologie și estetică, fără a confunda aceasta cu anarhismul haotic și dizolvant.

O virtute a unui informator literar este nu aceea de a exalta pe confrăți, dar de-a nu conspira cu tăcerea. N-am tăcut niciodată, chiar când faptele desmințeau preferințele noastre personale. Iar pentru breasla scriitoricească am avut o hotărâtă atitudine trecând peste criticile aduse împotriva.

Firește că nu ne-am fi putut îndeplini programul dacă nu am fi avut concursul neprețuit al intelectualilor distinși ca: C. Rădulescu-Motru, E. Lovinescu, G. Murnu, G.D. Mugur, Vasile Pârvan.

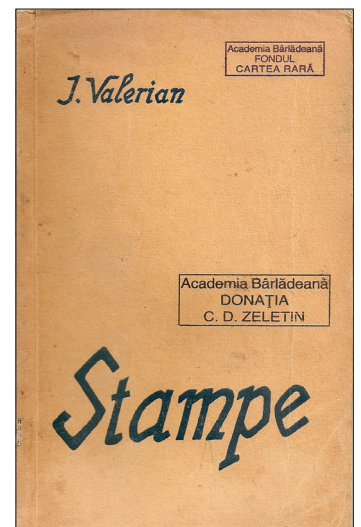
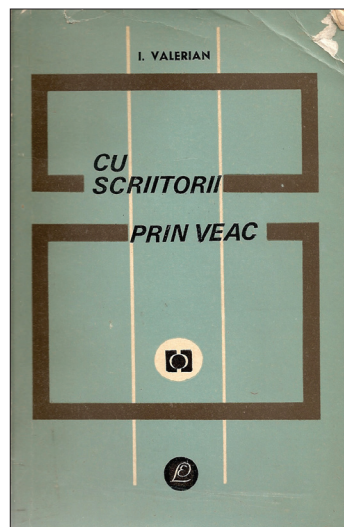
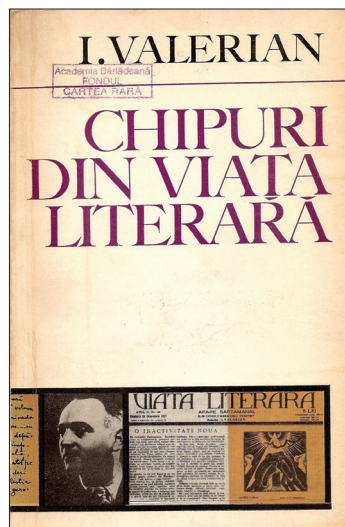
Scriitori ca: T. Arghezi, F. Aderca, G. Bacovia, Em. Bucuța, Lucian Blaga, Eug. Boureanu, I.A. Bassarabescu, I. Barbu, N.M. Condiescu, Adrian Maniu, Al. Lascarov Moldovanu, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, Cincinat Pavelescu, M. Sadoveanu, frații Alexandru și Ionel Teodoreanu, Dem. Theodorescu, M. Sorbul, V. Voiculescu etc.

Scriitoare recunoscute sau în curs de afirmare: H. Papadat-Bengescu, Ticu Archip, Elena Farago, Sarina Cassvan-Pas, Alice Gabrielescu, Mia Frollo, Alice Soare, Olga Vrabie.

La acestea s-au mai adăugat în decursul vremii: Radu Boureanu, Al. Claudiu, M. Eliade, Artur Enășescu, I. Gr. Opreșan, N.N. Șerbănescu, G. Talaz, N. Milcu, N. Pora, Zaharia Stancu, G. M. Zamfirescu, Mihail Celarianu, N. D. Teodorescu, Radu Gyr, Victor Ion Popa, A. Mândru, Sandu Tudor, A. Cotruș, Horia Furtună, O. Ștefănescu etc.

În afară de colaborările ilustre sau numai recunoscute, am pus în circulație câteva nume, dintre care unele poate vor însemna ceva mâine: Aureliu Cornea, A. Tudor, M. Moșandrei, Mircea Damian, Aurel Lambrino, Virgil Huzum, Grig Malciu, N. Crevedia, A. Savu etc.

Și acum, după ce am trecut în revistă pe oaspeții casei noastre literare, să înfățișăm și coloanele edificiului, cărora li se poate contesta calitatea marmorii, nu însă și rezistența: G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și Al. Bădăuță.

ELENA MONU

DR. THEODOR CERCHEZ (1854-1934). 85 DE ANI DE LA MOARTE

Medicul militar Theodor Cerchez s-a născut la Târgu Neamț, într-o familie de oameni săraci, la 8 noiembrie 1854. Numele Cerchez apare frecvent în documentele medievale încă din secolul al XVII-lea. Istoricii au stabilit că numele provine de la cerchezi, etnie din Caucaz, înrudită cu gruzinii/georgienii, care au venit în Moldova în împrejurări cvasinecunoscute. De pildă, unii au ajuns, cu certitudine, pe la 1640, ca însoțitori ai Doamnei Ecaterina, a doua soție a domnului Vasile Lupu, originară din Georgia de astăzi. În orașul natal, Theodor Cerchez a urmat școala primară, apoi, cu o bursă primită din partea Consiliului Comunal, a făcut liceul la Iași.¹ Tot cu sprijinul financiar al Consiliului local, a putut studia la Facultatea de medicină din București, absolvită în anul 1882. Cariera de medic în București a durat un an, după care a dat concurs, ocupând postul de medic-șef al Spitalului din comuna Florești, județul Tutova. Spitalul rural se afla în incinta Mănăstirii Florești, lăcaș bisericesc care a trecut în proprietatea statului român odată cu Legea secularizării averilor mănăstirești promulgată de domnitorul Al. I. Cuza în noiembrie 1863. Clădirea spitalului fusese construită de către arhimandritul grec Nil, care, dispunând de venituri însemnate, fiind și exarh al tuturor mănăstirilor din Moldova, o destinase ca reședință personală. Prelatul grec a chemat meșteri din sudul Italiei, ceea ce explică stilurile romanice și gotice vizibile la clopotnița și biserica mănăstirii. Informații importante despre activitatea medicului Theodor Cerchez care a îngrijit cu devotament, vreme de nouă ani, atât pe locuitorii comunei cât și pe cei din satele învecinate, au fost publicate de preotul Ioan Antonovici, viitorul episcop al Hușilor, în lucrările sale: „Mănăstirea Florești” și „Istoria comunei Bogdana”.

În anul 1890, Theodor Cerchez demisionează din postul de la Florești și ocupă, tot prin concurs, postul de asistent la Institutul de Patologie și Bacteriologie din București. După un an de carieră universitară, se întoarce în județul Tutova pentru a obține, prin concurs, după încetarea din viață a dr. Constantin Codrescu, postul de medic primar și funcția de director la Spitalul „Bârlad și Elena Beldiman”. Activitatea sa meritorie în vechiul târg medieval s-a desfășurat neîntrerupt 24 de ani, timp în care neobositul medic a fost și profesor de igienă și medicină la Școala Normală „Principele Ferdinand”, iar temporar, la Liceul Codreanu. A fost, de asemenea, medic al garnizoanei din Bârlad.

Închiar primul deceniu al funcționării ca director, printr-o strădanie tenace, a reușit, împreună cu medicii Cristofor Mogârdici și Traian Mironescu, doctor în medicină, viitor general, să modernizeze spitalul bărlădean, instituția devenind cunoscută în afara județului. Opera sa nu ar fi reușit pe deplin dacă spitalul nu ar fi avut, chiar ante-factum, susținerea financiară a bărlădenilor, prin numeroase donații: bani, pădure, terenuri, moșii, imobile. Fapt necunoscut bărlădenilor de astăzi, aceste substanțiale contribuții fără de care spitalul nu ar fi funcționat eficient, explică numele dat la înființare: „Bârlad”.²

Note:

¹ Am preluat informații biografice importante despre Theodor Cerchez din cartea prof. Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, vol. 2, C, Editura Sfera, Bârlad, 2001, pp. 63-65.

² Actele de donații se regăsesc în volumul *Documente bărlădene*, vol. V, de Iacov Antonovici, Episcop Hușilor, 1926,

Spitalul rural din incinta Mănăstirii Florești (imobil refăcut)

Casa Cerchez din Bârlad, str. M. Kogălniceanu

Atelierele Zanet Corlăteanu, Huși.

Doctorul Theodor Cerchez a reușit să convingă oameni bogați ai urbei să doneze bani pentru construirea și dotarea unei secții de chirurgie, clădire fără etaj adosată pavilionului central. Cea mai importantă donație a făcut-o familia Constantin și Aglae Corbu, cunoscuți filantropi tutoveni, ctitori de biserici și școli. Ei au cerut doar ca secția, inaugurată în 1912, să le poarte numele: „Secțiunea chirurgicală clădită și donată de Constantin Corbu și soția sa, Aglae Corbu”. Busturile în bronz ale donatorilor, amplasate la intrarea în secție, au dispărut după 1948.³ Secția de chirurgie, clădire frumoasă arhitectural, cu elemente neoclasice, monument istoric, lăsată în paragină intenționat, a fost demolată după 2004, din cauza incuriei și indifferenței autorităților.

În urma alegerilor locale din anul 1899, Theodor Cerchez, recunoscut pentru activitatea sa profesională și umanitară, a fost desemnat de concitadini membru al Consiliului Comunal Bârlad. Câțiva ani mai târziu, în 1906, a primit Medalia națională „Răsplata muncii”, care era o recunoaștere a muncii sale de profesor, precum și a anilor de voluntariat ca medic la Orfelinatul Agricol Principele Ferdinand, distincție însoțită de un mesaj mișcător din partea regelui Carol I. În momentul pensionării sale ca medic militar (1912), a primit „Crucea Meritul Militar clasa I”. Theodor Cerchez a rămas la Bârlad în anii Războiului de reîntregire națională, fiind numit, din august 1916, chirurg-șef al tuturor spitalelor militare din localitate. Din căsătoria cu Eufrosina Tulbure, a avut un fiu, Vasile, născut la Bârlad pe 30 decembrie 1901.⁴ Vasile Th. Cerchez a făcut cursurile primare probabil la Școala de băieți de pe strada Dobranici (astăzi Constantin Hamangiu), apoi, în anul 1919, a absolvit Liceul Codreanu. Se înțelege că, până la plecarea la București, și-a petrecut copilăria și adolescența în orașul natal, în casa familială de pe Strada Aurită (astăzi Kogălniceanu). Impunătorul imobil, construit de tatăl său în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, este o clădire fără etaj, decorată în stilul epocii, care cuprinde camere înalte, dispuse de-o parte și de alta a vestibulului spațios. Deși a suferit mari cutremure, casa – monument istoric – și-a păstrat înfățișarea originală. Deasupra ușii de la intrare, în fronton, desigur, la dorința expresă a proprietarului, s-a sculptat un medalion în care sunt inscripționate inițialele sale: **T. C.** În acest edificiu funcționează, din anii 60 ai secolului trecut, Școala gimnazială de arte „N. N.Tonitza”.

Așa arăta Spitalul Bârlad și Elena Beldiman...

UN POEM DE...

Simion BOGDĂNESCU

Elegie dacică

Mazăre de alb duios,
Timp duios de mazăre,
Picură-mă, Bendis, jos
Picură-mă pasăre,
Picură-mă arbore,
Picură-mă zarzăre!
Scoate colțul ierbii ros
Mut încet și mîngîios
De custură dureros,
Scoate-mi sufletul din os
Să se ierbură,
Să se ierbură,
Să se-nsingure!
Scoate-mi clipele din rîu
Să se mazăre,
Să se mazăre,
Să se iepure,
Să se iepure
Pe sub brusture,
Pe sub brusture
Iar Zamolxis alb de orz
C-un mînz alb
Cu pleoape roz
Să-mi dea soarta
La întors,
Să mă-nsulițe în os,
Trupul ce mi-i de prisos
Să se usture,
Să se usture,
Să mă usture,
Să mă brusture!

Petru Ujeuca

*NOUL CARAGACI -
sat românesc din Bugeac*

SEMNAL

Subtitlul volumului:
File de monografie.

Coordonator și
imagini:
dr. Vasile Șoimaru.

Editura Serebia,
Chișinău, 2018.

PHERENIKE SAU SUBLIMUL TRĂIRII MATERNE

În vremea celor dintâi întreceri olimpice, ce se petreceau, bineînțeles, în Olympia Greciei antice, femeile nu aveau voie, sub pedeapsa cu moartea, să asiste la desfășurarea competițiilor de pe stadion. Chiar dacă la întreceri luau parte copiii lor.

O singură dată o femeie, Pherenike, a avut curajul să se strecoare pe stadion, deghizată în bărbat, pentru a fi de față la luptele corp la corp ale fiului său, Criton, care a ieșit învingător. Atunci Pherenike, zvârlind de pe ea tunică de bărbat și nesocotind cumplita pedeapsă care o aștepta s-a repezit să-și îmbrățișeze fiul biruitor. Înțelept, mai marele întrecerii a scutit-o de pedeapsa cu moartea. Nu mai pomenise așa ceva...

Este un caz emblematic, de natură să arate până unde poate merge dragostea unei mame pentru fiul ei. Toate simțirile omenești, de un fel sau altul, concordante sau contrare, crescând în intensitate, ating treapta supremă exprimată printr-un termen comun: *sublimul*. Actul de nemaipomenită cutezanță al legendarei Pherenike, care știa că va trece prin focul morții, poate fi numit *sublimul* trăirii materne.

În anul 1978, mă afluam la Athena, invitat al scriitorului Ioannis Crystolopoulos (1910–1988?), inginer, pictor și poet grec născut la Brăila. Împreună cu soția sa, Marika – născută și ea la Brăila – și cu supervizarea poetului grec, născut în Athena, Ioannis Spanopoulos, traduseseră volumul meu de poezii „Călătorie spre transparență”* (*Taksidi sti diafanea*) și urma ca textele să fie văzute și de către mine. Am rămas cu ei și am lucrat zece zile. Într-unul din răgazurile noastre, plimbându-ne pe bulevardele din Palaion Faleron, Ioannis a recitat o versiune, dramatică în concizia ei, a episodului Criton/ Pherenike, ca pe un topos grecesc al bravurii pe care faptul de a fi mamă îl imprimă femeii.

Găsesc nimerită readucerea ei aminte astăzi când, pare-se, tentațiile și bravura femeii răspund altor comandamente...

Vă oferim versiunea românească mai amplă a acestei legende, datorată lui Dimitrie Anghel și Șt. O. Iosif, publicată sub titlul *Răsplata lui Criton* în volumul *Cireșul lui Lucullus* (BPT, 1976, p. 106) din *Caleidoscopul lui A. Mirea*.

C. D. ZELETIN

* Traducerea volumului nu a putut fi tipărită, date fiind condițiile pe care le impuneau acele vremuri.

D. ANGHEL și ȘT. O. IOSIF

RĂSPLATA LUI CRITON

Se însera încet, și soarele, coborât departe după muntele Cromion, rumenea cerul ca un vast incendiu. Alfeul⁽¹⁾, izvorât din pădurile de pini ale Arcadii, își mîna maiestuos apele spre cetatea de marmură a Olimpiei.

Pe cele șapte drumuri ce duceau spre porțile cetății, mulțimea nenumărată a pelerinilor veniți de peste tot pămîntul grecesc zorea să ajungă înainte de căderea nopții. Turme și cirezi aduse pentru jertfa lui Zeus Olimpianul ridicau nouri de pulbere ce se întindea ca o pânză grea, până departe pe șesuri; care și curicule ⁽²⁾ sprintene se strecurau cu dibăcie făcându-și loc prin gloată; de la cel mai sărac ce nu aducea cu el decât entuziasmul și până la cel mai bogat care venea încărcat cu daruri scumpe și cu tot fastul rangului și averii sale, tot elinul grăbea stărnit de cine știe unde de strigările prastavilor care cutreierau toată Elada, vestind pentru a suta oară serbările olimpice. Părinți și rude, toți alergau nădăjduind să vadă fruntea vreunui fiu sau frate încununată cu ramura izbândeii.

Pherenike, văduva din Rodos, venea și ea, pierdută în mulțimea asta, știind că și fiul ei va lua parte la jocuri. Tăcută și umilită, cu inima strînsă de grijă, mergea prin mulțime, privind prin nourii de praf și măsurînd drumul.

Umbra acum se împânzea tot mai deasă; de-a lungul Alfeului, prin bărâci și corturi, luminile începuseră să licărească. Și, în târziu, când luna plină a nopții de iulie, ca un disc de argint scăpat din mîna unui discobol, răsări dincolo de vîrfurile pinilor întunecați, cetatea albă a Olimpiei se lămurii deodată și crescuseră cu nenumăratele temple, strălucind dintre umbrele ei.

Pherenike, o dată ajunsă sub arcul monumental al porții, după ce spuse străjilor a cui fiică era și de unde vine, intră în cetate pe calea sacră. Grupuri însoflete se mișcau înaintea ei sub umbrele aleelor țărîmurate de temple și statui.

Ajungînd pe o esplanadă, se opri un minut să se odihnească.

Pe înălțimi, pădurile negre de pini trăgeau ca o dungă de cărbune; mai jos, sub aleele de platani, luna bătea de-a curmeziș, prelungind umbrele, și numai plopii albi nu mai aveau astîmpăr, clătîndu-și neadormiți frunza lor de argint. Grupurile de oameni se rîrîră; arar, sofiști întîrziți mai discutau vreo problemă, așezați pe colacul vreunei fântîni.

Ea însă părea străină atîtor frumuseți; nu venise să vadă statui ori temple. Ea era o simplă mamă venită de departe să-și vadă fiul așa cum îl visa ea, aclamat de mulțime și cu fruntea încununată cu ramura de măsline sălbatec, tăiată din copacul sfînt al lui Heracles.

Întrebînd de unul și altul, ajunse în sfîrșit, după miezul nopții, la poarta marelui gimnaseu⁽³⁾, unde fiul ei Criton, alături de ceilalți, își dormea, poate, somnul hodinitor, atît de trebuincios acelor ce au să lupte pentru biruință.

Găsind poarta închisă, Pherenike se aciuie sub un portic și așteptă să se facă ziuă.

Stelele dispărură una câte una, și cerul începu încet să se rumenească. Răcoarea dimineții limpezi liniile, dezvăluind orașul din negura ușoară ce-l acoperea; și mișcarea reîncepu. Gloata pelerinilor izvorî de pretutindeni, îndreptându-se în

bande spre stadiu⁽⁴⁾, ca să-și ia în stăpânire cele mai bune locuri. Întocmai ca freamătul unei păduri care se deșteaptă, murmurul mulțimii crescuse. Departe, zidurile de marmură ale stadiului începură să albească, parcă erau ninse.

Pherenike se amestecă în gloată și, zărind un bătrân gimnast din Rodos, se luă după el și-l ajunse, destăinuindu-i gândul ascuns pe care-l avea, ca să pătrundă și ea în stadiu. Bătrânul o povățui să nu cheme asupra ei mânia zeilor, cari nu îngăduiau femeilor să calce în arene. Dar inima ei de mamă birui teama de pedeapsă, așa că bătrânul, care cunoștea orașul, o sfătui să îmbrace tunică bărbătească, a gimnaștilor, și astfel, travestită, o luă sub ocrotirea lui.

Rugurile sacrificiilor făcute în cinstea lui Zeus ardeau pretutindeni hrănite de preoți, și fumul se înalță în spirale și se risipea la cea mai mică batere de vânt. Și când munții Arcadie se luminau și discul soarelui apărură, deodată un sunet prelung de fanfare umplu aerul proaspăt al dimineții: hellanodicii⁽⁵⁾, cu lungile lor hlamide de purpură, intrară în stadiu și merseră să-și ia locurile în tribune, dând semnalul deschiderii serbărilor.

Ca o frunză luată de un șivoi, Pherenike, pierdută-n mulțime, mergea fără să știe și, când se trezi pe înălțimile amfiteatrului, nu zări la-nceput decât o mare neagră de capete și se gândi că toată lumea asta venită din toate unghiurile Eladei se adunase acolo numai ca să aclame pe Criton al ei!

O presimțire tainică îi spunea că el va fi eroul zilei și ochii ei îl căutau pretutindeni spre cortul unde se dezbrăcau atleții.

Luptele începură și cătră amiază, când în sfârșit veni rândul lui Criton, căruia sorții îi dăduse ca potrivnic pe vestitul Polydamas, de care se povestea că doboră leiul cu pumnul, un murmur de nerăbdare străbătu mulțimea.

Ochii tuturor se îndreptau curioși spre cei doi luptători, măsurându-le, după înfățișare, sorții de izbândă. Nimeni nu biruise încă pe Polydamas, care, pe lângă zveltul Criton, era un colos. Trupurile lor frecate cu ulei străluceau la soare, și amândoi, după ce se priviră unul pe altul, începură lupta.

Pherenike închise ochii o clipă; apoi, ridicată în picioare, cu răsufletul oprit, și, abia ținându-se ca să nu strige și să-și îmbărbăteze feciorul, privi la cele dintâi zvârcoliri ale atleților.

Colosul, printr-o mișcare ce-i era obișnuită, sări repede ca o panteră pe umerii lui Criton, căutând să-l doboare sub greutatea lui, dar acesta feri mișcarea cu atâta dibăcie, încât Polydamas se rostogoli la pământ în hohotele uriașe ale privitorilor. Criton nu pierdu vremea și, aruncat asupra lui, punându-i mâna-n beregată, căută să-l lipească cu umerii la pământ. Vinele colosului se umflară ca niște coarde, și roș de mânie, sprijinit în creștet și cu pieptul arcuit, cu mâinile puternice ca niște rădăcini înfipite în nisip, gâfâia; și nemaiaivând alt mijloc de scăpare, când Criton se pleca peste el, se smuci deodată cu putere și-l mușcă de umăr.

O dungă de sânge se ivi și păta deodată tot brațul lui Criton; gloata scoase un urlat sălbatec, în care se amestecau tot soiul de invective și insulte la adresa eroului lor iubit.

Pherenike simți și ea durerea, parcă ar fi fost și ea mușcată la umăr, și privi înainte, apăsându-și cu pumnii încheștați sânii ei de mamă care se umflau de emoție sub tunică strâmtă de gimnast. Bătrânul, care o însoțea, îi puse mâna pe umăr și o sili să se așeze la locul ei ca să nu se trădeze.

Dar atleții erau iarăși în picioare unul în fața altuia. Polydamas, printr-o sfortare supraomenească, izbutise să scape din încheștarea lui Criton, și acum, încordat de furie, cu mușchii însângerați și întinși ca niște frânghii, cu picioarele sprijinite în pământ asemenea unui copac puternic, aștepta sub răsetele mulțimei minutul ca să atace din nou pe Criton.

Acesta însă, la vederea sângelui ce-i curgea de-a lungul brațului, se năpusti orbiș și, trecând fulgerător un braț după grumazul potrivnicului, îl atrase spre el. Trupurile lor se făcură una ca o bestie cu două capete și se prăvăliră iar la pământ. O clipă Criton dispăru cu desăvârșire sub masa colosului, dar după o secundă, ca un șarpe alunecos, trupul lui zvelt se furișă repede subsuoara lui Polydamas și cu o mișcare-ndărăt îl întoarse pe acesta și-l culcă cu umerii la pământ.

Hellanodicii ridicară brațul, proclamând izbânda; și gloata, care umplea amfiteatrul, țipa, urla, bătea din palme și din picioare, într-un delir cum nu se mai văzuse în stadiul Olimpiei.

Atunci Pherenike, nemaiputându-și stăpâni bucuria, respinse brațul bătrânului care cerca să o oprească, își făcu loc prin mulțime și, coborând în goană cu părul ce i se despletise în învălmășeală și-i cădea pe umeri, se năpusti fără de veste drept în arenă ca să-și îmbrățișeze fiul.

Criton, încremenit de groază, o primi la pieptul lui, căutând parcă să-i facă cu brațele lui puternice un scut de apărare.

Hellanodicii se ridicară severi în tribunele lor, și norodul, nedumerit la început, văzând această femeie care călcase porunca zeilor, porni întâi să murmure, apoi murmurul se schimbă în strigăte și o furtună de injurii se dezlănțui și cuprinse de sus până jos tot amfiteatrul. Brațe amenințătoare se mișcau în aer și pretutindeni se auzea strigătul:

- La moarte! La moarte!

Dar la un gest al celui mai bătrân dintre hellanodici, furia mulțimii se potoli ca prin farmec, și la vederea acestei mame care, cu prețul pedepsei de moarte, venise tocmai din Rodos ca să-și vadă fiul biruitor și nu se putuse stăpâni să nu alerge să-l îmbrățișeze, ca pe vremea când era copil și-l scăpa de la vreo primejdie, ochii tuturor se umeziră.

Și mulțimea asta care cu un minut înainte proferase strigătul de „moarte!” făcu gestul de iertare, aclamând pe Criton care primise o răsplată mai de preț decât însăși ramura verde de măslin tăiată din copacul lui Heracles...

1 *Alpheus* – fluviu zeificat care, izvorând din Arcadia, parcurge Elida și se varsă în Marea Ioniană; astăzi, Roupaios.

2 *Curriculum* (lat.) – car de curse.

3 *Gymnas* (grec.) – arenă pentru antrenamentul luptătorilor.

4 *Stadium* (lat.) – stadion.

5 *Hellanodici* – cei zece judecători (arbitri) aleși, care supravegheau desfășurarea corectă a luptelor în arenă și-l proclamau pe învingător.

C.D. ZELETIN

NICIODATĂ GRĂDINA PUBLICĂ...

Omul sfințește locul. Filosofic privind lucrurile, s-ar putea crede că zicătoarea servește concepția antropocentrică, proprie spațiului laic european, prin care omul este așezat în miezul universului, și mai puțin concepția teocentrică, proprie spațiului spiritual hindus și expansiunilor lui, în care Dumnezeu se află în centrul existenței. E însă numai o aparență. Sfințind locul, omul extinde latura lui sacră asupra exteriorității, sacralizând-o și restituind-o lui Dumnezeu ca pe un sălaș. Omul nu-i decât un purtător al celor sfinte, un teofor, care transmite mesajul sfânt unui receptor sărac ori lipsit de învrednicirea dumnezeiască. Prin urmare, în sintagma *omul sfințește locul*, deși gramatical accentul cade pe subiect, adică pe *om*, pedala filosofică apasă pe *a sfinți*, omul rămânând să fie (sau să nu fie!) unul dintre nenumărații mesageri ai sfințirii. Așa stând lucrurile, impresia antropocentrică a locuțiunii e părelnică. Omul ce și-a înțeles rostul se supune, prin propria înțelegere a libertății, menirii lui ce iradiază din centrul a tot și a toate.

Mă cufundasem în astfel de reverii, când mi-a răsărit deodată în amintire doamna Maria Busuioc, profesoară de limba română a Liceului de fete „Iorgu Radu” din Bârlad în deceniile trei și patru ale secolului ce tocmai a expirat. Ea sfințise locul, recomandat prin limba natală, nu numai în vremuri echilibrate, ci continua să-l sfințească și-n perioada răsturnărilor sociale și morale de după ultimul război mondial. În acești ani de pervertire prin vălmășirea lucrurilor bine statornicite, am avut-o și eu profesoară, dar pentru foarte scurtă vreme, la Liceul de băieți „Gheorghe Roșca Codreanu” din acel oraș. Ființă de excepție, profesoară exemplară, ea înțelegea că actul didactic are în structura lui și o componentă justițiară și a știut să-și îndeplinească firea înțelegătoare cu firea dreaptă, plutind deasupra creștetelor ca o velă a dragostei în azur, dar în același timp înaintând nevăzută cu submersibilul dreptății în adâncul sufletelor ce-i fuseseră date în seamă.

Prin exigența și demnitatea ei, prin spiritul dreptății, prin desăvârșirea lecțiilor, prin austeritatea lipsită de rigiditate, prin încrederea nestrămutată în elevația prin instruire, dar mai ales printr-o modestie împinsă până spre marginile voluptății unui anonim ce nu lăsa loc nici măcar admirației, doamna Busuioc a intrat în legendă. Nimic din schema caricaturală a înțepenirilor articulate automat ori din fierbințeala obsesiilor

în care un Mihail Sebastian, oprindu-se asupra unui anumit tip al profesoarei de liceu, descoperea delicii. Soțul ei, preotul Gheorghe Busuioc, făcuse studii teologice la Louvain, Belgia, și ne era profesor de religie. Semăna uimitor cu Paul Verlaine... Era însă dur, cazon și se purta în afara oricărei lirici. Nu înțelegea că intelectualitatea lui, biciuită de rigori catolice, trebuie să intre în acord cu blândețea pastorală, că în acele vremuri, amenințătoare pentru credință, s-ar fi cuvenit să renunțe la puniții: doar preda credința ortodoxă unor copii. E posibil însă ca, în adânc, să fi fost speriat de năvala ateismului bolșevic.

Doamna Busuioc studiasse și ea la Louvain. Transilvăneancă fiind, dăduse lecții particulare copiilor lui Petru Groza înainte de venirea comuniștilor, deci și a sa putere. În încercările prin care avea să treacă în vremea triumfurilor lui, fusese sfătuită să apeleze la protecția lui. N-a vrut să audă. Nu s-a plâns. Și-a făcut *aequo anima* datoria în orice împrejurări a plasat-o soarta.

Nu pusese în viața ei mâna pe receptorul telefonului. Într-o zi, prin 1950 sau 1951, se afla în cancelarie împreună cu directoarea, Veronica Tuchilă, întruchipare a conceptului demnității, când sună telefonul.

- Lasă-l să sune. O să revină el! spuse directoarea foarte prinsă în acel moment.

Telefonul suna însă nebunește.

- Ia vezi tu, Măriucă, cine-i la telefon și ce vrea?!

Măriuca Busuioc n-avu ce să facă. Îi ceruse directoarea. Hotărându-se să ridice receptorul, ce i-a fost dat, Dumnezeuule, să audă?!

- Liceul Iorgu Radu? Întrebă o voce bărbătească.

- Da.

- E la voi o profesoară, Maria Busuioc. Comunică-i tovarășei directoare că, începând de azi, este exclusă din învățământ!

...Doamna Busuioc n-a găsit – sau n-a vrut să găsească – alt serviciu decât cel de măturătoare la Grădina Publică din Bârlad. Relatându-mi episodul trei decenii mai târziu, colegul ei și profesorul meu, Hary Zuperman, ținu să-mi precizeze:

- Niciodată Grădina Publică n-a fost mai curată...

Distinguo, Scrieri 3, Editura Spandugino, 2013, pp. 271-272.

Școala Gimnazială „Iorgu Radu”, fostul Liceu de fete

POETE ALE ACADEMIEI BĂRLĂDENE,

ALEXANDRINA CRĂCIUN-FOSTINI

DE IERI...

AGATHA GRIGORESCU

A înflorit castanul

A înflorit în curtea mea castanul.
În ziua caldă ard scânteietoare
Atâtea candelă nerăbdătoare
Să-și scuture peste pământ noianul...

În fiecare s'a încins un soare;
Văpaia lor își leagă mărgeanul
Printre frunzișul ce și-a prins colanul
De trunchiul negru care vrea să zboare...

E-atâta primăvară'n toată firea
Că vraja visurilor ne'mpline
Își leagă și de mine stăpânirea...

Cu ochii-aprinși, cu buze rumenite
Mă'nalți eu să mă desmierde vântul
În largul zărilor să-mi poarte cântul...

(*Graiul nostru*, Anul I, Nr. 7-8,
Bârlad, Septembrie-Octombrie 1925, p. 86)

Seara de rugă

Cădelniță enormă,
A răsărit și luna,
Înfipă în cupola
Străpunsă de făclii.
Sunt pomii
Albi de floare
Și clopotele sună,
Dar templele sunt goale
Și viețile pustii.

(*Graiul nostru*, Anul III, Nr. 3-4, Bârlad,
Martie- Aprilie 1927, p. 53)

...ȘI DE ASTĂZI

Roxana GALAN

DE LA DORINA STOICA AFLĂM CĂ
„ÎMBĂTRÂNEȘTE ÎN NOI, TIMPUL“

Poezia, în genere, trebuie să transmită o stare, fie de neliniște, de încântare, de frumusețe dureroasă, fie gânduri sau imagini cu care să rămâi.

Dorina Stoica transmite, într-un limbaj amalgamat de stiluri care-i seamănă în final, zbaterea unui suflet ce se descoperă permanent.

De la „Mă țin zdravăn de timpul prezent“, „Anii mei strigă după ajutor/Într-o viață ca o gumă de mestecat/timpul curge găunos și nătâng“ și până la „Scrișul e o apă dulce din care poate bea oricine./ Să nu ne îmbătăm însă/cu apă!“, autoarea îndrăznește: să ironizeze fericirea care depinde de „spondiloza cervicală“, să descopere cum atacurile de panică „deschid portaluri dinspre prezent spre trecut și dinspre trecut spre viitor“, să mestece cu linguroiul de lemn „magiunul copilăriei“, să deschidă „Cutia Pandorei cu pila de unghii“, să fie „vinovată de copacii înfloriți în februarie“, să înghită „pastilele“ când nu mai e nimic de făcut în partea aceea de viață...

Dorina Stoica își înțelege parcursul devenirii poetice nu ca pe un drum, ci ca pe o Cale, iar scopul e găsirea libertății interioare: „În fond, scopul vieții nu este să fii/ „fata babei sau fata moșneagului“, /nici să găsești „punga cu doi bani“/ci libertatea dinlăuntrul tău./ (Libertate) Poeta se autodefineste ca femeia ce se „...hrănește/cu un vers de poezie/“, nu are identitate, nici vârstă și nici nu vrea nimic de la nimeni (*Femeia cenușie*), deoarece ea poate fi orice își dorește să fie: „cântec molcom“, „poezie“, „cânt de vioară“, „murmur“, „porumbel alb și pur“, „lacrimă“, „veselie“, „surâs“, „ciocârlie“ (*Sunt*). Pentru ea, a fi om și a se înălța prin Cuvântul care zidește e cu mult mai important decât primirea unor premii literare importante - prin urmare hrănește „... un poet sărac/alungat de la toate/iarmaroacele unde omenia/se vinde pentru un vot“ (*Nu sunt*).

Pentru Dorina Stoica, Divinitatea este mereu o prezență dorită, o forță inspiratoare, așa cum rezultă din poemele: *Crezul pentru Eminescu*, *Ca o cerșetoare*, *Un înger îmi atinge inima*, *Canon*, sau e

„umbră“ care o însoțește veselă la Liturghie. E starea permanentă de „Îmi era dor de El“, într-un cotidian burlesc dintr-o societate ce funcționează mai mult pe bază de *Tertipuri cotidiene* decât pe legi.

Duminica e zi sacră, iar nerespectarea ei poate declanșa disconfortul și chiar iadul (*Să nu mă-ntrebi, mamă*), în familiile unde sunt „Bărbați ce pleacă spre biserică și ajung/ la cârciumă nu din vina lor,/ ci a celor care au pus cârciumi în drum“, iar la întoarcerea acasă pentru familiile cu astfel de probleme „... împletirea de/codite din pletele sălcilor“ semnifică gestul absurd, absolut inutil – sau e doar clemență determinată de hazard și ironie: „Dumnezeu stă la o masă./Are degetul arătător îndreptat/spre butonul roșu, dar nu-l apasă/“.

Partea ei din această „jumătate de viață“ e plină de „anotimpuri“, în care se culcă și se trezește, în care caută amintiri pentru a da sens tăcerilor și înfloresc mereu între viață și moarte „înlăuntrul său“: „Mă culc vară/mă trezesc toamnă./ Îmi cad frunzele, /mă fac iarnă./Sparg între dinți tăcerea./În palmele mele/înfloresc și se trec/ghioceii, trandafirii./...E atâta viață/și atâta moarte/înlăuntrul meu.“

Între clasic și postmodern, poezia Dorinei Stoica e o căutare permanentă de sine, o zbatere încântătoare cu mari reușite, e constatare și concluzie pe linia vieții, toate transpuse în expresii artistice surprinzătoare, dincolo de căderea spre obișnuit: „Eu și tu, două semne de întrebare./Ne urmărim pe furiș/ [...] Timpul curge dintr-un capăt în celălalt al camerei./ Mă agăț de amintiri./Miroase a carte nouă.“

Tot ce face, gândește, vede, simte autoarea este pus în slujba poeziei și asta o va determina mereu să meargă mai departe, punând Muza care „a locuit cu ea“ „ca un fel de Mângâietor/în momente de grea încercare, să-i șoptească la ureche aceste cuvinte/ pe care le scrie pentru noi, cititorii, pentru timpul ce îmbătrânește în fiecare.

SIMION BOGDĂNESCU

ESENȚĂ DE PARFUM LIRIC

Fenomenul literar artistic bârlădean cunoaște astăzi o *explozie de poezie*, din ginta saphică, al căror debut editorial s-a petrecut foarte târziu: Dorina Stoica, Mariana Popa, Liliana Liciu, Silvia Budescu, Gabriela Balan, Georgeta Strat (nu cu mult în urmă prezentată de Teodor Pracsiu) și acum, în clipa de față, Nina Toma (profesoara de românească Niculina Cărbăț).

Volumul ei de debut, „Vara celor cinci sânziene” (la care am pretenția de naș literar, nu de maestru!) ni se prezintă în raza privirilor într-o ținută tipografică de invidiat ca și cum, sinestezic, pe copertele sale s-au intersectat și parfumul și culoarea halucinantă a unor fire de floare mov transformate în delirante iele. De această pertinentă impresie și alunecătoare expresie se leagă intenționalitatea artistică majoră pe care ne-au transmis-o editorii Mariana Stancu și Valeriu Stancu (în cazul prezent și pefațator profesionist).

Am avut ocazia să lecturez manuscrisul (din fașă, dacă-s naș!) și să remarc, pe cât posibil, că, estetic, „Vara celor cinci sânziene” respiră și *romantism* (prin prezența *eului liric* pliat pe eul biografic), prin sensibilitate, teme și motive lirice, prin acel *plaisir d'être triste*, și *symbolism* (laimotivul parfumului à la Macedonski și Ștefan Petică, poate chiar Minulescu) și chiar *modernismul matur interbelic* (mai ales prin cultivarea paradoxului, a versului liber și a ingambamentului). Toate aceste caracteristici literare sunt abil îngemănate într-o lirică de factură intimistă, autobiografică și de notație, trezitoare de melancolie și nostalgii, ca o amânare meree în sufletul de femeie îndrăgostită și, uneori, părăsită. Este, după mine, celebra ipostază (păstrând proporțiile!), a poetei Sapho (din antichitatea grecească), însingurată îndrăgostită care, părăsită de iubitul ei Phaon, s-a retras în insula Lesbos, înregistrându-și noptatic suferința singurătății: „Pleiadele lunecă. Vai și sunt singură-n pat!”. Poem semnificativ și pilduitor la Nina Toma – „Stânca efemeră”: „Stânca unde te-am cunoscut,/acum, e o insulă de nisip,/ținând captive în largul mării/toate schimbările așteptate./Tu ai zărit acolo/îmbătrânirea mea risipită,/pe cuvinte naive,/fără să înțelegi/că fluturii formează/o stâncă efemeră/când mor...”

O nelămurire plutește în semantica acestui titlu, care poate fi și metaforă plurisemantică și oază existențială și stare vizionară, posibil sintetizată în trei accepțiuni lirice:

– vara ca dragoste arzătoare într-un naufragiu floral (de sânziene), starea poetică prin excelență sau o imaginară „Cântare a cântărilor”: „Bine-ai venit în gândurile mele,/în noaptea de sânziene//[...] M-ai învățat să răscolesc/prin bucățile sparte ale oglinzii destinului,/ornată cu flori de sânziene/pentru mireasa nevăzută din mine,/M-ai învățat/să nu mă abandonez,/să trăiesc clipele,/asemenea unor note,/desprinse din clapele timpului/și risipite spre cer,/unde îngerii dansează/valsul mirilor fără nuntă...” (*Bine-ai venit!*)

– vara ca anotimp al iluziei fericirii (chiar așa se intitulează poezia din care imediat citez), ce exală parfumul iluziei și iluzia parfumului: „Am alergat mereu spre fericire,/însă de fiecare

dată, nu știu cum,/Se strecura grăbită înainte-mi,/Lăsând în urmă straniul ei parfum.”

– vara împăcării celor cinci simțuri (văz, auz, pipăit, gust, miros) prin prezența carnală/spirituală a celui iubit: „Tu ai venit cu mireasma amețitoare a teilor,/și mi-ai pătruns în suflet,/răscolind toți fluturii/adormiți în vis de păcat,/Ai venit cu flori de aur și miere” (*Mulțumesc pentru azi*). Este, cum afirmă poeta Nina Toma, „vara regăsirii de noi.”

Universul poetic, tutelar dominat de iubire (eminesciană, dantescă – „aceea care mișcă sori și stele!”) – temă predilectă,

este străbătut, în cruciș și-n curmeziș, de cel puțin două presentimente acute, dramatice, generatoare și de suferință și de sceptică acceptare: („presimțământul curgerii ireversibile a timpului și, implicit, acela al îmbătrânirii, și acesta din urmă pare a stinge înfioratul narcisism de care beneficiază din plin volumul acesta, atins și de melopeea lejeră a „romanței cu parfum!”): „voi fi blândă adiere de vânt,/tril de privighetoare,/parfum de sânziene/sau lacrimă de stea în roua dimineții,/tresărire timidă a unui fir de iarbă,/sclipire de răsărit pe unda albastră a mării,/sau umbra unui apus însângerat de dor/peste timp” (*Umbra unui apus*).

De multe ori discursiv și confesiv, monologul liric al autoarei respiră totuși sinceritate și chiar abilitate artistică, dacă stăm și ne gândim că lexicul ei, plin de simplitate, reușește să comunice emoția lirică și, uneori, vibrația ascunsă a sugestiei. Sigur, fără ca să atingă, de exemplu, patima plină de jar a unei poete îndrăgostite precum sonetista Louise Labé. Dar, semn bun, de bun augur al realului talent numit (botezat, aici nu mai sunt naș!) Nina Toma! Care se impune să lase teama de critică laoparte, pentru că poezia o fi având/n-o fi având inimă, dar creier enigmatic și curaj vizionar, cu certitudine, are! După Sadoveanu și Mircea Eliade, este a treia autoare străfulgerată de misterul lelelor/Sânzienelor/Sânzielelor!

„Parfumul tău mă-mbată
Și se strecoară-alene,
Când ielele se-arată
Cu flori de sânziene.”
(*Noaptea de sânziene*)

CONSTANTIN BRÂNCUȘI, PASĂREA MĂIASTRĂ

Pasărea măiastră, în creația brâncușiană, a apărut, în anul 1912, titrată *Măiastra* (lucrare în bronz), ca început de ciclu al mitologiei românești inspirat din transcendența lumii de dincolo. Ca să arătăm că erudiția ține de enciclopedism, o putem pune în același plan cu *Garuda* sanscrită.

Urmează *Pasărea în spațiu* (bronz șlefuit, 1919, de formă elipsoidală), după care păsările sale își iau zborul, la propriu și la figurat, în lumea artelor sublimată în spirit.

Poeții *Ion Vinea* („Contimporanul”, IV, nr.52, ianuarie 1925, p.2) și *Lucian Blaga* („Gândirea”, VI, nr.1, februarie 1926, p.6 și în vol. *Laudă somnului*, 1929), i-au închinat Marelui Creator al PĂSĂRII versuri la fel de măiestrite.

Sculptorii *Milița Pătrașcu* și *Marcel Iancu* („Contimporanul”, IV, nr.52, ianuarie 1925, p.2) i-au dedicat, la rândul lor, omagii Genialului Sculptor român, cuvinte de simțire și înalt profesionalism.

Aceste texte le reproducem în continuare, preluate din presă ori din colecția de manuscrise a Academiei Române din București, iar imaginile, din *L'Atelier Brancusi. Album*, Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1997 (pp.55 și 62).

Mircea COLOȘENCO

Pasărea măiastră

Lui C. Brâncuși

Duhul e în minți – și pe pământ umbră
Ochii noștri trag stele în gări
Miresmele au spălat zgomotele –
cu vieți ne pipăie câmpia –
mătasea mării pașilor se dăruie.
Bântuie vremea în ramuri greu încărcate
veștile, simte-le coapte, cad pretutindeni în noapte
Sorii mâinilor talere i-am întins
Pe mormintele nedeschise împinși
Ne purtăm fântânile de sânge
Să'nălțăm vrem, iar Turnul lui Babel
din năzuinți cuib cuvântul lui de la început să boltim;
Ca în fața unui cântec mare,
pasărea setii fulg de flacără
răstignească-și ivirea măiastră
amăgitor de sfânt pe catapiteasmă.

Ion Vinea, 1920

Contimporanul, IV, 52, ianuarie 1925, p.2.

Pasărea sfântă

Întruchipată în aur de sculptorul C. Brâncuși.

În vântul de nimeni stârnit
hieratic Orionul te binecuvântă,
lăcrimându-și deasupra ta
geometria înaltă și sfântă.

Ai trăit cândva în funduri de mare
și focul solar l-ai ocolit pe de-aproape.
În păduri plutitoare-ai strigat
prelung deasupra întâielor ape.

Pasăre ești? Sau un clopot prin lume purtat?
Făptură ți-am zice, potir fără toarte,
cântec de aur rotind
peste spaima noastră de enigme moarte,

Dăinuind în tenebre ca în povești
cu fluier părelnic de vânt
cânți celor ce somnul și-l beau
din macii negri de subt pământ.

Fosfor cojit de pe vechi oseminte
ne pare lumina din ochii tăi verzi.
Ascultând revelații fără cuvinte
subt iarba cerului sborul ți-l pierzi.

Din văzduhul boltitelor amiezi
ghicești în adâncuri toate misterele.
Înălță-te fără sfârșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.

Lucian Blaga

Fond Manuscrise. Biblioteca Academiei Române, 7.

Brâncuși

Suntem departe de atelierul lui Brâncuși, unde operele lui strălucesc lumina lor misterioasă.

E în acel Paris al cărui ritm l-a înțeles, nu ca cei ce l-au îmblânzit sau l-au întrebuințat pentru a-i fi privighetoarea care cântă numai pentru sine. El, Brâncuși, a știut doar să-și deschidă larg tânăra și extraordinara lui sensibilitate și a face să răsună în ritm cu cetatea ciocanul său de piatră.

S-a pătruns de urbanismul contemporan, și această hidră splendidă și multicoloră, care e orașul, i s-a ivit ca unic stimulent de forțe creatoare.

Să fii al timpului tău, iată singura rațiune de a fi, zicea Oscar Wilde.

De aici, groaza lui Brâncuși de odihna fără sfârșit și de meditația în fața naturii așa cum o înțelegeau romanticii. De aici și concepția sa față de călătorie. Se vorbea despre mecanicul aplicat viului ca de un lucru ostil vieții – aici viul se ridică și se mecanizează din propriul său instinct pentru a câștiga o nouă experiență a lumii.

Nu vă așteptați din parte-i, odată întors din călătorii depărtate, să vă vorbească despre vreo mișcare artistică sau alta sau despre vreun eveniment de ordin estetic. Privirile lui, de copil flămând de viață, purcese în larguri, descoperă alte izvoare decât acele ale artei și în aceasta constă marea taină a veșnicei sale reînnoiri. Nici succesul și nici gloria n-au reușit să înăsprescă pe acest om care printre noi rămâne ca una din cele mai proaspete imagini ale vieții.

Milița Pătrașcu

Brâncuși

Numai un popor vânjos și senzual putea da lumii pe Brâncuși.

Dezinteresat de reclamă, dânsul nu figurează încă în fruntea creatorilor artei noi, lângă Picasso, Bracque, a profeților. Totuși după Rodin impresionismul sculptural era imposibil. Brâncuși a fost acela care și-a întors gândul în adâncimile simțirii pentru a găsi adevărul nou. El trebuie să fi

strigat lumii măreția și știința artei negre.

Pe când alții ca Bourdelle Hayol, Nadier, Haller, Fiori s-au pierdut în cercetări de stilizare, Brâncuși a fost singurul care a priceput senzația de a plăsmui cu darurile lui Dumnezeu.

O profundă înțelepciune pentru simplificarea formei, o vastă sensibilitate pentru plasticitatea materiei l-au condus dintr-un început în căutarea expresiunii directe (fără intermediul intelectului) din artele primitive și i-au luminat o dragoste nețărmurită pentru mrejele și legile naturii.

Opera lui Brâncuși zguduie pe cel ce vine în fața ei curat și credincios ca și în fața naturii.

Cine însă nu a iubit natura decât prin chipul redus amorf și stupid al apusurilor cromolitografiate din cărți poștale, acela nu posedă psihicul, emotivitatea nouă și nu vede decât goliciune.

Brâncuși iubește viața și natura cu o înțelepciune virilă. Dragostea sa nu este extatică pasivă romantică. Dimpotrivă:

Atelierul lui este o redare a laboratorului natural. În mijlocul lui, ca un uriaș, stă vrăjitorul.

Toate materialele, toate esențele, toate instrumentațiile, știința întreagă îl servește. Când crede să urmeze numai, să asculte numai legile cosmosului, el le pulsează și compune, deseori, altele.

Ca un magician, el a pătruns cele mai iscusite vrăji, filtrând sufletului acea emoție simplă, senină, care te cuprinde la vederea minunii.

Totuși izbânda lui nu e întemeiată pe vreo dexteritate. Munca lui este a sihastrului credincios, care și-a închinat gândirea elementelor, fiindcă știe că cea mai deplină satisfacție o găsești când te mistuie puterea creației.

În ciuda civilizației și a culturii sterpe, el este singurul sculptor care a realizat cioplitura evlavioasă într-un trunchi de arbore, cilindrul spiritualizat; minune de aur sau bronz, sfera de marmură, materie veșnic vie alimentată de lumină.

Întrevăd mărimea lui Brâncuși acolo unde a liberat instincte noi, emoții moderne și a refăcut meșteșuguri nemaîntâlnite de multe secole în plastică.

Marcel Iancu

Contimporanul, IV, 52, ianuarie 1925, p. 2.

Caseta gândurilor gnomice

- * Amărât îi omul, Doamne,
Când se culcă și nu doarme...
- * Treci zi, treci noapte
Apropie-te moarte...
- * Pe drumul care mi-e drag
Treabă n-am, dar cale-mi fac...

Vechi poezii populare românești

Ecouri despre „Academia Bârlădeană”

„Ediția trimestrului 4 a publicației condusă de Serghei Coloșenco reactivează un moment memorabil petrecut în toamna lui 2018: comuna Răchitoasa acordase primul său titlu de Cetățean de onoare academicianului C. D. Zeletin. Reputatul cărturar publică în acest context o scrisoare de mulțumire adresată autorităților băcăuane (Primăria Răchitoasa și Consiliul Județean Bacău – președinte, Sorin Brașoveanu, prezent la manifestare), pentru un întreit motiv: conferirea distincției, care îl bucură „mai mult decât altele”; acordarea numelui său Liceului Tehnologic din localitate și, îndeosebi, reluarea demersurilor pentru înființarea muzeului personalităților burdusăcene. Ion N. Oprea are dreptate: onoarea este nu atât a celui omagiat, cât a comunității locale.”

Ioan Dănilă, „Ateneu”, 594, februarie 2019, p. 3.

GHEORGHE ENĂCHESCU

SERGHEI COLOȘENCO, *PROZOPOEME*

Și de data aceasta, de data aceasta mai mult ca altădată, Serghei Coloșenco ne surprinde cu noua lui carte.

Intitulată *101 PROZOPOEME*, volumul a apărut, la începutul acestui an, la Editura «Sfera» din Bârlad, cu o prefață de Gruia Novac. Amintesc de prefață pentru că, în rândurile pe care le cuprinde, semnatarul ei dezghioacă de coajă fructul pe care urmează să-l culegem răsfoind paginile cărții, oferindu-ni-l pentru degustare în condiții optime. Totodată, vreau să remarc coperta realizată de Bogdan Artene, constând într-o fină miniatură care încadrează titlul și care, prin arabescurile sale, ne introduce în atmosfera unor construcții literare înșirate pe parcursul a peste 100 de pagini.

Cu tehnica de realizare a materialelor pe care le cuprinde această carte am făcut cunoștință, pentru prima dată, tot într-o scriere a lui Serghei Coloșenco, cred că într-o plachetă dedicată lui Ion Minulescu. Nu este deloc simplu să te folosești de această tehnică pentru a realiza astfel de creații, cum, la o privire superficială, ar părea. A aduna titluri și versuri din creația unor autori de renume și a le ordona în noi zidiri lirice și epice nu este chiar la îndemâna oricui. Valoarea lor este dată de faptul că ele nu sunt simple alăturări de grupuri de cuvinte, ci o înălțuire de idei și sentimente caracteristice arealului tematic stăpânit de autorul respectiv. De asemenea, modul de îmbinare a versurilor și a titlurilor selectate are în vedere păstrarea atmosferei proprii creației fiecărui autor în parte.

Cu o viziune de ansamblu remarcabilă, Serghei Coloșenco își impune criterii de selecție a versurilor pe care urmează să le folosească în realizarea textelor sale. De exemplu, folosește, în cele mai multe cazuri, primul vers din poeziile care constituie suportul demersului său.

Parcurgând paginile acestei cărți, putem să împărțim în mai multe categorii realizările autorului ei. Întâlnim, astfel, construcții lirice alcătuite cu secvențe din poeziile unui singur autor. O altă categorie o reprezintă cele în care Serghei Coloșenco folosește versuri din poeziile unui grup de autori. Remarcăm și creațiile lirice în proză alcătuite din titluri selectate din creația poetică sau în proză a unor scriitori. Și nu în ultimul rând, chiar dacă sunt în ultima parte a cărții, avem ocazia să parcurgem și câteva miniaturi epice realizate prin utilizarea unor titluri din creația autorilor abordați. Ca un fapt inedit, menționez aici „cronica” unei manifestări rebusiste alcătuită pe baza unor titluri din creația de carte pe care autorul a dedicat-o acestui domeniu.

Fiind un foarte bun cunoscător al literaturii române, un foarte bun cunoscător al limbii române, mânuind cu dexteritate cuvintele, Serghei Coloșenco intră pe proprietatea unor constructori de monumente literare și, deși reaseză cărămizi, conservă finisajele și personalitatea zidurilor.

Pe lângă farmecul întâlnirii cu aceste „re-creații”, cartea ne oferă și o invitație la citirea sau recitirea autorilor la care se raportează autorul ei în demersurile sale. Fiecare zidire literară din acest volum este o poartă care ni se deschide spre literatura națională.

Ca un îndemn pentru parcurgerea acestei cărți, citez din ea patru versuri care se adună într-o poezie intitulată „Luminiscentă” (p. 59), versuri selectate

din creația lui Nichita Stănescu: „Piatra se scârbise de sânge,/ Sângele de piatră;/ Piatra e o lumină-/ O lumină fulgerătoare”.

Citind cartea lui Serghei Coloșenco, veți vedea cum creațiile unor mari ziditori ai literaturii române se așează, în rând, în fața ușii sufletului vostru. Ajutați-le să vi-l inunde!...

...Cred că acest lucru și-a dorit și autorul celor *101 PROZOPOEME* prin demersul său.

Ion Buzdugan

Amurgul picură topaze

Sara astru lângă astru
În fâlfâiri de-âripi ca de păun măiastru,
Peste dealuri, peste țarnă,
Bate rece vânt de toamnă.

E toamnă... cerul plânge-afară,
Colo-n câmpie, la hotară,
Când stelele-și aprind vâpaia
Din culme fluierul adie
Toamnă tristă și târzie.

G. G. Ursu

Funigel de toamnă lină

În parcul meu de-odinioară,
Grădina mea, refugiul meu floral,
Același cer ne cântă din unde de cristal
Parfumul greu ce te doboară.

Tot mai caut frasinul cel delicat;
Îmi aduc aminte c-a-nflorit odată
Fulgi albi colindă-n lung și lat,
Nu pot înțelege c-am să uit vreodată.

Vezi toamna cum în basmul ei te-mbie,
Cu păru-n vânt și gându-n pribegie.
Cu plopii foșnitori, adormitori,
Mai dormi un pic printre flori.
Toamna surâde-n culori. . .

Serghei Coloșenco, *101 prozopoeme*

ECLIPSA DE LUNĂ

-Ai auzit ultima știre politică? mă întreabă Sandu la telefon.

-Care știre? îl întreb fără să mă arăt prea curios. Se întâmplă atâtea lucruri ciudate că nimic nu mă mai miră. Și barem dacă aș fi singurul.

-O să fie curând eclipsă de Lună.

-Și asta e știre politică?

-Este. Cum să nu fie. Urmează să fie atacată la Curtea Constituțională.

Mă bufnește râsul. Știu sumedenie de lucruri care mă distrează, de care am râs cu poftă, dar de o asemenea bazonie de știre încă n-am auzit. Tot așa de bine știu că românul e inventiv, are capacitatea de a găsi rezolvare la cele mai grele încercări cu care se confruntă.

-Acțiunea, spune Sandu, e înscrisă în programul de contestare a politicii Guvernului.

-Vrei să spui că eclipsa de Lună face parte din programul de guvernare?

-Așa e considerată, altfel de unde motivul contestării la Curtea Constituțională?

-Care ar putea fi legătura dintre o eclipsă și programul de guvernare?

-Faptul că la eclipsă ceva nu se vede. Și cum sunt multe anunțate în programul de guvernare care nu se văd, înseamnă că există o logică în felul cum e raportat programul de guvernare la eclipsă.

-Nu văd nicio logică, zic, așa ceva nici în bancurile cu Bulă n-am auzit.

-Se vorbește că ar fi luat atitudine și Comisia de la Veneția. Recomandările Comisiei de la Veneția nu pot fi eludate. Ele sunt literă de lege.

-Chiar dacă ar fi vorba de altceva și nu de eclipsa de Lună, eu știu că în primul articol din Constituția României scrie că România e stat suveran.

-Și ce e cu asta? Apare câte o recomandare venită de la Consiliul Europei și constați că musai trebuie să intervenim chiar și în textul Constituției. În condițiile astea te mai miră știrea că va fi contestată eclipsa de Lună la Curtea Constituțională?

-Nu mă mai miră. Dacă cei care contestă programul de guvernare nu au altceva mai temeinic de făcut, e treaba lor să conteste și evoluția Lunii în jurul Pământului. Datoria lor e să fie activi, mai ales în an electoral. Dar nu văd cum va reacționa Curtea Constituțională la așa bizară contestație.

-Curtea Constituțională e obișnuită cu asemenea inițiative. Așa cum se face tot posibilul să fie blocată activitatea Guvernului, același lucru se vrea și cu blocarea activității Curții Constituționale. Argumente în privința asta pot fi invocate la nesfârșit.

Are Sandu un dar nemaipomenit de a fi în centrul atenției. La ce se întâmplă azi în jurul nostru, cu ce auzi pe la niște posturi TV, cu comentariile la ce se întâmplă și se strigă în piețe publice și pe la sedii de ministere, ca să nu mai vorbesc de violența verbală din Parlament și la pretensele argumente, care se vor de necontestat, nici nu mai știu ce să cred. Evoluția Lunii în jurul Pământului e o problemă de fizică și cei care stăpânesc această știință, Fizica, or avea atâta minte încât să nu confunde eclipsa de Lună cu programul de guvernare.

DE-ALE RADIO EREVAN

Mă întreabă Matache ce mai citesc. Proză scurtă, îi răspund. Cu ea trece rimpul mai repede. Și unde o găsești? mă descoase Matache. Răspunsul meu e scurt: Pe internet. Și tot așa, din vorbă în vorbă, începem să discutăm despre bancuri. În DEX scrie că bancurile sunt glume ieftine, minciuni.

-Era o vreme, zice Marache, când bancurile țineau loc de supliment de bună dispoziție. Dacă nu se vorbea de fotbal, se spuneau bancuri. Asta între bărbați. Știi că au apărut cărți cu bancuri? Predomină cele vechi.

-Acum apare orice. Dacă nu sunt în librării, sunt pe internet.

-Eu am încercat, zice Matache, să merg la esența problemei. Ai remarcat că bancurile exprimă o realitate posibilă? Cu această realitate ne confruntăm toată ziua, dar ea nu ne afectează direct. E mereu vorba de ce li se întâmplă altora. Am remarcat pe internet că există bancuri și cu maneliști, dovadă că spiritul critic al românului nu rămâne indiferent la inovațiile epocii.

-Totuși, zic eu, matricea bancurilor de acum rămâne epoca veche. Bancurile erau atunci un fel de detergent pentru creier. Critica se împletea cu amuzamentul. Predominau cele cu bărbați naivi în relațiile cu femeile, cele cu soacre, cu eroul național Bulă, cu blonde, cu olteni, cu ardeleni. Chiar și lista cu clasificarea acestora e pe internet. Dar, întorcându-mă în timp, mai dau de ceva în care predomina aspectul critic. Era vizat amănuntul care te deranja, pe care îl trăiai. Mă refer la acele întrebări către Radio Erevan, care erau propriile tale întrebări, cărora le cunoșteai răspunsul, care te satisfăceau spiritual, că altfel nu era posibil.

-Da, ai dreptate, îmi aduc aminte de o astfel de întrebare: E posibil ca Elveția să devină stat socialist? Răspundea Radio Erevan: E posibil, dar e păcat.

-Păi vezi? Ceea ce era exprimat altă dată prin întrebări către Radio Erevan și răspunsurile primite e posibil și acum. Dialogul acesta presupune cunoașterea faptelor pentru ca să te satisfacă răspunsul, pentru că numai acesta te trimite la ce ai văzut cu ochii tăi, la ce consideri că e în afara logicii.

-Dă-mi un exemplu, zice Matache.

-Iată: Întrebare către Radio Erevan: Cât durează un interval de timp exprimat prin „de îndată?” Răspuns: De la o lună la Paștele Cailor. Sau: Există îmbrăcăminte de top? Răspunde Radio Erevan: Geaca roșie.

Matache râde și mă asigură că poate bloca Radio Erevan cu întrebări la care așteaptă răspuns. Cum îl știu eu pe Matache ascuțit la minte, numai ce-l aud:

-Întrebare către Radio Erevan: Ce este o persoană sub acoperire? Răspuns: Un individ multiplicat în malaxorul de anchetă de la DNA. Sau: Câte persoane nu recunosc existența statului paralel? Răspunde Radio Erevan: O singură persoană, pe care o cunoaște toată țara. Sau: Care guvern garantează că e performant? Răspunde Radio Erevan: Guvernul meu. Sau: Unde își găsește loc un palton în lipsa unui cuier? Răspunde Radio Erevan: Pe capota unei mașini. Sau: A rămas ceva din vechea securitate? Răspunde Radio Erevan: Stilul de muncă parafat în protocoale. Sau: Ce sunt excursioniștii cu care se întâlnește președintele pe munte? Răspunde Radio Erevan: Ofițeri SPP. Sau: Care este cercetarea penală cu cea mai lungă durată? Răspunde Radio Erevan: Aceea care se încheie cu „Fapta nu există”. Sau: Susțin europarlamentarii români

VLAD GIURCANU
GABRIEL SANDU

CONSERVAREA PATRIMONIULUI PUBLICISTIC PEDAGOGIC BÂRLĂDEAN

În societatea informațională actuală, crearea de conținut digital a devenit o necesitate, astfel că este încurajată dezvoltarea accesului on-line la resurse. Proiecte de digitizare s-au derulat sau sunt în curs de derulare la nivelul bibliotecilor sau al altor instituții, din țară sau din străinătate. Menționăm doar OpenLibrary.org, parte a proiectului InternetArchive.org sau inițiativa companiei Google care, pentru motorul Google Books / Ngram Viewer, a digitalizat cele mai importante 5 milioane de cărți din patrimoniul umanității, din intervalul 1500-2008, însumând 500 miliarde de cuvinte.

Dat fiind că în orașul Bârlad activitatea editorială pedagogică are o vechime de peste 130 de ani, am apreciat ca utilă arhivarea parțială sau totală a revistelor de profil, în cadrul unui proiect educativ inițiat de liceul nostru și având ca obiectiv transpunerea în format electronic a unei părți din patrimoniul cultural scris, cu profil pedagogic, din orașul Bârlad, precum și crearea unei arhive *online* (adresa <https://arhivapedagogica.wixsite.com/barlad>).

Proiectul a avut titlul: „Conservarea și revitalizarea patrimoniului publicistic pedagogic bărlădean”, iar parteneri ne-au fost: Biblioteca Municipală „Casa Națională Stroe S. Belloescu” și Asociația culturală „Viitor trecutului nostru”.

Prin accesarea digitală a revistelor crește numărul de utilizatori, se diversifică categoriile de cititori și se realizează în egală măsură o protejare a manuscriselor. Documentele pot fi accesate din orice locație și în afara orelor de funcționare a bibliotecilor care găzduiesc originalele.

În urma procesului de documentare, au fost identificate o parte din revistele pedagogice bărlădene, cercetarea viitoare urmând să scoată la lumină noi titluri de revistă, care să completeze lista care urmează.

Scurtă cronologie a revistelor bărlădene de profil

Prima publicație pedagogică bărlădeană, apărută la 15 aprilie 1887, se numea „George Lazăr”, revistă „pentru Educațiune și Instrucțiune”. Încă din anul 1869, „Asociațiunea «Unirea»”, înființată de intelectualul ardelean stabilit în Bârlad, Ioan Popescu, avea printre obiectivele declarate și „fondarea unei tipografii și exploatarea ei”.

Activitatea editorială de profil este continuată de apariția, la 1 aprilie 1922, a revistei „Tribuna pedagogică”, publicată până în anul 1923. Începând cu 1931 și până, probabil, în 1939, s-a editat revista „Îndrumări pedagogice”, care avea ca subtitlu precizarea: „și culturale”. Ambele reviste erau coordonate de profesorul P. Todicescu de la Școala Normală „Principele Ferdinand” din oraș, și aveau ca autori profesori sau învățători din oraș și din zona de Sud a Moldovei.

Al II-lea război mondial a întrerupt, printre multe altele, și activitatea revistei pedagogice din oraș. Pentru a înțelege atmosfera din epocă, amintim doar faptul că impozantul sediu al Școlii Normale a fost incendiat și distrus definitiv către sfârșitul marii conflagrații mondiale. A rezistat doar clădirea

directorului, actualul Centru Cultural „Mihai Eminescu”.

După această perioadă dificilă, între anii 1970-1977, Liceul Pedagogic a reînviat tradiția publicisticii pedagogice prin revista „Făclia”, al cărei prim număr pregătea „Monografia Liceului Pedagogic din Bârlad”. Avându-i ca autori pe profesorii: Mihai și Dumitru Mîță, Ștefan Cucos, Horia Stamatin, lucrarea marca 100 de ani de la înființarea acestei instituții de învățământ.

Între anii 2001- 2005, în Liceul Pedagogic apare revista „Univers Adolescentin”, iar în anul 2007 a fost editată, în format pentru tipar, revista „Jurnalul adolescentului cu pedafite”. În anul 2011, în cadrul Proiectului Comenius, a fost tipărită, în ediție trilingvă, o revistă de prezentare a liceului. În anul 2014, au fost realizate, pe suport hârtie, un număr festiv al Revistei „Jurnalul adolescenților – Mai 2014” și o Revistă a Concursului Național „Cultură și Spiritualitate Românească”. Revista

„Jurnalul adolescenților”, ISSN: 2286 – 1068/ ISSN-L 2286 –1068, a apărut în ediție electronică pe Internet în perioada 2012- 2017.

În anul 2016, a apărut ultima publicație bărlădeană de profil: Revista Simpozionului național, „Provocări și soluții pentru un mentor eficient”. Revista ediției a II-a – mai 2017 (cu participare internațională) a publicat articole de specialitate împărțite pe 6 secțiuni, unele dintre ele redactate în limbile engleză, franceză, rusă, cehă etc., de către colegi din alte țări europene.

Proiectul „Conservarea și revitalizarea patrimoniului publicistic pedagogic bărlădean”

Activitatea din cadrul proiectului a avut ca obiective specifice: identificarea soluțiilor tehnice din domeniul digitilării, transpunerea documentelor din format tradițional în format digital, organizarea documentelor într-o arhivă și publicarea pe Internet.

Prin implicarea unui număr mare de elevi, de la clase și profile diferite, s-a urmărit astfel și transformarea actului

educativ într-un act de cultură.

Unele reviste (inclusiv cele apărute în Liceul Pedagogic din Bârlad) au fost publicate pe Internet în anii anteriori, dar s-a dorit sistematizarea lor într-o arhivă *online*, completarea colecției cu publicațiile identificate ulterior, precum și formalizarea activităților în cadrul unui proiect educativ. După semnarea parteneriatelor și întocmirea documentației, s-a trecut la solicitarea acordului autorilor pentru documentele recente.

Echipa de proiect a consultat cataloagele bibliotecilor; s-a făcut și o documentare *online* și s-au identificat revistele pedagogice mai sus menționate. Selecția documentelor a ținut cont de valoarea documentară, reprezentativitate etc.

Elevi de la diverse clase au realizat fotocopiarea, pagină cu pagină, a revistelor sau a articolelor selectate. S-a operat cu scannere sau, când nu a fost posibil, cu telefoane mobile cu cameră foto de înaltă rezoluție. Fișierele imagine obținute au fost salvate pentru o procesare ulterioară. Pentru revistele recente s-au folosit documentele originale care erau păstrate în format electronic.

Înainte de publicare, documentele au fost pregătite după specificațiile platformei *online*. Operațiunile efectuate au constat în decuparea imaginilor la aceleași dimensiuni pentru fiecare revistă, optimizarea dimensiunii fișierelor pentru mediul *online*, asamblarea într-un singur document și conversia din format imagine în format .pdf, folosindu-se programe speciale de îmbinare a documentelor și convertoare *online* sau de tip desktop.

Pentru publicarea și găzduirea online a unei publicații au fost identificate mai multe site-uri specializate, dintre care menționăm, și s-a optat în final pentru, platforma *Youblisher.com*, care oferă o metodă vizuală interactivă pentru publicarea *online* a unor reviste, cărți, cataloage, prezentări sau alte documente pdf. Serviciul asigură gratuit pentru utilizatori și suportul tehnic ulterior. Documentele scanate și convertite într-un fișier .pdf sunt încărcate pe acest site, iar paginile pot fi „răsfoite” *online*, serviciul folosindu-se de metafora cărții tipărite. Serviciul face automat conversia din format pdf în formatul propriu serviciului, *Pdf Flipbook* și furnizează URL-uri și coduri HTML necesare înglobării documentului într-un site. După încărcarea documentului pe serverul serviciului, utilizatorul completează formularul cu metadatele (numele publicației, anul apariției, localitatea, etc.), utile indexării de către motoarele de căutare.

Pentru găzduirea arhivei s-a optat pentru *Wix.com* care are multiple avantaje: existența suportului pentru limba română (fonturi disponibile pentru caractere cu semne diacritice); prezentarea interactivă a conținutului, în condiții grafice excepționale; optimizarea automată a afișării pentru dispozitivele mobile (mai mult de 50 % din conținutul de Internet este astăzi accesat cu un smartphone sau cu o tabletă); mediul de lucru vizual, intuitiv; serviciul în întregime gratuit. Documentele au fost organizate într-o arhivă și ordonate cronologic pentru o navigare facilă. Pentru aceasta s-au folosit link-urile generate de platforma *Youblisher.com*.

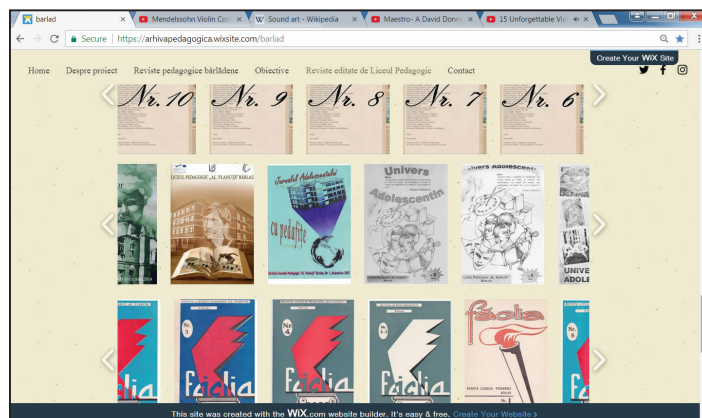
Revistele au fost împărțite în două secțiuni: „Reviste pedagogice bârlădene” și „Reviste editate de Liceul Pedagogic”. S-au adăugat și pagini cu informații diverse și o rubrică de contact. În final s-a testat funcționalitatea site-ului și a link-urilor către documente.

Popularizarea Proiectului a început prin prezentarea în cadrul Cercului profesorilor de Informatică și TIC, cu participarea unor colegi din Republica Moldova. Au fost

editate pe Wikipedia articolele referitoare la unele dintre aceste reviste, edițiile de limbă română și engleză ale celebrei enciclopedii; au fost inserate și legături de la aceste articole către unele din revistele publicate *online*.

Activitatea de identificare a noi publicații de profil va continua și, întrucât procesul de digitalizare este unul laborios, proiectul se va derula și în anii următori, selectându-se noi elevi interesați de istoria culturală a orașului Bârlad.

Notă: Precizăm că articolul de față va fi publicat și în „Revista Română de arheologie didactică” nr. I, la adresa: <http://nelpae.ro/rrad/>, revistă care apare cu ocazia Simpozionului Internațional de Arheologie Didactică (Ediția I s-a desfășurat la Vaslui, pe 16 noiembrie 2018).

Bibliografie

Cărți:

Antonovici Iacov, Crețu Grigorie (1909/1910). „Tipografiile, xilografiile, librăriile și legătoriile de cărți din Bârlad. Cu o privire asupra tipografiilor din România de la 1801 până astăzi.” București.

Miță Mihai, Miță Dumitru, Cucos Ștefan, Stamatina Horia. (1970). „Monografia Liceului Pedagogic Bârlad”. Întreprinderea poligrafică Iași.

Oprea Ion N. (2008). „Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei bârlădene. 1870 – 2008”. Editura P.I.M. Iași.

Articole științifice:

Revista *George Lazăr*. (Colecția de numere apărute între anii 1887 și 1889). Tipografia Asociațiunii „Unirea”, Tipografia „Română”, Tipografia George Cațafany, Bârlad.

Revista *Făclia* nr. 1. (1970). Liceul Pedagogic Bârlad.

Sandu Gabriel. (2017). „130 de ani de la prima revistă pedagogică bârlădeană”, *Academia Bârlădeană*, Anul XXIV, 1(66), Trimestrul I. Tipografia S.C. Irimpeș S.R.L. Bârlad.

Webografie:

[https://en.wikipedia.org/wiki/George_Laz%C4%83r_\(magazine\)](https://en.wikipedia.org/wiki/George_Laz%C4%83r_(magazine)); <http://www.a-pdf.com/faq/5-good-software-to-create-flip-books-for-students-and-teachers.htm>; <https://researchexplainer.com/2010/06/25/publishing-online-flip-books-useful-tool-or-gimmick/>; <https://www.wix.com/features/main>; <https://smallpdf.com/compress-pdf>; <https://www.slideshare.net/ProfDrAmin/web-20-publishing-tools-a-quick-guide>; <http://www.youblisher.com>; <https://books.google.com/ngrams>.

VIAȚA ACADEMIEI

- urmare din pagina 2 -

Prof. Costel Pascaru în timpul comunicării din 24 ianuarie.

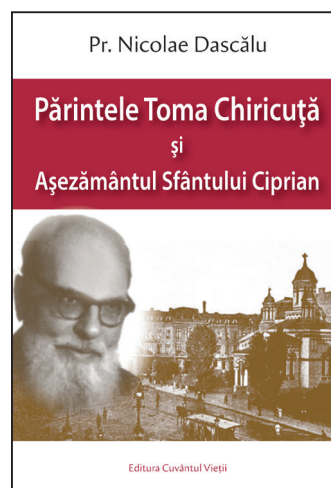
În cadrul manifestării, profesorul de istorie **Costel Pascaru** a susținut, cu elocvența pe care i-o cunoaștem, comunicarea „Reformele lui Al. I. Cuza”, meritoriu fiind faptul că, prin informațiile, mai ales cele referitoare la perioada premergătoare Unirii. – unele inedite, altele puțin cunoscute – a depășit cadrul temei propuse și a captivat auditoriul. În continuare, profesorul Ioan Puflea, alias scriitorul Simion Bogdănescu, a prezentat comunicarea, studiu și eseu deopotrivă, „Cuza-Vodă în tradiția populară”, valorificând, în stil personal, bogata bibliografie a temei, toată epica populară al cărei erou este domnitorul moldovean, și acordând locul cuvenit antologiei de folclor purtând chiar titlul de mai sus, alcătuită de reputatul profesor ieșean, Vasile Adăscăliței, de la Catedra de folclor a Universității „Al. I. Cuza”. O intervenție pe aceeași temă a avut prof. Zâna Tămășanu. În final, Elena Monu a informat publicul cu privire la proiectele editoriale ale Academiei Bârlădene pentru anul 2019.

Sâmbătă, 23 februarie 2019, sediul nostru a găzduit cea de-a treia reuniune a iernii 2018/2019. La propunerea scriitoarei **Dorina Stoica**, am organizat o întâlnire cu scriitorii băcăuani **Cristina Ștefan** și **Cornel Galben**, punctul central al manifestării fiind prezentarea volumului „Timpul ce îmbătrânește în mine” al poetei bârlădene. A participat

Dorina Stoica îi prezintă pe invitații reuniunii din 23 februarie.

și scriitoarea **Ana Urma** din Vaslui. Au vorbit despre poeta Dorina Stoica și noua sa carte scriitorii invitați, precum și Roxana Galan. Conform cutumei, a urmat cuvântul autoarei, care a vorbit despre parcursul ei scriitoricesc și a citit din poeziile sale. Menționăm că scriitorii băcăuani au venit cu daruri literare constând în cărți și reviste publicate în Bacău.

Tot în luna februarie, am primit în dar din partea **Părintelui Nicolae Dascălu**, consilier patriarhal, directorul publicațiilor *Lumina* – pe care ni le trimite cu regularitate din iunie 2017 – și autorul volumului dăruit nouă: „Părintele Toma Chiricuță și Așezământul Sfântului Ciprian”, Editura „Cuvântul Vieții” a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2018. Volumul aduce prinos de cinstire, la 130 de ani de la naștere, Părintelui Toma Chiricuță (1887–1971), marele predicator și misionar

creștin, voce duhovnicească exemplară, care, înainte de a deveni slujitorul spiritual al Bisericii Zlătari din București, a fost parohul Bisericii Sf. Spiridon din Bârlad (1914-1918) și unul dintre fondatorii Academiei Bârlădene.

Vineri, 1 martie 2019, Episcopia Hușilor, în colaborare cu Institutul pentru Investigarea crimelor comunismului și Memoria exilului românesc au organizat, în Sala de festivități a Primăriei Huși, simpozionul dedicat împlinirii a 70 de ani de la moartea tragică a **episcopului Grigorie Leu**, pretext pentru regimul comunist de a desființa Episcopia Hușilor. Reprezentanți ai celor trei instituții menționate au susținut, în fața unui auditor numeros format și din mulți tineri, comunicări de nivel academic. Au fost aduse la cunoștința celor prezenți dovezi peremptorii despre ceea ce mulți credeau că este o legendă, anume asasinarea prin otrăvire a episcopului,

De la stânga la dreapta: Livia și Petruș Andrei, Cornel Galben, Cristina Ștefan, Dorina Stoica, Simion Bogdănescu

1 martie 2019, Huși: cuvântul academic al P. S. Ignatie, Episcopul Hușilor.

Elena Monu, P. S. Ignatie
și dr. Delia Asoltanei.

P. S. Ignatie, Elena Monu și
părintele protopop Vasile Lăiu.

La slujba de pomenire, de la Țuțcani, la mormântul părinților
episcopului martir.

la București, în ziua de 1 martie 1949, în timpul sau imediat după discuția cu Petru Groza. Investigațiile privitoare la acest odios act criminal al regimului comunist continuă. Simpozionul de la Huși a continuat cu lansarea volumului cu titlul „Episcopul Grigorie Leu în vâltoarea istoriei. Documente 1924–1949”, volum oferit nouă de **P. S. Ignatie**. În a doua parte a manifestării, P.S. Ignatie, însoțit de un grup de participanți, au mers la Țuțcani, satul natal al episcopului martir, unde, la mormântul părinților săi, Costache și Soltana Leu, refăcut prin osteneala Protopopiatului Bârlad reprezentat de Părintele Vasile Lăiu, s-a oficiat o impresionantă slujbă de pomenire.

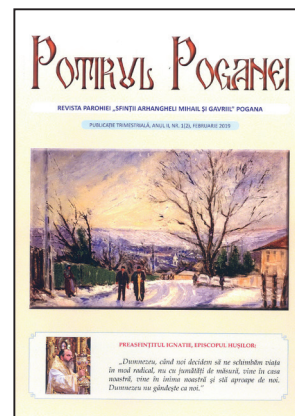
Sâmbătă, 2 martie 2019, Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Pogana a organizat în propriul lăcaș prezentarea celui de-al doilea număr al revistei „Potirul Poganei”, apărută sub coordonarea preotului Ciprian Tacu, redactori fiind **Mitrița Galben** și **Dorina Stoica**. Lansarea și prezentarea revistei au fost după slujba de pomenire a morților, începând cu ctitorii bisericii, Ștefan și Safta Sturdza, Smaranda și Alexandru Sturdza. Din partea Academiei Bârlădene, la eveniment a participat doamna **Elena Monu**, care este și colaboratoarea revistei, cu un document important, un „zapis”, datând din 11 mai 1696, referitor la un schimb de moșii și sate între frații Vasile și Solomon Costachi, cu stolnicul

Participanții la festivitatea lansării revistei,
în incinta bisericii din Pogana.

Ilie Țifescu. În documentul semnat de boierii din Sfatul Domnesc sunt menționate numele unor sate dispărute în mare parte în secolele următoare. Semnificativ este faptul că Parohia satului Pogana este singura, la ora actuală, care editează o revistă.

Joi, 14 martie 2019, ora 22, în emisiunea „Acolade” realizată de Radio România Cultural, a putut fi ascultat domnul **C. D. Zeletin**, invitat de redactorul Oana Enăchescu. Subiectul: „Cărțile în mediul meu părintesc.” Am fost invitați în universul bibliotecii familiei – conținând rarități precum o Psaltire din 1837, cu semnătura stră-străbunicului, preotul Petre Spiridon. Copilul *Dada*, născut și scădat în lumea cărții, trăia și atmosfera satului natal, cu universul agrest în care evada savurând dealurile și *porniturile* împădurite ale Burdusacilor... Emisiunea va avea și o a doua parte.

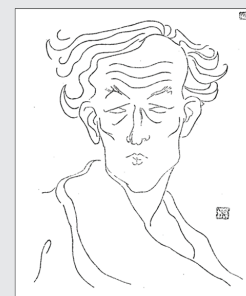

Calendarul Academiei Bârlădene

• **24 februarie 1890**: s-a născut **I.M. Rașcu** (m. 1971), poet, prozator, traducător din limba franceză (avea, după mamă, rădăcini franceze); a frecventat, chiar dacă rar, reuniunile Academiei Bârlădene;

• **20 februarie 1926**: apăsese primul număr al revistei bucureștene **Viața literară**, scoasă de scriitorul **Ion Valerian**, pseudonimul literar al lui Valeriu Ionescu (1 august 1895, Ivești, Tecuci – 21 noiembrie 1980, București), membru al Academiei Bârlădene (cf. p.22-23);

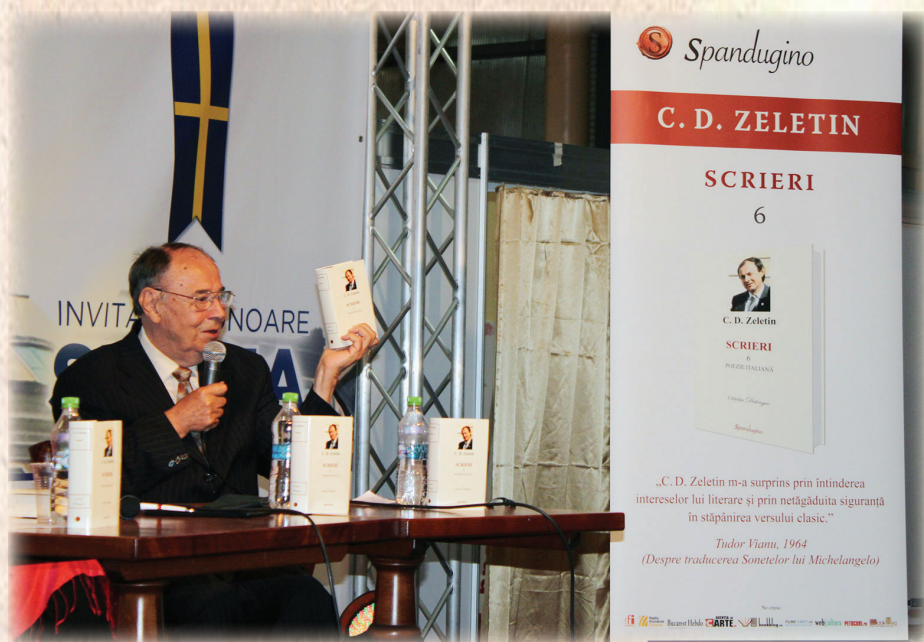
• **30 martie 1946**: a încetat din viață **Victor Ion Popa** (n. 29 iulie 1895), „una din cele dintâi figuri renaștentiste, în sensul universalității, ale artei românești. Poet, prozator, dramaturg, biograf, desenator, pictor, sculptor, regizor și actor, director de scenă și profesor de conservator, director de teatru și creator (unul dintre primii) de scenarii radiofonice, jurnalist, plâsmuitor de formule noi în teatru în exprimarea artistică a vieții sătești, dar și tehnician multiplu, obsedat de reveria leonardescă a zborului”. Născut la Bârlad, este produsul de elecție al Academiei Bârlădene.

V. I. Popa, Autoportret

C. D. Zeletin

Aprilie aniversar la Academia Bârlădeană: C. D. ZELETIN 84

La râpa mirifică

*Alerg la râpa mirifică iară
cu tăpile din copilărie,
după milenii ce fecundară
bălărie cu bălărie...*

*Ah, cariată catapeteasmă
din cochilii și gol de limax
mă prinde cu-aceeași mireasmă
amețelilor vremii drept ax!*

*Malul a-ncremenit ca inima mea
la vestea morții de mamă...
Spânzură încă o clipă iarba cea rea
până când prin greul ei se destramă.*

*Sub albastra lucernă frenetică,
stratul e tot mai dramatic,
dincolo de aluviunea getică,
până la fumul sarmatic...*

*Templul râpei vara-l încheie
cu salcâmi, oțetari și cu boz,
mi-a țâșnit din ochi o scânteie
luminând întunericul roz.*

*Tot amân să privesc, tot amân
tăietura în trupul vieții,
ca-n dumbrăvile sacre-un păgân
înălțându-și în joacă ereții.*

*Tot amân, tot amân să privesc
în prăpastie firul de apă...
Știu toatele – har omenesc,
dar miezul a toate îmi scapă.*

*La râpa mirifică viu și caut
ce-a pierdut îngerul meu păzitor:
dumnezeiasca notă de flaut
și privirile ce nu dor...*

(C. D. Zeletin, „Andaluzia“, 1986)

Ne-a povestit recent, la Radio România Cultural, într-o ediție de „Acolade“, care a prefătat fericit aniversarea din 13 aprilie, despre cele două lumi care i-au fost leagăn și templu: biblioteca familiei și natura satului natal, templul cărții și *templul râpei*, al dealurilor și *porniturilor* împădurite ale Burdusacilor.

Spre rafinata „râpă mirifică“ pornim și noi la îndemnul domniei voastre, domnule C. D. Zeletin, doar-doar simți-vom o adiere de „fum sarmatic“...

Nu înainte de a vă arăta, pe cât ne ține condeiul, că vă suntem și ne sunteți aproape. Și că Academia Bârlădeană și revista ei – pe care o doriți mereu mai bună – știu cât vă datorează!

Așteptăm cu bucurie volumul 7 al *Scrierilor*, ca și noul dar literar pe care am aflat că ni-l pregățiți.

Vă dedicăm din inimă această pagină, frumoasă pentru că pe ea stau desfășurate – aripi în zbor spre cuib – rafinate versuri purtându-vă semnătura!

Vă adresăm, și în scris, urarea:

La mulți ani cu sănătate, Domnule Președinte de Onoare al Academiei Bârlădene!

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.

Anul XXV, nr. 1(74), martie 2019, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Bogdan Artene, Florian Pricop, Elena Popoiu, Eliza Artene, Constantin Romete.

Consultant: C. D. Zeletin.

Fotografii: Mitrița Galben, Cezar Crăescu, Barlad Online www.b-o.ro

Responsabili de număr: Elena Popoiu și Serghei Coloșenco.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul membrilor Academiei Bârlădene

***Academia Bârlădeană
își felicită călduros cititorii
la marea sărbătoare a
Învierii Domnului nostru
Iisus Hristos
și le urează Paște fericit !
Hristos a înviat !***